

Ἐν πλῶ

† ΠΑΥΛΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ

ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΧΑΡΑ

Πρόλογος: Μητροπολίτης Χαλκίδος Χρυσόστομος

ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΧΑΡΑ

† ΠΑΥΛΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ

ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΧΑΡΑ



ΠΡΟΛΟΓΟΣ:
Μητροπολίτης Χαλκίδος Χρυσόστομος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:
Βασίλης Αργυριάδης

Ἐν πλῶ

Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε
στον κ. Δημήτριο Ι. Παπαβασιλείου
για την πολύτιμη συνεργασία του
στην πραγματοποίηση της παρούσας έκδοσης.

© Έκδόσεις Έν πλῶ
Κολοκοτρώνη 49, Αθήνα 105 60
Τηλ.: 210 3226343 - Fax: 210 3221238
e-mail: info@enploeditions.gr
www.enploeditions.gr
www.facebook.com/enploeditions.gr

Α΄ έκδοση: Δεκέμβριος 2019

ISBN: 978-960-619-059-9

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος
~9~

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

Προσπάθεια ερμηνείας του κόσμου
μέσα από την Ορθόδοξη παράδοση
~15~

Η αποϊεροποίηση
και οι συνέπειές της
~33~

Ο χριστιανικός ανθρωπισμός
απέναντι στη νεοναζιστική πρόκληση
~47~

ΜΕΡΟΣ Β΄ ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Η αναγέννηση της ανθρώπινης φύσης.
(Με αφορμή τα Χριστούγεννα)
~59~

Άσκηση και άθληση.
(Με αφορμή τη νηστεία της Μ. Σαρακοστής)
~71~

Το είναι του Θεού και η άρνηση του ανθρώπου.
(Με αφορμή την Ανάσταση)

~77~

Τι νόημα έχει μια ζωή
που τελειώνει στον θάνατο;

~81~

Το σκάνδαλο και η μωρία

~93~

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΟΙΚΟΔΟΜΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΨΥΧΕΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Για μια ορθή λειτουργική αγωγή

- Ενορία, σχολείο, οικογένεια

~113~

Ιησούς Χριστός, Το αντιλεγόμενο σημείο

- Ανοιχτή επιστολή σ' έναν νέο άνθρωπο

~131~

Εκείνος ναι, εμείς γιατί όχι;

Ο Άγιος Πορφύριος και η δική μας ζωή

~151~

Η ταυτότητα της Ορθοδοξίας

~171~

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι εκδόσεις «Έν πλῶ» ανέλαβαν την όντως θεάρεστη πρωτοβουλία, να προβούν στην έκδοση βιβλίου, του οποίου περιεχόμενο είναι κείμενα και ομιλίες του αειμνήστου Μητροπολίτου Σισανίου και Σιατίστης κυρού Παύλου.

Εζήτησαν μάλιστα από την ταπεινότητά μου τη συγγραφή ενός προλόγου, προφανώς επειδή ο εν ουρανοίς αυλιζόμενος Ιεράρχης είχε γενέτειρα τη Χαλκίδα, στη Μητρόπολη της οποίας ιεραποστολικά και φιλότιμα εργάστηκε ως Κληρικός, προσφέροντάς της τη νιότη του και όλη του την ικμάδα.

Με πολλή ευγνωμοσύνη και αγαλλίαση ανέλαβα τη διακονία αυτή, αφού ο π. Παύλος είναι μέχρι σήμερα και πάντοτε εγκάρδιος φίλος μου και πνευματικός αδελφός μου. Ας δεχθεί τούτη την ταπεινή προσφορά ως ένα κεράκι στη μνήμη του την αγαθή και αγία, με την αφορμή της οσονούπω συμπληρώσεως ενός έτους, από της εκ της γης εκδημίας του και της εις Κύριον ενδημίας του.

Όσα κείμενα γράφτηκαν από τα πλήρη αγαθών έργων χέρια του ή απομαγνητοφωνήθηκαν με μέριμνα άλλων, αποκαλύπτουν άνθρωπο που έχει ή μάλλον είναι όλος καρδιά! Καρδιά τετρωμένη της θείας αγάπης, αλλά και ευρύχωρη και ζεστή, προσφερόμενη για φιλοξενία και ανάπαυση των πάντων!

Αυτή η καρδιά είναι η κινητήριος δύναμις της ποιμαντικής του δράσεως και της πολυτιμότητας,

όντως ανεκτίμητης, θυσιαστικής προσφοράς του.

Από την καρδιά του προερχόταν ο ζωντανός λόγος του, τον οποίο εκφωνούσε με διδακτικό, κατηχητικό και ομολογιακό περιεχόμενο και, κατά περίπτωση, με συναρπαστικό και ενθουσιώδη, στοργικό και ενθαρρυντικό, κάποτε αυστηρό και κριτικό τόνο!

Στόχος του, να ευαγγελίζεται ημέραν εξ ημέρας το σωτήριο του Θεού ημών και να οδηγεί τον λαό του Θεού στον Χριστό και την αγία Του Εκκλησία! Ήθελε τον θεολογικό λόγο κτήμα των πολλών και όχι μόνο των «ειδικών» και το εκκλησιαστικό ήθος, τρόπο του καθημερινού βίου.

Δεν συνήθιζε ποτέ του να κνήθει ακοές, γι' αυτό και μετά παρηγορίας ήλεγχε το κίβδηλο και υποκριτικό, το αιρετικό και το ψεύτικο, ιδίως μάλιστα όταν έβλεπε σκοτεινούς σχεδιασμούς σε βάρος της σωτηρίας των ανθρώπων και την εξυπηρέτηση ατομικών ή άλλων κακώς νοουμένων συμφερόντων.

Τα κείμενά του παρουσιάζουν την ομορφιά της ζωής εκείνης, που, κατά την προσφιλή έκφρασή του, νικά τον θάνατο και τον βαθύ πόνο του, επειδή λίγοι ζουν αληθινά αυτή την όντως ζωή. Ενώ, όμως, πονά και ελέγχει, εν τούτοις, ουδένα απογοητεύει ή εχθρεύεται ή αποκλείει! Βλέπει στα πρόσωπα όλων την εικόνα του Θεού και με σεβασμό προσκαλεί σε μετάνοια.

Η αγάπη του για τους νέους ανθρώπους είναι

κάτι το ασυνήθιστο. Λαχταρά να βλέπει τα παιδιά στην αγκαλιά του Θεού, κάνει τα πάντα γι' αυτό, δεν υπολογίζει χρόνο, χρήματα, κόπο, τρέξιμο, ξενύχτι, θυσίες αμέτρητες. Κυριολεκτικά γίνεται «τοίς πάσι τα πάντα» αδιαφορώντας για την υγεία του και τη στοιχειώδη φροντίδα του εαυτού του. Αλλοίμονο, όμως, σε όσους θα επιχειρήσουν να εκμεταλευθούν τη νεανική απειρία και να συντελέσουν στην απώλεια των νεανικών υπάρξεων. Ο λόγος του οξύς, πάντα όμως αληθινός, θα τους ελέγξει με αυστηρότητα προδρομική! Ωστόσο ουδέποτε εκολάκευσε τους νέους αποβλέπων σε προσωρινά ωφέλη. Πάντα τους έδειχνε ψηλά κι όλο ψηλότερα και απαιτούσε απ' αυτούς, συναγωνιζόμενος μαζί τους, εντός του αγωνιστικού σταδίου της καθημερινότητας, να ζήσουν την εν Χριστώ ελευθερία και αγάπη!

Τελειώνοντας τούτες τις γραμμές ευχαριστώ τον Θεό, γιατί με αξίωσε να έχω τον Παύλο συνέκδημο, συνοδοιπόρο και φίλο, αδελφό και συλλειτουργό, μέχρι και την τελευταία επί της γης Θεία Λειτουργία και ταπεινά εύχομαι υπέρ της ωφελείας των αναγνωστών του βιβλίου τούτου και της επιβραβεύσεως του ευλογημένου εκδοτικού οίκου.

Χρυσόστομος
Μητροπολίτης Χαλκίδος

ΜΕΡΟΣ Α΄

Εγκαίνια και κόσμος



Προσπάθεια ερμηνείας του κόσμου μέσα από την Ορθόδοξη παράδοση

Εκινώντας αυτή τη βραδιά, το πρώτο που θα ήθελα να πω είναι ότι δεν έχω πρόθεση να κάνω μια διάλεξη. Αυτό που χαίρομαι είναι ότι είμαστε μαζί και μαζί βοηθώντας ο ένας τον άλλο, θα προσπαθήσουμε να ψηλαφίσουμε «τους τύπους των ήλων» που κάρφωσαν το κορμί του ανθρώπου και του κόσμου στον Σταυρό της οδύνης.

Επιθυμώ ακόμα να κάνω δύο διευκρινίσεις. Η πρώτη είναι ότι δεν πιστεύω σε καμία θρησκεία. Ο Χριστός ήρθε να καταργήσει όλες τις θρησκείες και να αποκαλύψει έναν καινούργιο τρόπο ζωής, να χαρίσει έναν καινούργιο τρόπο ύπαρξης.

Η δεύτερη διευκρίνιση είναι ότι δεν πιστεύω σε καμιά ιδεολογία και σε κανένα σύστημα. Κανένα σύστημα και καμιά ιδεολογία δεν χωράει τη ζωή. Τα συστήματα και οι ιδεολογίες προσπαθούν να ερμηνεύσουν τη ζωή, το μόνο όμως που καταφέρνουν είναι να την ακρωτηριάζουν. Δεν με συγκινούν οι ιδέες, με συγκινούν τα πρόσωπα. Το πρό-

σωπο του Θεού, το πρόσωπο του ανθρώπου.

Το μόνο που τελικά μπορώ να πω είναι ότι αγαπώ τη ζωή και γι' αυτό ανήκω στην Εκκλησία. Σ' αυτή βρήκα το πλήρωμα της ζωής, δηλαδή το πλήρωμα της αλήθειας, της αγάπης, της ελευθερίας. Μέσα στην Εκκλησία δεν αισθάνομαι καμιά ιδεολογία να «μου δίνει γραμμή», δεν αισθάνομαι κανένα σύστημα να με καταπιέζει. Δεν κυριαρχεί επάνω μου καμιά απρόσωπη δύναμη αλλά η ελευθερία και η αγάπη του Τριαδικού Θεού. Ζώντας στην Εκκλησία δεν μου προσφέρεται κανένα καταστατικό για μελέτη και υπογραφή αλλά με υποδέχονται τα πρόσωπα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος και με καλούν να αλληλοπεριχωρηθώ στην τριαδική και αγαπητική κοινωνία Τους. Αισθάνομαι ότι μπορώ να σωθώ. Να γίνω δηλαδή, σώος, ολόκληρος, ακέραιος, να ξεπεράσω τα λογής κομματιάσματα.

Μετέχοντας σ' αυτόν τον χώρο της ζωής δεν αντιδικώ με κανέναν. Βλέπω ολοκάθαρα τα υστερήματα της ζωής, την πτώχευση της ζωής που γεννιέται από κάθε προσπάθεια ιδεολογικοποίησής της.

Τα πλαίσια του χώρου μέσα στον οποίο θα κινηθούμε ορίζονται από την πρόταση ερμηνείας του κόσμου μέσα από την Ορθόδοξη παράδοση.

Λέγοντας παράδοση, δεν εννοούμε κάποιο ιδεολογικό κατεστημένο, ούτε κάποια εκκλησιαστική γραμματολογία. Το κέντρο και το περιεχόμενο

αυτής της παράδοσης είναι ένα πρόσωπο, το πρόσωπο του Χριστού. Είναι αυτό που τόσο απλά λέει ο απόστολος Παύλος: «Εγώ παραδίδω σε σας αυτό που παρέλαβα» (Α' Κορ. 15,3). Εκείνο το βράδυ, εκείνη τη νύχτα, λίγο πριν παραδοθεί ο Κύριος Ιησούς πήρε το ψωμί, το ευλόγησε και είπε: «Πάρτε και φάτε γιατί αυτό είναι το σώμα μου» (Ματθ. 26,26). Και στη συνέχεια πήρε το ποτήρι με το κρασί, το ευλόγησε και είπε: «Πιείτε γιατί αυτό είναι το αίμα μου» (Ματθ. 26,27).

Η παράδοση, λοιπόν, είναι ζωή και μέσα στην Εκκλησία συγκεφαλαιώνεται στο μυστήριο της θείας Ευχαριστίας, δηλαδή στο μυστήριο της συνεχούς παρουσίας του Χριστού στη ζωή του κόσμου. Η παράδοση τελικά είναι το σώμα και η ιστορική σάρκα μέσα από την οποία κρύβεται αλλά και προσφέρεται στον κόσμο ο Τριαδικός Θεός.

Ο κόσμος σήμερα θέλει να ζήσει. Εμείς, δηλαδή, θέλουμε να ζήσουμε. Αγωνιζόμαστε αλλά και αγωνιούμε για να ζήσουμε. Όλες οι προσπάθειές μας κι όλες οι διαμαρτυρίες μας σε αυτό στοχεύουν, στη ζωή και στην ποιότητα της ζωής. Γιατί όμως χάνουμε τη ζωή μέσα από τα χέρια μας; Γιατί τελικά το μόνο που μας μένει είναι μια οδυνηρή, πολλές φορές, επιβίωση;

Η Εκκλησία στην ιστορική της πορεία και στην προσπάθειά της να περιφρουρήσει αυτή τη ζωή ήρθε αντιμέτωπη με δύο πράγματα: με την αίρεση και την αμαρτία.

Αίρεση θα πει να πάρεις ένα μέρος της αλήθειας, να το απολυτοποιήσεις και να το βάλεις στη θέση του όλου, στη θέση όλης της αλήθειας. Η αίρεση δεν είναι μια ιδεολογική διαφοροποίηση, είναι μια καταστροφή της ζωής. Απολυτοποιώντας ένα μέρος της αλήθειας και βάζοντάς το στη θέση του όλου, καταπιέζουμε την υπόλοιπη αλήθεια και τελικά την πνίγουμε. Το αποτέλεσμα είναι ότι ακρωτηριάζεται η ίδια η ζωή μας. Σημειώστε δε στο σημείο αυτό ότι ένα από τα χαρακτηριστικά προβλήματα της εποχής μας είναι ο χωρισμός ανάμεσα στην αλήθεια και στη ζωή, που τελικά γίνεται βρασνισμός του ανθρώπου.

Όταν από τον Άρειο, για να φέρουμε ένα παράδειγμα, τέθηκε το πρόβλημα του Χριστού, δεν επρόκειτο για μια ιδεολογική διαφορά, αλλά για κάτι που αφορούσε την ίδια τη ζωή. Αν ο Χριστός είναι μόνο Θεός ή μόνο άνθρωπος τότε ουσιαστικά ο άνθρωπος μένει αδικαίωτος. Το πρόβλημα για τον άνθρωπο είναι ότι έχει μια αρρωστημένη, μια τραυματισμένη οντολογικά ανθρώπινη φύση, που όσο κι αν προσπαθήσει ο ίδιος με τις δικές του δυνάμεις, δεν μπορεί να λυτρωθεί, δεν μπορεί να αποκαταστήσει την οντολογική του ακεραιότητα.

Ας θυμηθούμε για λίγο, κάτι από τη δική μας, την ελληνική παράδοση. Πρόκειται για την τραγωδία του Αισχύλου «Προμηθέας Δεσμώτης».

Ο Προμηθέας είναι δεμένος πάνω σ' έναν βράχο, τιμωρημένος από τους θεούς γιατί επιχείρησε να

κλέψει το ιερό πυρ. Ένα πουλί έρχεται και του τρώει το συκώτι. Δεν πρόκειται να ελευθερωθεί μόνος του παρά μόνο όταν γίνει τελείως καλά το συκώτι του. Όταν πλησιάζει να συμβεί αυτό, το πουλί ξαναγυρίζει και το μαρτύριο συνεχίζεται. Τελικά κάποιος μάντης της εποχής εκείνης θα του πει: «Ποτέ δεν θα πάρουν τέλος τα δεινά σου, εκτός αν ο Θεός σε λυπηθεί και στείλει κάποιον δικό του να σε σώσει».

Ο Προμηθέας εικονίζει την ανθρωπότητα. Τον άνθρωπο που προσπαθεί να λυτρωθεί, να ζήσει, να ξαναβρεί το χαμένο του πρόσωπο και συνεχώς αποτυχαίνει. Και η πληροφορία που παίρνει είναι ότι η σωτηρία δεν θα είναι έργο μιας ανθρώπινης προσπάθειας, γιατί ο άνθρωπος είναι οντολογικά αδύναμος να ξαναβρεί την αληθινή του φύση. Ο Χριστός είναι αυτή η καινούργια φύση του ανθρώπου. Είναι ο νέος Αδάμ που κληρονομεί στους απογόνους Του μια καινούργια ζωή. Βλέπουμε λοιπόν, ότι η αίρεση του Αρείου πληγώνει τη ζωή και οδηγεί στην αδυναμία της σωτηρίας.

Το ίδιο θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε με το κεντρικό, θα λέγαμε, δόγμα της Εκκλησίας, το Τριαδικό. Εδώ, όμως, θα χρειαστεί μια παρένθεση. Σκέφτομαι πόσο τελικά έχουμε κακομεταχειριστεί αυτή την έννοια, το δόγμα. Ο νους μας πάει αμέσως σε κάτι το αποκρουστικό, το ανελεύθερο, σ' έναν τοίχο που σε σταματάει. Κι όμως το δόγμα δεν είναι ένας τοίχος που σε σταματάει αλλά μια

πόρτα που ανοίγεις και πίσω από εκεί υπάρχει ένας χώρος ζωής στον οποίο καλείσαι να ζήσεις.

Έτσι, αυτό το περίφημο το Filioque (Φιλιόχβε), δεν είναι τίποτε άλλο παρά η προσπάθεια ιδεολογικοποίησης της ζωής από τη Δύση. Μέσα στην Ορθόδοξη αντίληψη και προοπτική και τα δύο, και η φύση και τα πρόσωπα, βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο. Στη Δυτική όμως προοπτική η ενότητα της φύσης προηγείται της διάκρισης στα πρόσωπα με αποτέλεσμα να καταστρέφονται τα πρόσωπα. Το τι σημαίνει αυτό στην πράξη το είδαμε: πίσω από αυτό γεννήθηκε η απολυταρχική μορφή οργάνωσης και διοίκησης της Παπικής Εκκλησίας, γεννήθηκε ο πολιτισμός της Δύσης που γέννησε με τη σειρά του την αποικιοκρατία, που δημιούργησε αυτή την απρόσωπη κοινωνία στην οποία κυριαρχούν οι απρόσωπες δυνάμεις που σε λίγο θα δούμε.

Μέσα από αυτή την προοπτική θα έλεγα ότι το πρόβλημα του σημερινού κόσμου συνίσταται στο ότι είναι αιρετικός. Όλα τα συστήματα που αυτή τη στιγμή κυριαρχούν είναι αιρετικά γιατί έχουν απολυτοποιήσει ένα μέρος της αλήθειας. Δεν είναι ψέμα ότι ο Χριστός ήταν άνθρωπος. Αλλά δεν ήταν μόνο άνθρωπος!

Σήμερα βλέπουμε να έχει ληφθεί ένα μέρος της αλήθειας και συγκεκριμένα η υλική διάσταση της ζωής και να έχει μπει στη θέση του όλου. Θα μπορούσαμε να δώσουμε ένα ακόμη ειδικότερο όνομα σ' αυτή την αίρεση με την προειδοποίηση ότι οι

λέξεις που θα ακολουθήσουν δεν έχουν την ειδική πολιτική φόρτιση που τους δίνουμε στις μέρες μας.

Η αίρεση, λοιπόν, που κυριαρχεί σήμερα είναι ο καπιταλισμός, είτε κεφαλαιοκρατικός είναι αυτός είτε μαρξιστικός. Εδώ υπάρχει μια παγίδα στην οποία είναι πολύ εύκολο να πέσουμε. Η παγίδα είναι να θεωρήσουμε τον καπιταλισμό σαν σύστημα ή τρόπο λειτουργίας της οικονομίας με τις κοινωνιολογικές συνέπειες, όταν το κεφάλαιο είναι ιδιωτικό, της πάλης των τάξεων και όταν είναι κρατικό, του οράματος μιας αταξικής κοινωνίας.

Μια τέτοια θεώρηση όμως στο βάθος της είναι παραπλανητική, γιατί κρύβει το πολυδιάστατο πρόβλημα του πολιτιστικού βίου που δημιουργεί ο καπιταλισμός, δηλαδή την ποιότητα της ζωής. Δεν είναι απλώς ένα οικονομικό σύστημα αλλά αντιπροσωπεύει έναν τρόπο ζωής, έναν τρόπο ατομικής και συλλογικής ύπαρξης και μάλιστα νομίζω ότι είναι το μόνο σύστημα που τελικά θα μπορούσε να διεκδικήσει την παγκοσμιότητα.

Καπιταλισμός είναι μια στάση ζωής που θεωρεί υπαρκτό μονάχα ό,τι ανταποκρίνεται σε μια ορισμένη λειτουργία της ανθρώπινης λογικής. Λειτουργία που περιορίζει τη γνώση σε μια αριθμητική αντικειμενοποίηση της αλήθειας με αποκλειστικό στόχο τελικά την υποταγή της φυσικής πραγματικότητας, του φυσικού κόσμου που μας περιβάλλει, στην ανθρώπινη βούληση και επιθυμία. Αποτέλεσμα αυτής της αίρεσης, αυτού του τρόπου

ζωής, είναι μια καινούργια σχέση που δημιουργείται ανάμεσα στον άνθρωπο και την κατανάλωση και παραγωγή των υλικών αγαθών.

Φυσιολογικά η παραγωγή και η κατανάλωση αποβλέπουν στο να εξυπηρετήσουν τον άνθρωπο. Τώρα όμως βλέπουμε ότι αυτονομούνται από τις ανθρώπινες ανάγκες, χρησιμοποιούνται σε απρόσωπες μηχανιστικές λειτουργίες και υποτάσσουν την ατομική ύπαρξη σε μια μηχανιστική και απρόσωπη εκδοχή της ζωής, του κόσμου και της ιστορίας.

Δεν ξέρω αν αυτό φαίνεται κάπως θεωρητικό. Ο ειδικότερος, όμως, χώρος στον οποίο ζω, μια εργατική περιοχή με μεγάλες βιομηχανίες, δίνει τη δυνατότητα να ζήσεις αυτή την υποταγή του ανθρώπινου προσώπου στις απρόσωπες δυνάμεις της οικονομίας, της παραγωγής, της κατανάλωσης. Να διαπιστώσεις το πώς ο άνθρωπος, μέσα απ' τη ζωή πλέον, παύει να είναι προσωπική ύπαρξη και γίνεται εργάτης, χειριστής κ.λπ., γίνεται μια παραγωγική-καταναλωτική μονάδα, ένα εργαλείο, και όλα αυτά χωρίς πολλές φορές να το καταλαβαίνει ο ίδιος, με συνέπειες στην προσωπική και οικογενειακή του ζωή, το χάσιμο της επαφής με τα παιδιά του και ένα σωρό άλλα πράγματα. Η παραγωγή πλέον δεν υπηρετεί τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος γίνεται σκλάβος και γρανάζι της παραγωγής.

Στο σημείο, όμως, αυτό γεννιέται ένα ερώτημα: Πού οφείλεται άραγε η παγκοσμιότητα του καπι-

ταλισμού; Ποιο είναι το μυστικό της δυναμικής που κρύβει μέσα του και που οδηγεί την ανθρωπότητα να εμπλακεί ακράτητη σ' αυτόν τον φαύλο κύκλο της αυτονομημένης από την ανθρώπινη ύπαρξη παραγωγής-κατανάλωσης, με αποτέλεσμα να πληρώνουμε το βαρύτατο τίμημα της αλλοτρίωσης του ανθρώπινου προσώπου και της καταστροφής της φύσης που μας περιβάλλει;

Δεν χρειάζεται πιστεύω να κάνουμε μια επιστημονική ανάλυση. Μπορούμε θαυμάσια να εμπιστευτούμε την κοινή μας εμπειρία. Θα μπορούσαμε τότε ανεπιφύλακτα ίσως να πούμε ότι η παγκοσμιότητα του καπιταλισμού οφείλεται πρώτα-πρώτα στην ίδια την ανθρώπινη φύση και την καταναλωτική της βουλιμία. Στην ανταπόκριση που έχει ο καταναλωτικός πολιτισμός στην ενστικτώδη και ζωική φύση του ανθρώπου. Η αυτονομημένη κατανάλωση ανταποκρίνεται καίρια στην ανάγκη του ανθρώπου να κατέχει και να ευφραίνεται με έναν αισθητό τρόπο τον κόσμο και να λησμονεί τελικά τη θνητότητά του. Είναι άλλωστε πολύ χαρακτηριστική η διαπίστωση ότι στις χώρες του κρατικού καπιταλισμού, όπου η κατανάλωση ελέγχεται απόλυτα και όπου επιβάλλεται μια λιτότητα, η ριζοσπαστικότερη υπονόμηση αυτού του συστήματος είναι η λαχτάρα αυτών των ανθρώπων για τις ανέσεις της κοινωνίας που παρέχει ο υπόλοιπος κόσμος.

Ο άνθρωπος, λοιπόν, εμπλέκεται στη δίνη της καταναλωτικής βουλιμίας. Η πολιτική έπαιξε να

είναι εκείνη που ρυθμίζει τη ζωή της πόλης σ' ένα πολύ ουσιαστικό πεδίο και μέγεθος κι έχει περιοριστεί στον χώρο της οικονομίας, έχει ξεπέσει σε μια τεχνική ρύθμιση του κυκλώματος παραγωγή-κατανάλωση, η παιδεία μεταποιήθηκε σε μια βιομηχανία παρασκευής εγκεφάλων ή εργατικών χεριών. Ένα απλό παράδειγμα θα ήθελα μόνο να αναφέρω από τον σχολικό χώρο. Αν ζητήσουμε από κάποιον ειδικό να μας μιλήσει για τα προβλήματα της εφηβικής ηλικίας, ας είμαστε βέβαιοι ότι θα μας τα πει θαυμάσια. Πόσα όμως από αυτά τα θαυμάσια λαμβάνουμε υπόψη μας όταν αντιμετωπίζουμε τα συγκεκριμένα πρόσωπα των παιδιών; Όποιος έχει ζήσει το σημερινό σχολείο ξέρει ότι δεν είναι δυστυχώς τίποτα περισσότερο από ένα αγχομαχητό για να τελειώσει η ύλη που πρέπει οπωσδήποτε να διδαχθεί για να είμαστε συντονισμένοι όλοι ενόψει των πανελλαδικών εξετάσεων.

Από την άλλη πλευρά, η φύση κατασπαράζεται, μολύνεται, καταστρέφεται και οι ουσιαστικότερες αναζητήσεις της ανθρώπινης ύπαρξης απωθούνται, μ' ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα την απώθηση του θανάτου. Αυτού δηλαδή του γεγονότος που είναι το πιο σίγουρο μέσα στην ανθρώπινη ζωή.

Κι όμως αυτή η συνείδηση της θνητότητας σε κάποιους άλλους πολιτισμούς και σε κάποιες άλλες εποχές συγκέντρωνε το ενδιαφέρον των ανθρώπων όχι στην ευζωία αλλά στην αλήθεια και στο νόημα της ύπαρξής τους. Όταν σκέφτεσαι το

ενδεχόμενο της ανυπαρξίας ή της αιώνιας ύπαρξης, ο ίλιγγος που δημιουργεί αυτή η συνειδητοποίηση δεν μπορεί να απωθείται χωρίς συνέπειες. Η δυνατότητα ενός τρόπου ύπαρξης ελευθερωμένου και απ' τον χώρο και απ' τον χρόνο αντιπροσωπεύει έναν προβληματισμό που είναι δυνατόν να κρίνει την πορεία ενός ολόκληρου πολιτισμού.

Στο σημείο αυτό υπάρχει ένα πρόβλημα που είναι πραγματικά σημαντικό. Τι εννοούμε όταν λέμε «πνευματικός άνθρωπος»; Συνήθως σήμερα λέμε πνευματικό άνθρωπο εκείνον που ξέρει γράμματα, που κατέχει καλά, ίσως, μια επιστήμη, τον άνθρωπο που μπορεί να κάνει μια διάλεξη. Φοβάμαι ότι αυτό που σήμερα ονομάζουμε κουλτούρα δεν είναι τίποτε άλλο παρά η νοθεία της αληθινής πνευματικής ζωής. Κι αυτό το καταλαβαίνουμε σε κάτι που είναι πάρα πολύ απλό. Σε μια εμπειρία που την έχουν ίσως πολλοί. Ένας κουλτουριάρης μάς εντυπωσιάζει, μας κάνει να στεκόμαστε πολλές φορές εκστατικοί μπροστά του. Ένας πνευματικός άνθρωπος όμως, μας αναπαύει, μας γαληνεύει. Αυτή η λεπτή αλλά τόσο ριζική διάκριση είναι εκείνη που, πιστεύω από μόνη της, δείχνει τα όρια ανάμεσα στην πνευματική ζωή και σε έναν νοησιαρχικό εγκεφαλισμό.

Θα ήθελα να θίξω ένα θέμα, το οποίο κάθε μέρα που περνάει γίνεται μεγαλύτερο πρόβλημα. Πρόκειται για τη μάστιγα των ναρκωτικών και τον τρόπο που αντιμετωπίζεται. Ακούσαμε και γρά-

φτηκαν πολλά για την είσοδό τους στα σχολεία. Πολλοί ρωτάνε: Γιατί τα παιδιά μας φτάνουν εκεί; Θα μου επιτρέψετε να απαντήσω ρωτώντας: Γιατί να μη φτάσουν; Διότι εγώ δεν πιστεύω πως δεν θα φτάσουν. Ο δρόμος δεν είναι τωρινός. Ο δρόμος προς αυτή την κατεύθυνση έχει ξεκινήσει από πολύ παλιά. Από τότε που συνειδητά ή ασυνείδητα έγινε η προσπάθεια να αφαιρεθεί το νόημα από τη ζωή του ανθρώπου. Θα ήταν αστείο σ' αλήθεια να πιστέψουμε αυτό που καμιά φορά λέγεται και από επίσημα χείλη ότι δηλαδή πρέπει να ενημερώσουμε τα παιδιά για τους κινδύνους αυτών των πραγμάτων. Δεν νομίζω ότι σήμερα λείπει τόσο πολύ η ενημέρωση. Συνήθως αυτοί που τα χρησιμοποιούν γνωρίζουν τις συνέπειες κι όμως τα παίρνουν. Μήπως γιατί δεν έχουν να κάνουν τίποτε καλύτερο; Μήπως γιατί πραγματικά δεν υπάρχει τίποτε που να νοηματοδότησει τη ζωή τους; Μήπως γιατί θέλουν μέσα από αυτόν τον ψεύτικο παράδεισο να βρουν έστω και φευγαλέα λίγη χαρά ακόμη και αν αυτό τους στοιχίσει τη ζωή τους;

Ας έλθουμε τώρα και στο γεγονός της αμαρτίας, για το οποίο μιλήσαμε στην αρχή. Η αμαρτία δεν είναι αυτό που νομίζουμε οι περισσότεροι. Η αμαρτία δεν είναι μια ηθική αστοχία. Δεν είναι η παράβαση κάποιας εντολής ή ενός νόμου. Στην αρχαία ελληνική γλώσσα η λέξη αμαρτάνω σημαίνει αστοχώ, αποτυχαίνω, κάνω λάθος. Και αυτό είναι η αμαρτία. Είναι η αποτυχία μας να είμαστε

αυτό που πλαστήκαμε να είμαστε και να χρησιμοποιήσουμε τον κόσμο για τον λόγο που μας δόθηκε.

Με αυτή την ουσιαστική αντίληψη για την αμαρτία, μην έχετε καμιά αμφιβολία ότι το νέφος που πνίγει την Αθήνα είναι αμαρτία. Ότι η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος είναι αμαρτία. Ότι αυτές οι νεκρές θάλασσες που δημιουργούμε είναι αμαρτία. Ότι τα σαπισμένα νερά, η μεταποίηση πανέμορφων περιοχών σε σεληνιακά τοπία είναι αμαρτία. Το γεγονός ότι λερώνουμε τους δρόμους μας πετώντας κάτω ό,τι βρούμε γιατί δεν μας συνδέει τίποτε με αυτούς είναι αμαρτία. Πίσω από όλες αυτές τις αποτυχίες που κινδυνεύουν να γίνουν θανατερές απειλές, κρύβεται η αποτυχία μας να κατανοήσουμε τον λόγο ύπαρξης του κόσμου. Σ' αυτό το επίπεδο κρίνεται και η έκπτωση της αρχιτεκτονικής σε μια απλή στεγαστική. Υπάρχουν ακόμα και σώζονται κάποια παλαιά σπίτια, κτισμένα με πέτρα, μάρτυρες μιας άλλης αντίληψης για τη ζωή και τον άνθρωπο. Θυμηθείτε τους παλαιούς χτιστάδες που τα έκτισαν. Έπαιρναν τις πέτρες, τις άπλωναν κάτω και προσπαθούσαν να τις ταιριάξουν. Ζητούσαν να βρουν τον λόγο της κάθε πέτρας. Σήμερα το υλικό που μας δίνεται το βιάζουμε. Χρησιμοποιούμε τη σύγχρονη μηχανική για να επιβάλλουμε εμείς τον δικό μας λόγο, τον δικό μας ρυθμό. Το αποτέλεσμα το ζούμε: Αυτές οι απάνθρωπες πόλεις που κατασκευάζουμε. Αυτές οι μεγαλουπόλεις μέσα στις οποίες

ισοπεδώνεται πέρα για πέρα ο άνθρωπος, αυτά τα σπίτια κλουβιά μέσα στα οποία δεν αναπτύσσεται αλλά φυλακίζεται η ζωή.

Υποτάσσοντας με τη δύναμη της μηχανής τη φύση στην ατομική μας βουλιμία και κατασπαράζοντάς την –έστω κι αν γι' αυτό βρίσκουμε πολλές δικαιολογίες– λησμονήσαμε ότι ο άνθρωπος είναι δεμένος με τη φύση και ότι αυτό που νεκρώνει τη φύση σιγά-σιγά, νεκρώνει και τον άνθρωπο και εδώ συνίσταται ο κίνδυνος για εμάς τους ίδιους.

Αμαρτία ακόμα είναι αυτό το ξέφρενο κυνήγι των εξοπλισμών σ' ολόκληρο τον κόσμο. Αμαρτία είναι οι πόλεμοι που γίνονται, όλη αυτή η πείνα και η εξαθλίωση που μαστιίζει τον κόσμο. Αμαρτία είναι η διαίρεση του κόσμου σε ανεπτυγμένους και υπανάπτυκτους. Όλα αυτά δείχνουν την αποτυχία μας να σεβαστούμε το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου αλλά και του κάθε λαού να ζήσει με τον δικό του τρόπο, και τη διάθεση να επιβάλλουμε τον δικό μας ρυθμό, το δικό μας μοντέλο ζωής στους άλλους. Σ' αυτό το σημείο κρίνεται ο πολιτισμός μας. Φανερώνεται η χρεοκοπία ενός πολιτισμού που απέτυχε, παρά τα μέσα που διαθέτει, να κάνει τον κόσμο μια αγαπητική κοινωνία.

Από μια άλλη ματιά, αμαρτία είναι η μοναξιά που δέρνει τον σύγχρονο άνθρωπο, η αδυναμία ουσιαστικής επικοινωνίας, η αχρήστευση της φιλίας. Σήμερα δεν πιστεύουμε στη δυνατότητα της φιλίας και μονάχα όσοι έζησαν κάποτε αυτό το

υπέροχο δώρο, αυτή την ποιότητα της ζωής που εκφράζει η φιλία μπορούν να καταλάβουν πόσο φτωχοί γινόμαστε. Τελικά και αυτή η έσχατη δυνατότητα για μια προσωπική κοινωνία και κατανόηση του άλλου, που είναι ο έρωτας και η ερωτική σχέση, ξέπεσε σε έναν απρόσωπο ερωτισμό, που τελικά αφήνει και πάλι μόνο τον άνθρωπο. Ίσως δε και περισσότερο απελπισμένο από πριν. Και μέσα απ' όλα αυτά φαίνεται και πάλι η αποτυχία του ανθρώπου να ζήσει και να είναι αυτό που πλάστηκε να είναι. Να ζήσει τον άλλο άνθρωπο, όχι σαν κάποιο συνέταιρο, ούτε πολύ περισσότερο σαν κάποιο αντικείμενο, αλλά σαν την υπαρκτική του προϋπόθεση.

Όταν ο Αδάμ βλέπει την Εύα λέει: «Αυτή είναι οστό από τα οστά μου και σάρκα από τη σάρκα μου» (Γεν. 2,23). Αν προσέξουμε τα λόγια του θα δούμε ότι με αυτά ο Αδάμ δεν μιλάει για την Εύα, αλλά για τον εαυτό του. Τον εαυτό του προσδιορίζει. Στο πρόσωπο της Εύας καταλαβαίνει αυτό που είναι ο ίδιος. Σήμερα, αν έχουμε χάσει τον εαυτό μας, αν δεν μπορούμε να καταλάβουμε τον εαυτό μας, είναι γιατί έχουμε χάσει την επαφή και την κοινωνία με τον άλλο.

Θα ήθελα να αναφέρω ένα ακόμα παράδειγμα από την καθημερινή ζωή. Αν μου έχεις κάνει κάτι κι εγώ σε μισώ γι' αυτό που μου έκανες, αυτό το μίσος είναι δική μου υπόθεση και όχι δική σου. Εσύ μπορεί να είσαι καλός ή κακός, να έχεις δικιο

ή άδικο. Το τι έκανες εσύ όμως, το τι είσαι εσύ, είναι μια αφορμή για να καταλάβω τι είμαι εγώ. Δεν δικαιώνομαι γιατί σε μισώ, απλούστατα ανακαλύπτω μέσα μου ένα περιεχόμενο που είναι κρυμμένο. Έτσι σήμερα, όταν απορρίπτουμε τους άλλους, δεν κάνουμε τίποτε άλλο από το να φανερώνουμε αυτό που είμαστε εμείς οι ίδιοι. Το πόσο ακρωτηριασμένοι είμαστε εμείς, πόσο ανάπηροι είμαστε να αγαπήσουμε, να χαρούμε, να ερωτευθούμε, με την ίδια έννοια της αναπηρίας, που ένας παράλυτος δεν μπορεί να τρέξει.

Είναι τελικά γνωστό ότι όλος ο κόσμος κινδυνεύει να γίνει μια διακεκαυμένη ζώνη. Ο πολιτισμός του αιώνα μας για τον οποίο κάποτε τόσο καυχηθήκαμε φαίνεται να έχει χρεοκοπήσει. Κάποιοι πιο υποψιασμένοι το καταλαβαίνουν. Νιώθουν ότι δεν τους χωράει πια τίποτε σ' αυτόν τον κόσμο. Επαναστατούν και απέναντι στον ίδιο τον εαυτό τους. Κάτι άλλο φαίνεται να ζητούν, καταλαβαίνουν ότι κάποιο λάθος έχει γίνει.

Την ίδια όμως στιγμή δίπλα μας ένα ποτάμι ζωής κυλάει αδιάκοπα. Η Εκκλησία μυστικά αλλά πραγματικά μέσα στη λατρεία της εξακολουθεί να τελεσιουργεί αδιάκοπα την πρόσληψη της ζωής του ανθρώπου και του κόσμου και να οδηγεί στη σωτηρία και την οντολογική ακεραιότητα. Το ψωμί και το κρασί γίνονται Σώμα και Αίμα του Χριστού, το νερό γίνεται αγιασμός, τα γυμνά οστά αναβλύζουν ιάματα κι όλα αυτά είναι πραγματικά

όσο κι αν οι ιδεολογικές μας τοποθετήσεις καμιά φορά μάς κάνουν —όχι ίσως κακοπροαίρετα αλλά από αδυναμία να συλλάβουμε αυτή τη ζωή που είναι και κρυμμένη και φανερή— να τα αμφισβητούμε.

Στο σημείο αυτό θα ήταν χρήσιμη μια διευκρίνιση. Όταν μιλάμε για την Εκκλησία θα σας παρακαλέσω να ξεχάσετε όλες αυτές τις ειδικές έννοιες με τις οποίες στις μέρες μας έχουμε φορτίσει τα πράγματα. Δεν μιλάω για εμάς τους κληρικούς. Λέγοντας Εκκλησία εννοώ το μυστήριο του Χριστού, εννοώ τη διαρκή παρουσία του Χριστού μέσα στη ζωή του κόσμου.

Η Εκκλησία τελικά προβάλλει το αρχέτυπό της ως το πολιτικό ιδανικό μέσα στη ζωή του κόσμου και αυτό είναι ο Τριαδικός Θεός. Στο δαιμονικό δίλημμα της απόλυτης ανθρώπινης μοναξιάς ή του αφανισμού της ύπαρξής μας μέσα στην απρόσωπη μάζα, η αλήθεια του Τριαδικού Θεού έρχεται να φωτίσει το μυστήριο της ύπαρξης, να θεμελιώσει οντολογικά την αγάπη, όχι σαν μια σχέση «σου δίνω και μου δίνεις», αλλά σαν όρο ύπαρξης, να αποκαλύψει την πραγματικότητα του προσώπου. Ο άνθρωπος πλασμένος κατ' εικόνα του ομοούσιου και τριουπόστατου Θεού είναι ομοούσιος κατά τη φύση και μυριπόστατος κατά τα πρόσωπα. Όλοι μας έχουμε την ίδια ανθρώπινη φύση αλλά ο καθένας μας είναι ένα ξεχωριστό, μοναδικό και ανεπαπλήπτο πρόσωπο που πραγματοποιεί την υπό-

στασή του όταν βρίσκεται σε κοινωνία αγάπης με τα υπόλοιπα πρόσωπα.

Αν θέλει κανείς να είναι πραγματικά άνθρωπος ελεύθερος από ιδεολογικές δεσμεύσεις και έξω από κάθε καλούπι, δεν του μένει παρά να προσφέρει στον Θεό και στον συνάνθρωπό του ό,τι έχει και ό,τι είναι και να ζητά την τελείωση και ολοκλήρωσή του στην αγάπη των άλλων. Κάθε παρέκκλιση από την οδό αυτή δεσμεύει τον άνθρωπο στο βιολογικό του είδος και δεν τον αφήνει να γίνει πρόσωπο. Αλλά ο ατομισμός και η μαζοποίηση, το ξέρουμε δα και από την πείρα μας, είναι καταστροφικές παρεκκλίσεις από την αληθινή φύση του ανθρώπου. Η λατρεία της Εκκλησίας είναι η ουσιαστικότερη έκφραση της κατάργησης ανάμεσα στο κτιστό και στο άκτιστο, στο φυσικό και στο υπερφυσικό, στο εδώ και στο εκεί.

Ο μόνος δρόμος που φαίνεται να μένει σαν δρόμος σωτηρίας και διάσωσης του ανθρώπου είναι η μίμηση και ο εικονισμός της Αγίας Τριάδας που είναι: Ελευθερία μέσα στην Ενότητα και στην Αγάπη.

Η αποϊεροποίηση και οι συνέπειές της

Η έννοια ενός εντελώς βέβηλου κόσμου – ενός κόσμου ολοκληρωτικά αποϊεροποιημένου – είναι μια αρκετά σύγχρονη εφεύρεση του ανθρώπινου μυαλού, ενώ η προσπάθεια για την πρακτική της εφαρμογή, για την ανάδειξή της σε πρότυπο σύμφωνα με το οποίο πρέπει να προσδιορίσουμε τις κύριες μορφές της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και προσωπικής μας ζωής, είναι ακόμη πιο πρόσφατη. Στην πραγματικότητα τώρα μόνο συνειδητοποιούμε την αυτοκαταστροφή που περικλείει.

Η εφεύρεση της έννοιας αυτής καθώς και η προσπάθεια για την ολοκλήρωσή της, έχει ως φυσική προϋπόθεση το γεγονός πως πρώτα τυφλώσαμε τη νοητική μας όραση, πρώτα εσκοτίστη ο νους μας με μια ιερόσυλη και ταυτόχρονα απατηλή εικόνα για τον φυσικό κόσμο.

Το ιερό είναι κάτι στο οποίο είναι παρόν το Θείο ή που είναι φορτισμένο με θεϊκές ενέργειες.

Η ιδέα αυτή καθαυτή του ιερού προϋποθέτει κατ' αρχήν την παρουσία του Θεού ή την ύπαρξη του Θεού. Χωρίς τον Θεό δεν μπορεί να υπάρχει ούτε αγιότητα ούτε οτιδήποτε το ιερό. Επιπλέον ο Θεός δεν είναι μόνο η αρχική αιτία όσων είναι ιερά. Μόνος Αυτός είναι το ιερό.

Η παρουσία του Θεού είναι η αρχική, η έσχατη και η μοναδική προϋπόθεση του ιερού, για τον απλό λόγο πως χωρίς αυτή την παρουσία δεν υπάρχει πουθενά ιερότητα. Αυτό σημαίνει πως αν η γη, η φύση, η ζωή, η τέχνη ή οτιδήποτε άλλο είναι πράγματα ιερά, αυτό συμβαίνει επειδή το καθένα απ' αυτά είναι έκφραση και αποκάλυψη κάποιου πράγματος που τα υπερβαίνει άπειρα, είναι κάτι το οποίο όλα αυτά αποκαλύπτουν και φανερώνουν.

Δεν μπορεί κάτι να είναι ιερό αφεαυτού, χωρίς τον Άλλο που ενοικεί μέσα του, ούτε επειδή εμείς το καθιστούμε ιερό. Το πρώτο σύμπτωμα του βέβηλου μυαλού είναι η συνήθεια του να διαχωρίζει τις ιδέες των πραγμάτων από την ιδέα του Θεού. Γιατί μόλις έχεις αρχίσει να διαχωρίζεις τις ιδέες αυτές από την ιδέα του Θεού, έχεις ήδη μπει στο μονοπάτι που οδηγεί στην αποϊεροποίηση, στη βεβήλωση και γενικά στην καταστροφή των ιδίων των πραγμάτων.

Μέσα στο πλαίσιο της Νέας Εποχής και του αποκρυφισμού ακούγεται πολύ συχνά η λέξη «ολιστικός». Μας ζητούν δηλαδή να δούμε τα πράγ-

ματα ως όλον και όχι ως διασπασμένα, μεμονωμένα αμέτοχα φαινόμενα ή ουσίες. Το να μιλάμε όμως, για ολότητα και ολιστική θεώρηση των πραγμάτων χωρίς να περιλαμβάνουμε στην προοπτική μας ό,τι βρίσκεται πέρα από το ψυχολογικό και το φυσικό πεδίο είναι σαν να βάζουμε το κάρο μπροστά από το άλογο, λέγει επιτυχέστατα ο Philip Sherrard.

Όπως ακριβώς δεν μπορεί να υπάρχει τίποτε το ιερό χωρίς τον Θεό, επειδή μόνο ο Θεός τελικά είναι ιερός, έτσι δεν μπορεί να υπάρξει και ολότητα χωρίς Θεό, επειδή μόνο ο Θεός τελικά είναι όλος. Ο Θεός είναι η αρχή και η πηγή της ολότητας και χωρίς τη συμμετοχή στον Θεό δεν μπορούμε να ξεφύγουμε ούτε από τη διάσπαση, ούτε από την αποσύνθεση, ούτε από την αποξένωση, όσο κι αν παλεύουμε εναντίον τους.

Όταν χάνουμε την επαφή με τον Θεό ή αγνοούμε το υπερβατικό, όχι μόνο αποκοβόμαστε από την πηγή της ιερότητας αλλά και πέφτουμε, σαν συνέπεια, σε μια κατάσταση ασθένειας και διχασμού. Αυτή η απώλεια επαφής με τον Θεό, ο οποίος είναι η πηγή της αγιότητας και της ακεραιότητας, είναι το κρίσιμο στοιχείο στην πτώση του ανθρώπου. Είμαστε βέβαια σε μια εποχή όπου ο νους του ανθρώπου έχει χάσει την αίσθηση όχι μόνο της πτώσης αλλά και κάθε μορφής ιερότητας.

Η ανθρώπινη λογική σήμερα πειράται να ερευνησει και να περιγράψει τον κτιστό κόσμο άσχε-

τα αν η λογική φωτίζεται από τη θεία Χάρη και έμπνευση. Για να ανακαλύψουμε τον κόσμο γύρω μας, να κατανοήσουμε τους νόμους της φύσεως, για να αποκτήσουμε γνώση της φύσης δεν χρειαζόμαστε πλέον ούτε τη θεία Χάρη, ούτε τον θείο φωτισμό.

Μια τέτοια άποψη δίνει αμέσως την ευκαιρία στο μη αναγεννημένο και βέβηλο ανθρώπινο μυαλό να μελετήσει και να εξερευνήσει τη φύση, τον κόσμο, τον άνθρωπο, σαν να μην υπάρχει τίποτε το θείκό μέσα τους ή επάνω τους, το δε ακόμη καταστροφικότερο είναι πως επιτρέπει να εννοηθεί ότι η γνώση που επιτυγχάνεται μέσω της παρατήρησης και της έρευνας είναι ένα έγκυρο και αυθεντικό είδος γνώσης.

Αυτή η αντίληψη είναι η προϋπόθεση της σύγχρονης επιστημονικής νοοτροπίας, η οποία μας ωθεί να θεωρούμε τον φυσικό κόσμο, τον άνθρωπο και πρακτικά το καθετί ως απρόσωπα αντικείμενα στερημένα από κάθε θείκη ιδιότητα, μη διαθέτοντα τίποτε το ιερό. Μια τέτοια νοοτροπία κατασκευάζει έναν κόσμο κατ' εικόνα της: τον μηχανιστικό, αντιανθρώπινο και αποϊεροποιημένο κόσμο μας, στον οποίο ο χωρισμός του ανθρώπου από τον Θεό όχι μόνο αποξενώνει τον άνθρωπο από τον εαυτό του, αλλά χωρίζει και το ορατό σύμπαν από τον άνθρωπο, καθιστώντας μας όλους πλάνητες, χαμένους ταξιδιώτες στην έρημο του χρόνου και του χώρου.

Μια άμεση πρακτική συνέπεια αυτής της αντίληψης είναι η σύγχρονη προσπάθεια απεξάρτησης από τα ναρκωτικά όπου η ψυχή του ανθρώπου αντιμετωπίζεται σαν μια ιστορία του νευρικού συστήματος, όπου όλη η ιστορία απεξάρτησης είναι μια γυμναστική της θέλησης που όταν εγκαταληφθεί όμως, οδηγεί τον άνθρωπο στην ίδια κατάσταση, αφού είναι ανίκανη και αδύναμη να εμπνεύσει νόημα ζωής.

Οι ιερόσυλοι του παρελθόντος είχαν τουλάχιστον τη συνείδηση ότι λήστευαν τα ιερά. Εμείς χάσαμε και την αίσθηση πως υπάρχουν ιερά για να τα ληστεύσουμε, ιερά για να τα βεβηλώσουμε, κι αυτό μας χαρίζει ασυλία στη διάπραξη των εγκλημάτων μας, στο καθημερινό έργο σφαγής και λεηλασίας, που το επιτελούμε μεθοδικά, χωρίς πάθος, χωρίς αίσθημα ενοχής, σαν να κάνουμε μια κανονική δουλειά. Απογυμνώσαμε το έσω και το έξω τοπίο από όλα εκείνα τα σύμβολα ιερότητας, όλες αυτές τις αναμνήσεις αγιότητας που κάποτε έτρεφαν την ψυχή μας – τους βωμούς των αγίων, τα ασκηταριά των ερημιτών και των αγίων ανδρών, τα ιερά της προσευχής και της λατρείας, τις γιορτές του τραγουδιού και του χορού με τους οποίους τους γιορτάζαμε.

Έχουμε ληστέψει την κληρονομιά μας εν ονόματι μιας αντίληψης που συνιστά μια απόλυτη άρνηση κάθε σοφίας και αληθινής φιλοσοφίας μέσα από την υποβάθμιση του ανθρώπινου προσώπου

καθώς και κάθε ιερής πραγματικότητας και μέσα από μια εγκληματική αδιαφορία για το αν ο Θεός είναι ενεργά παρών στην ανθρώπινη και στην υπόλοιπη ζωή, κι αν η ανθρώπινη και κάθε άλλη ζωή είναι ενεργά παρούσα στον Θεό.

Τις συνέπειες αυτής της αποϊεροποίησης τις ζούμε σήμερα στην καθημερινότητά μας. Η αποδοχή της έκτρωσης ως φυσιολογικού γεγονότος, η άρνηση της πραγματικότητας της αμαρτίας και η θεώρησή της ως άλλου ή εναλλακτικού τρόπου ζωής, η απαξίωση της ανθρώπινης ζωής (σεξουαλική εκμετάλλευση ακόμη και παιδιών, κακοποίηση γυναικών κ.λπ.), η μόλυνση του περιβάλλοντος ως αποτέλεσμα υποταγής της κτίσης στην ατομική μας βουλιμία, η κρίση στις ανθρώπινες σχέσεις —ο άλλος έγινε όντως «η κόλασή μας»— είναι μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές συνέπειες της αποϊεροποίησης του κόσμου.

Έργο της Εκκλησίας ήταν πάντα και παραμένει η πρόσληψη της ζωής του ανθρώπου και του κόσμου από τον Θεό. Το ευχολόγιο της Εκκλησίας μας με το πλήθος των ευχών για κάθε περίπτωση της ζωής φανερώνει πώς ενεργείται αυτή η πρόσληψη, πώς εκκλησιάζεται η κτίση και ο άνθρωπος, πώς τα πάντα ξαναβρίσκουν τον λόγο τους και το χαμένο κέντρο τους. Πώς ο Θεός είναι και γίνεται ενεργά παρών μέσα στη σύνολη ζωή.

Αυτή η πραγματικότητα μέχρι πρότινος και σε

κάποια άλλα θέματα μέχρι και σήμερα, φαινόταν να είναι αυτονόητη μέσα στη ζωή αυτού του τόπου σε όλες τις εκφάνσεις. Η αίσθηση της ιερότητας του ανθρώπου και των ανθρώπινων σχέσεων, αλλά και της κτίσεως διαπερνούσε τη ραχοκοκαλιά της παράδοσής μας και το Κράτος όλα αυτά τα αποδεχόταν και τα θεωρούσε αυτονόητα.

Φαινόταν αυτονόητος ο σεβασμός του Κράτους απέναντι στην Εκκλησία. Το Σύνταγμα μας αρχίζει με τη φράση: «Εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος». Η Ορθόδοξη Εκκλησία αναγνωρίζεται ως η επικρατούσα θρησκεία με όποιες νομικές συνέπειες ή προνόμια συνεπάγεται αυτή η αναγνώριση.

Ένα σαφές δείγμα είναι ο σχετικός νόμος περί παιδείας, όπου η Πολιτεία θεωρεί αυτονόητο ότι ο στόχος της παιδείας αποβλέπει στην ελληνορθόδοξη αγωγή και αυτό που ονομάζουμε ελληνορθόδοξη παράδοση θεωρείτο πνευματική περιουσία του γένους μας και αναγκαίο να προστατεύεται από την Πολιτεία.

Κάποιοι παλαιότεροι θυμούνται τον σχολικό εκκλησιασμό και διαμαρτύρονται και καταφέρνουν σήμερα εναντίον των δασκάλων που «τώρα δεν φέρνουν τα παιδιά στην Εκκλησία».

Οι παλαιότεροι προλάβανε την εποχή που περνώντας ο παπάς από την πλατεία του χωριού σηκώνοντουσαν όλοι δείχνοντας τον σεβασμό τους.

Είχαμε πρόθυμη τη συμπαράσταση του Κρά-

τους όταν οι ποικίλοι αιρετικοί εισέβαλαν στο ποίμνιό μας.

Επίσης μέχρι τώρα το θρησκευτικό μάθημα στο σχολείο ήταν υποχρεωτικό και είχε ομολογιακό-κατηχητικό χαρακτήρα.

Φαίνεται, όμως, ότι το μοντέλο και οι καιροί αλλάζουν. Το πνεύμα και η νοοτροπία της αποϊεροποίησης που κυριάρχησε στη Δύση, όχι χωρίς δικιά μας λάθη και που εκφράστηκε τόσο έντονα στο νέο ευρωπαϊκό σύνταγμα με την άρνηση κάθε αναφοράς στη χριστιανική παράδοση της Ευρώπης είναι πλέον η κυρίαρχη τάση.

Αυτό το πνεύμα φαίνεται να υιοθετείται και στην πατρίδα μας από όλες τις πολιτικές δυνάμεις. Αν θέλουμε μάλιστα να είμαστε ειλικρινείς και να μην κρυβόμαστε πίσω από το δάκτυλό μας φαίνεται ότι κάποιοι υποτιθέμενοι προστάτες μας μάλλον βιάζονται να απαλλαγούν από την Εκκλησία, αφού τη χρησιμοποίησαν, για να μην πω τη λεηλάτησαν αρκετά. Βέβαια από μιας πλευράς καλά να πάθουμε αφού λησμονήσαμε τον βιβλικό λόγο «μή πεποιθήατε ἐπ' ἄρχοντας ἐπὶ υἱοῦς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία» (Ψαλμ. 145,3). Ίσως να μας ξένισε η πρόταση πρώην υπουργού που παρίστανε τον προστάτη της Εκκλησίας και τώρα ζητά να αφαιρεθούν από παντού τα ιερά σύμβολα, αλλά όμως αυτή είναι η πραγματική ταυτότητα των ανθρώπων. Οι άνθρωποι αυτοί,

όπως θαυμάσια γράφει ο Ντοστογιέφσκυ, ποτέ δεν αγάπησαν τον λαό, ποτέ δεν πίστεψαν στον λαό, ποτέ δεν κατάλαβαν την ψυχή του λαού και πάντοτε ειρωνευόντουσαν την πίστη του λαού.

Φαίνεται, λοιπόν, με λίγα λόγια ότι βαίνουμε προς χωρισμό Εκκλησίας και Πολιτείας, άσχετα με τον τρόπο και τον χρόνο που θα γίνει. Από πλευράς Πολιτείας αυτό το βήμα πηγάζει από τη βαθμιαία αποϊεροποίηση του κόσμου και όλης της Δημιουργίας. Ο Θεός φαίνεται ότι είναι περιττός. Η σχέση με τον Θεό παρουσιάζεται όλο και περισσότερο σαν μια ιδιωτική υπόθεση. Κυριαρχεί η άποψη της αυτονομίας του ανθρώπου, κυριαρχεί η άποψη του συγκριτισμού. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα εισάγει διαρκώς διατάξεις, στην αρχή όχι ίσως υποχρεωτικές, αργότερα όμως γίνονται δεσμευτικές και κινούνται προς την κατεύθυνση της αποϊεροποίησης της σύνολης ζωής. Η πραγματικότητα ότι ο Θεός είναι οντολογικό γεγονός για τον κόσμο και τον άνθρωπο δεν φαίνεται να γίνεται αντιληπτή. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν έχει απλώς τη δική της «θεολογία», αλλά θέλει και να την επιβάλλει, αποδεικνύοντας πόσο αντιδημοκρατικά είναι στο βάθος τα διευθυντήρια που τη διοικούν.

Στο σημείο όμως αυτό και πριν προχωρήσουμε στις συνέπειες αυτής της νέας πραγματικότητας είναι ανάγκη να αναμετρήσουμε και τις δικές μας ευθύνες γιατί πριν από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα

εμείς με τις συμπεριφορές μας σπρώξαμε προς την αποϊεροποίηση βασικά στοιχεία της ζωής της Εκκλησίας μας περνώντας τα μέσα από τον δρόμο της εκκοσμίκευσης.

Εμείς διδάσκουμε ότι τα Μυστήρια της Εκκλησίας μας είναι δρόμοι σωτηρίας. Και εμείς ανεχθήκαμε την αποϊεροποίησή τους. Με δική μας ευθύνη το κύριο πρόσωπο στα Μυστήρια της Εκκλησίας μας είναι πλέον ο φωτογράφος ή τα γραφεία τελτών οι οποίοι ρυθμίζουν τα πάντα με τη δική μας ανοχή που μερικές φορές έχει πονηρότητα κίνητρα. Εμείς μετατρέψαμε τα πιο τίμια πράγματα στην Εκκλησία μας σε πράγματα συναλλαγής και εμπορίου. Η ιερότητα των προσώπων και των πραγμάτων χάθηκε πρώτα στη δική μας συνείδηση. Εμείς συνεργήσαμε και συνεργούμε ώστε και αυτή ακόμη η θεία Λειτουργία να εξελίσσεται σε θέαμα και να έχει χάσει τον μυσταγωγικό της χαρακτήρα. Τρομάζω μερικές φορές από την αθεοφοβία που συναντώ στις συμπεριφορές κληρικών.

Ίσως κάποιος πει ότι ο κόσμος ζητάει μερικά πράγματα. Είναι γιατί εμείς δεν κατηχήσαμε τον κόσμο, εμείς δεν τον μύησαμε στο μυστήριο της Εκκλησίας, στις δικές μας τις καρδιές εψύγη η αγάπη και φυγαδεύθηκε η χάρη. Πότε κάναμε τον κόπο να κατηχήσουμε τον λαό εξηγώντας στους νεόνυμφους μέσα από την υπέροχη ακολουθία του Γάμου τι σημαίνει αυτό που έκαναν; Πόσο εξηγήσαμε πριν από το μυστήριο του Βαπτίσματος για-

τί βαπτίζουμε έναν άνθρωπο; Πόσο επιχειρήσαμε μέσα από τα τροπάρια της θεολογικότητας, αλλά και ρεαλιστικότητας νεκρώσιμης ακολουθίας να παρηγορήσουμε και να στηρίξουμε όντως τον λαό του Θεού;

Τώρα πλέον βρισκόμαστε σε μια καινούργια πραγματικότητα και ίσως το κυριότερο που μας κάνει να αγωνιούμε σ' έναν ενδεχόμενο χωρισμό Κράτους και Εκκλησίας είναι το αν θα πληρωνόμαστε από το Κράτος ή όχι.

Θέλω να πω από την αρχή ότι οποιαδήποτε ώρα κι αν έλθει αυτός ο χωρισμός και με οποιοδήποτε συνθήκες, ουσιαστικά θα ωφελήσει τελικά την Εκκλησία παρά την αρχική δυσκολία. Η πιο μεγάλη ωφέλεια θα είναι ότι όσοι γινόμαστε παπάδες θα το κάνουμε γιατί αγαπάμε τον Θεό και τον λαό Του και γιατί θα έχουμε απαντήσει θετικά στο ερώτημά Του, «ἀγαπᾶς με πλεῖον τούτων; Ποίμινε τὰ πρόβατά μου, βόσκει τὰ ἄρνια μου» (Ιω. 21,15) και όχι γιατί θα ψάχνουμε για επαγγελματική αποκατάσταση.

Τότε το ποίμνιό μας δεν θα είναι αυτονόητο, αλλά θα χρειάζεται να το κερδίσουμε «εἰς Χριστόν». Θα χρειάζεται να το ανακαλύψουμε στη δουλειά του, να το επισκεφθούμε στην ασθένειά του, να το στηρίξουμε στις δοκιμασίες του. Τότε οι άνθρωποι θα είναι κοντά μας όχι αναγκαστικά, αλλά όταν ο ναός μας θα είναι φιλόξενος χώρος

και η ενορία η πνευματική μας οικογένεια και εμείς θα συμπεριφερόμαστε ως διάκονοι και όχι ως κατακυριεύοντες του ποιμνίου.

Πιθανώς αύριο ο πολιτικός γάμος θα γίνει υποχρεωτικός και η λεγόμενη πολιτική κηδεία θα αφορά όλο και περισσότερες οικογένειες. Δεν θα χρειάζεται πλέον το μυστήριο του Βαπτίσματος για να πάρει το παιδί το όνομά του, θα δίνεται κατευθείαν στο Ληξιαρχείο με τη δήλωση της γέννησής του.

Οι Μητροπόλεις και οι ναοί μας δεν θα είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου με όσα πρόνομια συνεπάγεται αυτό σήμερα. Ο Επίσκοπος δεν θα είναι πλέον μία από τις αρχές του τόπου και δεν θα μπορούμε πλέον να προσφεύγουμε στη δικαιοσύνη ή στην Αστυνομία για την προστασία του ποιμνίου μας από τους αιρετικούς. Τα άλλα θρησκευόμενα όχι μόνο θα δραστηριοποιούνται ελεύθερα αλλά και θα διεκδικούν ίση μεταχείριση. Ίσως ακόμη και ο τρόπος που κάνουμε σήμερα αντιαιρετικά κηρύγματα να κινδυνεύει να θεωρηθεί ως προσβολή της θρησκευτικής ελευθερίας του άλλου.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν θα ορκίζεται πλέον από τον Αρχιεπίσκοπο ούτε η έναρξη των εργασιών της Βουλής θα προϋποθέτει αγιασμό με την παρουσία των μελών της Ιεράς Συνόδου. Ο Επίσκοπος δεν θα δίνει διαβεβαίωση ενώπιον του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Η Εκκλησία καλείται να ζήσει σ' έναν κόσμο

που ένα μεγάλο μέρος του, στην καλύτερη περίπτωση, θα την αντιμετωπίζει με επιφύλαξη.

Πώς, λοιπόν, θα σταθούμε σε ένα τέτοιο περιβάλλον; Πώς η Εκκλησία θα ξανακερδίσει τον κόσμο;

Η απάντηση είναι λιτή και σύντομη. Η αγιότητα, αυτός ο παραμελημένος στόχος θα είναι η λύση. Αυτή θα μας κάνει –στην πράξη πλέον και όχι στη θεωρία– να είμαστε για τους ανθρώπους «εις τύπον και τόπον Χριστού», σημεία της παρουσίας Του στον κόσμο και ο κόσμος θα αναγνωρίσει τους ποιμένες του και η Εκκλησία θα πορεύεται λαμπρότερη και θα αποδεικνύεται στύλος και εδραίωμα της αλήθειας και ο Θεός θα δοξάζεται και ο άνθρωπος θα σώζεται.

Ο χριστιανικός ανθρωπισμός απέναντι στη νεοναζιστική πρόκληση

Τα θεμέλια του χριστιανικού ανθρωπισμού έχουν σταθερές βάσεις, ξεκινούν από το γεγονός ότι ο άνθρωπος είναι εικόνα και δημιουργημα του Θεού. Αυτό έχει μια μοναδική αξία για το ανθρώπινο πρόσωπο, διότι κατά τη χριστιανική αντίληψη ο Θεός είναι δομικό στοιχείο του ανθρώπου. Κατά συνέπεια, αυτό αποτελεί και συνιστά το μέτρο της αξίας του ανθρώπινου προσώπου, καθώς και το γεγονός της Ενανθρωπήσεως του Θεού που φανερώνει τη μοναδική αξία της ανθρωπίνης ύπαρξης. Αν θέλω να δω πόσο αξίζει ένας άνθρωπος, δεν έχω κριτήρια ιδεολογικά, αλλά ξεκινώ από το ποιος είναι ο άνθρωπος και ο άνθρωπος είναι «θεός κεκελευσμένος». Το μέτρο της αξίας του είναι ότι για χάρη του ο Θεός γίνεται άνθρωπος.

Το ερώτημα είναι για ποιον άνθρωπο μιλάμε, γιατί φαίνεται ότι αυτό, από μερικές πλευρές, δεν είναι αυτονόητο. Προφανώς μιλάμε για τον κάθε

άνθρωπο, ανεξάρτητα από τη φυλή, τη θρησκεία, το χρώμα του δέρματός του ή τη γλώσσα που μιλάει. Γιατί κατά τη χριστιανική αντίληψη, ο Θεός «έποίησέ τε ἐξ ἑνός αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τό πρόσωπον τῆς γῆς» (Πράξ. 17,26). Κατά συνέπεια η αφετηρία όλων των ανθρώπων είναι κοινή και η αξία κάθε ανθρώπινου προσώπου, όπου γης, έχει την αυτή μοναδικότητα. Δεν μπορούμε, λοιπόν, να μιλήσουμε για φυλετική υπεροχή κανενός.

Μια σαφής επιβεβαίωση είναι η γνωστή παραβολή του Καλού Σαμαρείτη, όπου πλησίον πλέον είναι ο καθένας: είναι ο ξένος, είναι ο εχθρός, είναι ο αντίπαλος. Ενώ επίσης ακούμε τη φράση: «Αν ο εχθρός σου πεινάει δώσ' του ψωμί να φάει κι αν ο εχθρός σου διψάει δώσ' του νερό να πιει».

Η διακονία του κοινωνικού σώματος

Στον λόγο του Ευαγγελίου υπάρχει η αντίληψη των «ταλάντων» και των χαρισμάτων τα οποία χρησιμοποιούνται για την καλύτερη διακονία του κοινωνικού σώματος. Αν εγώ ξέρω πιο πολλά γράμματα, δεν τα ξέρω για να βγάλω πιο πολλά λεφτά, αλλά τα ξέρω για να μπορώ να διακονώ καλύτερα τον άνθρωπο. Αν γνωρίζω μια επιστήμη, δεν τη χρησιμοποιώ για να αποκτήσω μια θέση εξουσίας, αλλά μια θέση διακονίας.

Ξεκινώντας από αυτή τη θεολογική τοποθέτηση

μπορούμε να δούμε όλα τα καθημερινά προβλήματα του κάθε ανθρώπου καθ' εαυτόν και ως συνανθρώπου. Αποτελεί βαθιά θεολογική αλήθεια της Εκκλησίας ο πατερικός λόγος: «Είδες τον αδελφό σου; Είδες Κύριον τον Θεό σου». Όπως και στη γνωστή περικοπή της Δευτέρας Παρουσίας, όπου το μέτρο και το κριτήριο είναι ένα και μοναδικό: η αγάπη. «Πείνασα και μου δώσατε να φάω, δίψασα και μου δώσατε να πιω νερό, ήμουν α ξένος και με μαζέψατε, ήμουν γυμνός και με ντύσατε» (Ματθ. 35,35-36). Η στάση και η συμπεριφορά απέναντι στον καθένα από εκεί πηγάζει.

Είναι ακόμα πολύ χαρακτηριστικό ότι στην ακολουθία του Γάμου, δύο φορές ευχόμαστε στο νέο ζευγάρι να γεμίσει το σπίτι του με κάθε αγαθή. Γιατί; Για να απολαμβάνουν εγωιστικά τα αγαθά; Η απάντηση είναι: «Ίνα μεταδιδῶσι καὶ τοῖς χρεῖαν ἔχουσι». Για να μεταδίδουν, δηλαδή, και σε αυτούς που έχουν ανάγκη. Δεν ξέρω, μάλιστα, αν πρέπει να θεωρήσουμε ότι είμαστε μακριά ή αν είναι επαναστατικό, το κριτήριο της μισθοδοσίας ενός ανθρώπου να μην είναι ούτε τα προσόντα του ούτε τα πτυχία του, αλλά οι πραγματικές του ανάγκες. Αν εγώ είμαι πανεπιστημιακός καθηγητής αλλά μόνος και ο θυρωρός του γραφείου μου είναι ένας πολύτεκνος πατέρας, γιατί εγώ πρέπει να παίρνω περισσότερα χρήματα από εκείνον; Γιατί; Για να περάσω καλά; Εκεί εντοπίζω το καλά; Αν εντοπίζω το «καλά» σε αυτό το επίπεδο,

έχω ήδη αποτύχει. Γιατί καμία οικονομική δυνατότητα δεν μπορεί να καλύψει το νόημα της ζωής του ανθρώπου. Αντίθετα, όταν η ζωή έχει νόημα, ο άνθρωπος μπορεί να επιδείξει πολύ μεγάλη αντοχή στις οποιεσδήποτε δυσκολίες.

Στην Εκκλησία χρησιμοποιούμε μια λέξη πολύ γνωστή και πολύ άγνωστη: τη λέξη «αμαρτία». Αμαρτία δεν σημαίνει μια ηθική παράβαση. Το ρήμα αμαρτάνω σημαίνει αποτυχαίνω, κάνω λάθος. Γι' αυτό στα παλιά σχολικά βιβλία, στην τελευταία σελίδα υπήρχαν τα «ημαρτημένα». Δεν έχουμε, λοιπόν, να κάνουμε με τίποτα άλλο, παρά με τη δική μας αποτυχία. Είτε την αποτυχία μας να βρούμε ένα νόημα ζωής, είτε την αποτυχία μας να δημιουργήσουμε την κατεξοχήν ανθρώπινη σχέση, την αγάπη, είτε την αποτυχία μας να νιώσουμε ότι αυτή η αγάπη ακυρώνει όποιον θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ως εχθρό μας. Διότι ένας άνθρωπος που σκέφτεται να κάνει κακό, είναι ουσιαστικά άρρωστος και χρειάζεται θεραπεία. Είναι αξιολύπητος και όχι αξιομίσητος. Σε αυτές, συνοπτικά, τις θεολογικές βάσεις στηρίζεται ο σεβασμός στο ανθρώπινο πρόσωπο και η μοναδικότητα της αξίας του.

Ο παλιός φρικτός ναζισμός

Ας δούμε με βάση αυτά τη νεοναζιστική πρόκληση. Καταρχήν επιτρέψτε μου να μην τη λέω

«νεοναζιστική», αλλά ναζιστική. Διότι δεν είναι κάτι καινούργιο και ίσως υπάρχει και ο κίνδυνος να θεωρήσουμε ότι είναι λιγότερο φρικτός από τον ναζισμό που ζήσαμε λίγο παλαιότερα στον τόπο μας.

Ο λόγος για το ανθρώπινο πρόσωπο είναι οντολογικός, η αξία του κάθε ανθρώπου στηρίζεται σε αυτό που είναι ο άνθρωπος, ο κάθε άνθρωπος. Στην περίπτωση του ναζισμού έχουμε μετάθεση σε άλλα κριτήρια, τα οποία, αν τα δούμε με λογική, είναι πολύ ασήμαντα και φανερώνουν πόσο φτηνή είναι η σκέψη των ναζιστών. Η σχετικοποίηση του ανθρώπου και η αξιολόγησή του από εξωτερικά κριτήρια, του φύλου, του χρώματος, της καταγωγής κ.λπ., συνιστά την απαξίωση του ανθρώπινου προσώπου, του κάθε ανθρώπινου προσώπου. Ποιο, λοιπόν, είναι τελικά το μέτρο της αξίας, η γνώμη, η ιδεολογία; Κι εγώ ποιος είμαι, που πιστεύω ότι μπορεί την άποψή μου να θελήσω να την επιβάλω σε όλους; Με ποιο τρόπο θα επιβάλω την άποψή μου; Επιτρέψτε μου, να σας πω με δύο λέξεις μια ομιλία μου όταν άλλαξε η ηγεσία στο καθεστώς της δικτατορίας. Το θέμα μου ήταν: «Μέτρον πάντων άνθρωπος ή Θεάνθρωπος;». Είπα τότε: «Αν ο άνθρωπος είναι το μέτρο των πάντων, τότε όποιος έχει την εξουσία την επιβάλλει και βάζει στον γύψο τους υπόλοιπους. Αν όμως, ο Θεάνθρωπος είναι το μέτρο και το κριτήριο, τότε κανείς δεν έχει εξουσία απέναντι στον άλλο. Έχει διακονία. Αλλιώς μπαί-

νουμε στον χώρο του μη πολιτισμού».

Απουσία παιδείας

Η γενικότερη κρίση έχει ως βασική αιτία την απουσία παιδείας. Τον πολιτισμό και την καλλιέργεια θα την προσφέρει η παιδεία και σήμερα η παιδεία στον τόπο μας έχει τελειώσει. Έχουμε μετατρέψει τα παιδιά μας σε υπολογιστές που τους φορτώνουμε δεδομένα. Ο βασικός στόχος του σημερινού λυκείου είναι να προσφέρει ύλη. Κανείς δεν υπολογίζει το ανθρώπινο πρόσωπο του μαθητή και της μαθήτριας. Επειδή, εδώ και περίπου τριάντα χρόνια, επικοινωνώ με ποικίλους τρόπους με νέους ανθρώπους, έχω ακούσει πάρα πολλές φορές τον πόνο και τη διαμαρτυρία τους.

Η κρίση βασικά προϋποθέτει ζάλη, μπέρδεμα, άγνοια στόχων και νοήματος ζωής. Εγκλωβίζει την ανθρώπινη ύπαρξη σε μια απλή οριζόντια διάσταση που έχει αρχή και τέλος. Τότε κανείς προσπαθεί να τη ζήσει με έναν τρόπο απεγνωσμένο που δίνει την ευκαιρία στον κάθε εκμεταλλευτή να εκμεταλλευτεί τον άνθρωπο.

Με όλα τα παραπάνω ζωγραφίσαμε το πρόσωπο και την ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, που είναι ο σημαντικότερος εκφραστής του ναζισμού σήμερα στην πατρίδα μας. Τα βασικά του γνωρίσματα είναι η βία και ο ρατσισμός. Ο ναζισμός δεν έχει όνειρο, δεν έχει προοπτική και ιδανικά. Μοναδικός

στόχος είναι η εξουσία. Αν σήμερα η Χρυσή Αυγή είναι πολιτικό κόμμα, είναι κάτι τυχαίο στον δρόμο της, είναι ένα μέσο και όχι ο στόχος της. Δεν θα πρέπει να ξεχάσουμε ότι ο Χίτλερ διά της δημοκρατίας κατήργησε τη δημοκρατία. Γι' αυτό δεν πρέπει να επαναπαυόμαστε. Είναι ειρωνικό και τραγελαφικό, ο φασισμός και η απανθρωπία να χρησιμοποιούνται στο όνομα ενός πατριωτισμού. Πόση σχέση έχει η Χρυσή Αυγή με την Ελλάδα; Οι πρόγονοί μας λέγανε: «Έλληνες εισίν οί τής παιδείας τής ήμετέρας μετέχοντες». Υπάρχει παιδεία στη Χρυσή Αυγή; Αυτό που βλέπουμε στα μέλη, στη συμπεριφορά και τον λόγο τους, ακόμα και στην αδυναμία τους να αρθρώσουν λόγο χωρίς ένταση και βία, τι δείχνει; Αν θελήσω να στηριχτώ στον λόγο του Θεού, ότι εκ του περισσέυματος της καρδιάς λαλεί η γλώσσα, τότε μπορώ να εξηγήσω και να καταλάβω ποιοι είναι όσοι αποτελούν το κόμμα της Χρυσής Αυγής. Ποια παιδεία εκφράζεται μέσα από τον λόγο, το ήθος και τις πρακτικές τους. Η βία απέναντι στους ανίσχυρους δηλώνει, πρώτα, ότι δεν έχουμε μνήμη, ότι έχουμε ξεχάσει πως πάρα πολλοί δικοί μας συμπατριώτες υπήρξαν παράνομοι μετανάστες.

Χρυσή Αυγή και Ορθοδοξία

Πόση σχέση μπορεί να έχει η Χρυσή Αυγή με την Ορθόδοξη χριστιανική πίστη και παράδοση;

Όση σχέση έχει ο διάβολος με τον Θεό, καμιά απολύτως. Ποια είναι η θρησκεία της Χρυσής Αυγής; Η Χρυσή Αυγή. Το όνειρό τους είναι η επαναφορά της αρχαίας θεοσέβειας, αλλά όταν και με τον τρόπο που εκείνοι θα αποφασίσουν. Άρα, λοιπόν, και η αρχαία θεοσέβεια είναι απλά ένα σύνθημα, η πραγματική τους θρησκεία είναι ο εαυτός τους. Όλα όσα συναντούμε στις συμπεριφορές τους δεν μπορεί να έχουν καμιά σχέση με την αγάπη, τη συγγνώμη, το έλεος, το να δω στο πρόσωπο του άλλου, του ξένου, τον εαυτό μου και να τον διακονήσω.

Δεν παραγνωρίζω μερικά ζητήματα σημαντικά τα οποία έχουν δημιουργηθεί στον τόπο μας από την αθρόα προσέλευση ανθρώπων, όμως αυτό δεν αναιρεί την αλήθεια. Είναι ευθύνη της πολιτείας και της κοινωνίας που τους δέχτηκε χωρίς κριτήρια και τους άφησε ανυπεράσπιστους. Αυτός είναι και ο λόγος της δικής μου αντίδρασης στη δημιουργία στρατοπέδου στη Μητρόπολή μου. Αν τους εξασφαλίσουν ανθρώπινες συνθήκες διαμονής και φροντίδας, εγώ θα τους υπηρετήσω. Δεν μπορώ, όμως, να αποδεχθώ μια χωματερή ανθρώπων. Στο όνομα της προστασίας τίνος; Της διαμόρφωσης του ήθους των νέων παιδιών που θα περνούν απέξω και θα βλέπουν τα άλλα παιδιά να είναι από μέσα;

Για την Εκκλησία, η Χρυσή Αυγή επιχειρεί να γίνει ένας Δούρειος Ίππος, να ξεγελάσει τους πιστούς παρουσιάζοντας ένα πρόσωπο πατριδο-

καπηλίας και χριστοκαπηλίας. Τη στιγμή, βέβαια, που είναι απολύτως ξένοι με το ήθος του Χριστού. Η Χρυσή Αυγή καθημερινά προσβάλλει τον Χριστό στο πρόσωπο εκείνων που ο ίδιος ο Χριστός ονόμασε ελάχιστους αδελφούς του.

Δεν είναι, λοιπόν, δυνατόν να υιοθετηθεί απέναντι στη Χρυσή Αυγή η οποιαδήποτε ανοχή ή διάλογος, εκτός από αυτόν της ειλικρινούς αλλαγής και μετάνοιας. Ο οποιοσδήποτε εναγκαλισμός είτε απλού χριστιανού είτε ιερωμένου με τη Χρυσή Αυγή, δείχνει μπέρδεμα φοικτό και ακύρωση της πίστης. Δεν μπορεί ένας χριστιανός να πιστεύει στον Χριστό και να στεγάζεται στη Χρυσή Αυγή. Κανείς δεν «δύναται δυο κυρίους δουλεύειν» (Ματθ. 6,24) και αυτοί οι Κύριοι είναι απολύτως διαφορετικοί μεταξύ τους.

Η ελληνική σημαία αντικείμενο εκμετάλλευσης

Βέβαια, η Χρυσή Αυγή εκμεταλλεύεται ακόμα και τα σύμβολα. Γνωρίζετε ότι στην προσπάθειά της να μοιράσει τρόφιμα μόνο σε Έλληνες χρησιμοποίησε τις ελληνικές σημαίες. Θέλω να επαναλάβω ότι η χρήση της ελληνικής σημαίας για να καλύψει μια τέτοια πράξη είναι ουσιαστικά βλασφημία. Η ελληνική σημαία συμβολίζει την αξιοπρέπεια του ανθρώπινου προσώπου και τον αγώνα για τον σεβασμό της αξιοπρέπειας του καθενός. Στα χρόνια του '40, οι πατέρες μας τους αιχμαλώ-

τους που έπιαναν, τους φρόντιζαν, τους τάιζαν, τους περιποιούντο μέχρι να πάνε στον προορισμό τους. Δεν αντιμετώπισαν με βία αυτούς που ίσως πριν από λίγο θα μπορούσαν να σκοτώσουν. Αυτό ακριβώς είναι το μεγαλείο αυτού του τόπου.

Καταλήγοντας θέλω να πω ότι το μεγαλείο της Ελλάδας, ο πολιτισμός και η παράδοσή μας, από τη μία και από την άλλη, η θεολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι τελείως αντίθετες με τη νοοτροπία και τη λειτουργία της Χρυσής Αυγής. Στώμεν, λοιπόν, καλώς και στώμεν με εγρήγορση απέναντι σε ένα φαινόμενο που αν παραβλέψουμε τότε μπορεί να κινδυνεύσουμε. Αν, όμως, δράσουμε με τον λόγο, με την ευθύνη, με τη σωστή πράξη, με την αποδόμηση αυτής της νοοτροπίας, ενεργώντας μέσα στην κοινωνία και την παιδεία, τότε η Χρυσή Αυγή θα παραμείνει ένας προσωρινός εφιάλτης που θα περάσει.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Χριστός και άνθρωπος



Η αναγέννηση της ανθρώπινης φύσης.
(Με αφορμή τα Χριστούγεννα)

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι τα γεγονότα της ζωής του Χριστού είναι γεγονότα της προσωπικής μας ζωής και ιστορίας. Μας αφορούν άμεσα και προσωπικά. Έρχονται να απαντήσουν στα πιο καίρια υπαρξιακά μας ερωτήματα και να θεραπεύσουν τις πληγές μας. Ακόμη έρχονται να ερμηνεύσουν τα γεγονότα του σήμερα.

Η πτώση του ανθρώπου δεν ήταν μια ηθική παράβαση, αλλά ένας οντολογικός ακρωτηριασμός της ανθρώπινης φύσης. Ο πειρασμός του πρώτου ανθρώπου ήταν εάν θα θεωθεί διά της κοινωνίας του με τον Θεό ή αυτονομημένος από τον Θεό. Μιλάμε για το προπατορικό αμάρτημα λησμονώντας όμως το ουσιαστικό περιεχόμενο της λέξης αμαρτία.

Το ρήμα αμαρτάνω σημαίνει αποτυχαίνω, κάνω λάθος. Αμαρτία, λοιπόν, σημαίνει αποτυχία. Ποια, όμως, είναι η αμαρτία, δηλαδή η αποτυχία, του πρώτου ανθρώπου;

Ο Αδάμ επεχείρησε να γίνει Θεός, χωρίς τον

Θεό, αλλά απέτυχε. Αντί να θεωθεί, υπέταξε τη ζωή του στη φθορά, στον πόνο και τελικά στον θάνατο. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι ο Θεός δεν δημιούργησε τίποτα από αυτά. Η φθορά, ο πόνος και ο θάνατος ήταν ανύπαρκτα στην κατάσταση της αρχέγονης δικαιοσύνης, δηλαδή στη ζωή προ της πτώσης.

Η πτώση λοιπόν, οδήγησε στην έκπτωση από την κοινωνία με τον Τριαδικό Θεό και στην οντολογική διαφθορά της ανθρωπίνης φύσης. Ο άνθρωπος επεχείρησε πολλές φορές μέσα στην Ιστορία να υπερβεί τη θνητότητά του, αλλά μάταια. Αυτή η ματαιότητα της αυτοσωτηρίας συνειδητοποιείται σε δύο εκφραστικά κείμενα της αρχαιοελληνικής παράδοσής μας.

Στο ποίημα του Διγενή Ακρίτα. Ο Διγενής είναι ο δυνατός άνθρωπος που νικά όποιον επιχειρεί να παλέψει μαζί του. Έρχεται όμως, η στιγμή που θα παλέψει με τον Χάρο στα μαρμαρένια αλώνια. Εκεί για πρώτη φορά ο Διγενής θα νικηθεί. Εκεί για μια ακόμη φορά ο θάνατος θα νικήσει.

Το δεύτερο κείμενο είναι η τραγωδία του Αισχύλου «Προμηθέας Δεσμώτης». Καταδικασμένος ο Προμηθέας να είναι δεμένος στον Καύκασο, γιατί επεχείρησε να κλέψει το ιερό πυρ από τους θεούς και καθώς ένα όρνεο κατά καιρούς του κατατρώνει το σικώτι, μάταια αγωνίζεται να ελευθερωθεί. Ο Ερμής που περνάει από εκεί και βλέπει το μαρτύριό του, του λέγει: «Ποτέ δεν θα πάρουν τέλος τα

δεινά σου, εκτός αν ο Θεός σε λυπηθεί και στείλει κάποιον δικό του να σε σώσει». Αυτή η συνειδητοποίηση της αδυναμίας για αυτοσωτηρία ορίζει το «πλήρωμα του χρόνου», τον κατάλληλο καιρό κατά τον οποίο ο Θεός στέλνει κάποιον δικό Του.

Ο Υιός και Λόγος του Θεού γίνεται άνθρωπος, προσλαμβάνει την ανθρώπινη φύση μας για να τη θεραπεύσει. Τα Χριστούγεννα, στα άχραντα σπλάχνα της Θεοτόκου, η ανθρώπινη φύση μας μπολιάζεται με το θείκο μπόλι.

Ο Χριστός είναι ο Σωτήρας όχι με κάτι που κάνει, αλλά με αυτό που Είναι. Στο πρόσωπό Του ενώνεται ασύγχυτα και αδιαίρετα ο Θεός με τον άνθρωπο.

Το κάθε πρόσωπο διατηρεί την ετερότητά του. Αυτό σημαίνει τον σεβασμό της ανθρώπινης ελευθερίας. Όσο η ανθρώπινη φύση μας κοινωνεί με τον Θεό στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού, ο θάνατος έχει νικηθεί και ο άνθρωπος εν Χριστώ και διά του Χριστού υπερβαίνει τη θνητότητα.

Η οντολογική καταστροφή έχει πλέον θεραπευθεί. Με αυτόν τον τρόπο η Γέννηση του Χριστού σηματοδοτεί τη θεραπεία και αναγέννηση της ανθρώπινης φύσης.

Η Γέννηση του Χριστού, ένα μόνιμο θαύμα

Ο Χριστός είναι το μοναδικό πρόσωπο μέσα στην ιστορία, του Οποίου όχι μόνο η Γέννηση, αλλά

ολόκληρη η ζωή, ο σταυρικός Του θάνατος και η Ανάστασή Του προφητεύθηκαν αιώνες ολόκληρους πριν από την εμφάνισή Του στη γη.

Οι προφητείες μάλιστα αναφέρονται και σε λεπτομέρειες της ζωής Του. Ο προφήτης Ησαΐας, 800 χρόνια πριν, ομιλεί με πολύ καθαρό τρόπο για τη Γέννησή Του από την Παρθένο Μαρία, σαν να τη βλέπει μπροστά του: «Ίδού ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» (Ματθ. 1,23).

Δεν αναφέρεται απλώς σε μία εκ Παρθένου Γέννηση ενός βρέφους, αλλά προσδιορίζει με απόλυτη ακρίβεια την ταυτότητά του. Είναι ο Εμμανουήλ, ο Θεός που είναι πλέον μαζί μας. Οι προφητείες είναι ο μεγάλος ογκόλιθος της ιστορικής παρουσίας του Θεού μέσα στον κόσμο.

Βλέπετε άλλωστε, πόσο έντονο είναι το ενδιαφέρον να ερμηνεύσουμε το παρόν και το μέλλον διά του μοναδικού προφητικού βιβλίου της Καινής Διαθήκης, την «Αποκάλυψη» του ευαγγελιστού Ιωάννη.

Η πνευματική αναγεννητική εμπειρία της Γέννησης του Χριστού

Η Σάρκωση του Θεού νοηματίζει τη ζωή του ανθρώπου. Έξω από τον Χριστό η ζωή δεν έχει νόημα γιατί τέλος της είναι ο θάνατος. Η διάρκεια

των χρόνων της ζωής του ανθρώπου δεν έχει νόημα, αφού το τέλος θα είναι ο θάνατος και η ώρα του είναι αβέβαιη.

Χωρίς την πρόσληψη της ανθρώπινης φύσης από τον Θεό, την κάθε μέρα το άσκοπο θα συναγωνίζεται το παρά-λογο, αλλά τον αγώνα θα τον κερδίζει πάντα το τραγικό. Η Σάρκωση του Θεού αφαιρεί την αλογία από τον άνθρωπο. Τα Χριστούγεννα «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ιω. 1,14).

«Ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ιω. 1,17) θα μας πει ο ευαγγελιστής Ιωάννης. Κάθε φορά που τελούμε τη θεία Λειτουργία βιώνουμε τα Χριστούγεννα, καθώς σε κάθε Λειτουργία προσφέρουμε τη ζωή μας στον Θεό μέσα από τα είδη του άρτου και του οίνου, για να γίνουν διά του Αγίου Πνεύματος Σώμα και Αίμα Χριστού, ζωή του Χριστού η οποία προσφέρεται προς κοινωνία στον άνθρωπο.

Στο ερώτημα, λοιπόν, πώς η Γέννηση του Χριστού θα γίνει εμπειρία της ζωής του καθενός μας, η απάντηση είναι μία. Με την οργανική μας ένταξη στη ζωή του Χριστού μέσα από τη λατρεία της Εκκλησίας. Στο μυστήριο της θείας Ευχαριστίας ο Χριστός ανακλίνεται στην καρδιά μας σαν σε φάτνη.

Η προσπάθεια η δική μας είναι να ευπρεπίζουμε διαρκώς τη φάτνη-καρδιά μας με την άσκηση, τη νήψη, την εγρήγορση την πνευματική. Με αυτές

τις προϋποθέσεις ο άνθρωπος αναγεννάται οντολογικά και φανερώνει στην καθημερινότητά του τη ζωή του Χριστού. Αυτή την αλήθεια τη φανερώνουν όλοι οι άγιοι.

Όσοι γνωρίσαμε στη σύγχρονη εποχή μορφές όπως ο π. Παΐσιος, ο π. Πορφύριος, ο π. Ιάκωβος, ο π. Σωφρόνιος, ο παπα-Εφραίμ και τόσοι άλλοι νιώθουμε πόσο αληθινό είναι αυτό.

Η παρουσία τους και το πέρασμά τους από τον κόσμο δείχνει στον καθέναν τον τρόπο που εσωτερικεύει τη Γέννηση του Χριστού, την καθιστά γεγονός της δικής του ζωής και αναγεννάται όχι συμβολικά, αλλά ουσιαστικά.

Τα Χριστούγεννα ο Θεός γίνεται άνθρωπος. Στο ερώτημα «γιατί ο Θεός γίνεται άνθρωπος;» όλη η πατερική θεολογία απαντά: για να κάνει τον άνθρωπο Θεό.

Η Σάρκωση του Θεού φανερώνει τη μεγαλοσύνη και τη μοναδικότητα του ανθρώπου. Πόσο αξίζει ένας άνθρωπος; Τόσο, ώστε ο Θεός γίνεται άνθρωπος για χάρη του. Η Γέννηση του Χριστού είναι το μέτρο της ανθρώπινης αξίας.

Εάν αφαιρέσουμε αυτό το μέτρο, τότε ο άνθρωπος παραμένει ένα αντικείμενο. Η Ιστορία έχει αποδείξει ότι όσοι στο διάβα της είχαν στόχο τον Θεό, στην πραγματικότητα είχαν στόχο τον άνθρωπο. Η πίστη στον Χριστό πολεμήθηκε για να κρημνίσει την αξία του ανθρώπου.

Βλέπουμε στις μέρες μας τον ευτελισμό και την

υποτίμηση του ανθρώπινου προσώπου. Οι απρόσωπες δυνάμεις της οικονομίας, της παραγωγής και της κατανάλωσης αχρήστευσαν τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος λογαριάζεται σαν καταναλωτική μονάδα, σαν ένα γρανάζι σε μια μηχανή.

Βλέπετε ότι ούτε η παιδεία μας υπολήπτεται τον άνθρωπο. Στοχεύει στο μυαλό του ή στα χέρια του αλλά όχι στην προσωπικότητά του και γι' αυτό τα παιδιά μας απορρίπτουν αυτή την παιδεία. Σκεπτόμαστε να τη συνδέσουμε με την παραγωγή τη στιγμή που την έχουμε αποσυνδέσει από την αγωγή.

Θυμάμαι, πριν πολλά χρόνια, είχα προσκληθεί στο Πολυτεχνείο της Ξάνθης από τους φοιτητές για να κάνω μία ομιλία.

Στα πλαίσια αυτής της επίσκεψης είχα μία συνάντηση στην έδρα της αστροφυσικής με μια ομάδα τότε βοηθών που σήμερα διαπρέπουν ως καθηγητές και τιμούν την επιστήμη και τη χώρα μας εντός και εκτός Ελλάδας.

Οι εκκολλαπτόμενοι επιστήμονες μου έθεσαν, μεταξύ των άλλων, το ερώτημα: «Τι νόημα έχει η επιστήμη μας; Για μας, για την επιστήμη μας», μου είπαν, «ο άνθρωπος είναι πρωτόνια, νετρόνια, ηλεκτρόνια. Αλλά πρωτόνια, νετρόνια, ηλεκτρόνια είναι και τα ζώα».

Γιατί, λοιπόν, να υπολογίσουμε τον άνθρωπο; Μόνο στη σκέψη ότι ο άνθρωπος είναι σφραγισμένος με τη σφραγίδα του Θεού αντιλαμβανόμαστε

την ευθύνη μας για να μη χρησιμοποιήσουμε την επιστήμη εναντίον του ανθρώπου.

Ο Θεάνθρωπος αποκαλύπτει ποιος είναι ο άνθρωπος. Φανερώνει ότι η αρχή του ανθρώπου είναι η αγάπη του Θεού και η πορεία του ανθρώπου δεν είναι προς το μηδέν και το πουθενά αλλά προς τη θέωση και τη μετοχή μας στη Βασιλεία του Θεού.

Ο Θεός μπαίνει μέσα στον χρόνο μας σαν ένα βρέφος για να μας φανερώσει τη μεγαλοσύνη του κάθε παιδιού. Αυτή που τόσο εύκολα ξεχνάμε, αυτή που τόσο εγκληματικά καταστρέφουμε μέσω της διαδικασίας των εκτρώσεων.

Η φανέρωση του Θεού στο πρόσωπο του Μεσσία ενώνει τη γη με τον ουρανό, τον άνθρωπο με τον Θεό, αλλά όχι το σκοτάδι με το φως. Το φως της Θεογνωσίας διαλύει το σκοτάδι, φωτίζει και νοηματίζει τη ζωή του ανθρώπου.

Στο πρόσωπο του Χριστού κοινωνεί το κτιστό με το άκτιστο, το θνητό με το αθάνατο. Το κτιστό –η κτιστή και υποταγμένη στη φθορά ανθρώπινη φύση μας– κοινωνώντας με τον άκτιστο Θεό υπερβαίνει την κτιστότητα και τη θνητότητά της και αχρηστεύει τον έσχατο δυνάστη της ανθρώπινης φύσης που είναι ο θάνατος.

Ο ουρανός στήνει τη σκηνή του στη γη και ανανεώνει τη ζωή. Η σκηνή του Θεού μέσα στον κόσμο είναι η Εκκλησία Του. Ο Χριστός είναι πλέον το

φως το αληθινό που φωτίζει κάθε άνθρωπο που έρχεται στον κόσμο και του αποκαλύπτει το νόημα της ζωής του και την κλήση την οποία έλαβε, την κλήση για τη θέωση.

Με το μυστήριο του αγίου Βαπτίσματος ο άνθρωπος μπολιάζεται στο Σώμα του Χριστού και γίνεται κοινωνός της ζωής Του. Με το μπόλιασμα αυτό ο άνθρωπος γίνεται πιο δυνατός και από τον θάνατο και από τον διάβολο. Καλείται, μέσα στο Σώμα του Χριστού, την Εκκλησία, να αλληλοπεριχωρηθεί με τους άλλους αδελφούς και να συγκροτήσουν την κοινωνία των προσώπων ως μία αγαπητική κοινωνία κατά το πρότυπο της Τριαδικής.

Την εποχή που ο Σαρτρ έλεγε: «οι άλλοι είναι η κόλασή μου!» ο άγιος Σεραφείμ του Σαρώφ όποιον συναντούσε στον δρόμο του τον προσφωνούσε με τα λόγια: «Χριστός ανέστη, χαρά μου!».

Βλέπετε, για τον Σαρτρ, ο άλλος είναι η κόλαση, για τον άγιο Σεραφείμ, ο άλλος είναι η χαρά και για σύνολη την ασκητική παράδοση: «Είδες τον αδελφό σου; Είδες τον Θεό σου». Μια καίρια και απόλυτη διάκριση ανάμεσα στο σκοτάδι και στο φως.

Βιωματικά και όχι εθιμοτυπικά Χριστούγεννα

Σε μια παλαιότερη εκπομπή σε ραδιόφωνο της ιδιαίτερης πατρίδας μου, ήμουν καλεσμένος από μία δημοσιογράφο για άσχετο θέμα. Ξεκινώντας

την εκπομπή—ήταν η εβδομάδα η μετά τα Θεοφάνεια— μου είπε:

«Πριν ξεκινήσουμε την εκπομπή μας θέλω να σας θέσω ένα προσωπικό μου ερώτημα. Χθες το απόγευμα είχαν έλθει στο σπίτι μου μερικές φίλες για να πιούμε καφέ. Συνειδητοποιήσαμε όλες ότι οι γιορτές είχαν περάσει και εμείς δεν είχαμε καταλάβει σχεδόν τίποτε. Κάναμε έναν απολογισμό και διαπιστώσαμε ότι και οικονομικά και ψυχολογικά και πνευματικά ήμασταν χαμένες και μάλιστα νιώθαμε μια κατάθλιψη να μας βαραίνει. Πείτε μου κάτι γι' αυτό!».

Τη ρώτησα πώς πέρασε τα Χριστούγεννα και μου είπε ότι την παραμονή το βράδυ μαζί με κάποιες φιλικές οικογένειες είχαν πάει σε κάποιο κέντρο και γύρισαν σχεδόν ξημερώματα. Τη ρώτησα εάν είχαν πάει στην Εκκλησία και μου απάντησε αρνητικά. Της ζήτησα να σκεφθεί τι σχέση είχαν όλα αυτά με τα Χριστούγεννα.

Σε ποιους χώρους από αυτούς που πήγε, συνάντησε τον Χριστό; Γιατί θεωρεί ότι γιόρτασε Χριστούγεννα; Της εξήγησα ότι οι εορτές έχουν από μόνες τους μια προσδοκία χαράς και όταν οι γιορτές περνάνε και τη χαρά αυτή δεν τη ζούμε, γιατί τις εορτάζουμε με λάθος τρόπο, τότε μετά τις εορτές η κατάθλιψη μας γίνεται μεγαλύτερη γι' αυτό αυτοί που μετά τις εορτές έχουν τη μεγαλύτερη πελατεία είναι οι ψυχίατροι.

Ξεκίνησα από αυτό το αρνητικό περιστατικό

για να καταλήξω στη θέση: Τα Χριστούγεννα είναι μια εορτή της Εκκλησίας και δεν μπορούμε να τη ζήσουμε παρά μόνο στην Εκκλησία.

Έξω από την Εκκλησία τα Χριστούγεννα δεν λένε τίποτε στον άνθρωπο. Τα Χριστούγεννα είναι το συγκλονιστικότερο γεγονός της Ιστορίας. Η Ιστορία τέμνεται στα δύο, στην προ και μετά Χριστόν εποχή.

Ζω μετά Χριστόν σημαίνει ότι ζω μαζί με τον Χριστό. Τα μεγάλα γεγονότα ή τα καταλαβαίνουμε και επηρεάζουν τη ζωή μας ή δεν τα καταλαβαίνουμε και μας ξεπερνάνε και μένουμε στην πνευματική μας φτώχεια. Ζω βιωματικά τα Χριστούγεννα σημαίνει ότι τα ζω μέσα στην Εκκλησία.

Προετοιμάζομαι με τη νηστεία, ψηλαφώ με το δικό τους φως τον κόσμο σήμερα, εκκλησιάζομαι και μάλιστα την ημέρα των Χριστουγέννων, αφήνω την καρδιά μου να γλυκαθεί από τους γλυκύτερους και θεολογικότερους ύμνους των Χριστουγέννων, μετατρέπω την καρδιά μου σε φάτνη όπου διά της θείας Κοινωνίας ανακλίνεται ο Αχώρητος Θεός και έτσι επιστρέφω στο σπίτι για να ζήσω τα έθιμα όχι σαν ξεκάρφωτες συνήθειες, αλλά σαν συνέχεια της ουσιαστικής βίωσης των Χριστουγέννων.

Τα Χριστούγεννα δεν σημαίνουν κατανάλωση, αλλά σοβαρότητα και προβληματισμό. Τα Χριστούγεννα για μια ακόμη φορά στέλνουν το μήνυμά σ' έναν κόσμο που παραπαλεί.

Η σωτηρία του κόσμου και του ανθρώπου είναι

έργο της αγάπης του Θεού και όχι των δικών μας ικανοτήτων. Η κένωση-ταπείνωση του Θεού είναι η μοναδική οδός για τον σύγχρονο άνθρωπο για να βρει τον χαμένο εαυτό του και να συναντήσει αγαπητικά τον συνάνθρωπό του.

Άσκηση και άθληση.
(Με αφορμή τη νηστεία
της Μ. Σαρακοστής)

Όλος ο αρχαίος πολιτισμός είναι ένας θεολογικός πολιτισμός. Το αγωνιώδες ερώτημα στη φιλοσοφία είναι το ερώτημα περί του ποιος είναι το «ὄντως ὄν».

Τα περισσότερα θέματα των αρχαίων τραγωδιών είναι θρησκευτικά θέματα και περιλαμβάνουν καίρια θεολογικά ερωτήματα και προβλήματα.

Η Ενανθρώπηση του Θεού είναι η απάντηση του Ουρανού στη θρησκευτική και φιλοσοφική αγωνία του ανθρώπου, το Πάθος και η Ανάστασή Του νοηματίζουν τη ζωή και όλες τις πτυχές της.

Η Εκκλησία επιθυμεί να αναγάγει τον άνθρωπο από τη σωματική άθληση στην κατά Θεόν άθληση. Να τον καλέσει από το αθλητικό στάδιο, στο στάδιο των αρετών, προκειμένου τελικά πολύ πιο πέρα από μια εγκόσμια νίκη να κερδίσει τη νίκη απέναντι στον θάνατο.

Η αντίληψη ότι η Εκκλησία δεν ενδιαφέρεται

για το σώμα αλλά μόνο για την ψυχή του ανθρώπου είναι λανθασμένη. Η Ορθόδοξη πίστη μας δεν αποδέχεται τον πλατωνικό διχασμό σύμφωνα με τον οποίο το σώμα είναι ο τάφος της ψυχής. Αποβλέπει στη θέωση όλου του ανθρώπου που αποτελείται από ψυχή και σώμα και βέβαια ενδιαφέρεται για την ανακαίνιση ολόκληρης της κτίσης.

Στην Αγία Γραφή αλλά και στην πατερική παράδοση πολλές φορές γίνεται αναγωγή από τη σωματική άθληση στην πνευματική άθληση. Ο λόγος του αποστόλου Παύλου στον Τιμόθεο «ἐάν δέ καί ἀθλή τις, οὐ στεφανοῦται, ἐάν μή νομίμως ἀθλήσῃ» (Β΄ Τιμ. 2,5) είναι χαρακτηριστικό δείγμα αυτής της θεωρήσεως των πραγμάτων.

Ο αθλητής δεν παίζει με το άθλημα, δεν διασκεδάζει παρά το ότι θέλει ο ίδιος να αγωνίζεται και χαίρεται αγωνιζόμενος. Ο αθλητής ζει ζωή πειθαρχημένη και μαθητεύει σκληρά. Πίσω από ένα χρυσό μετάλλιο ή μια διάκριση κρύβεται πολύς αγώνας, πολύς μόχθος, κρύβεται σκληρή προπόνηση (η λέξη προπόνηση προέρχεται από το ρήμα πονώ με την έννοια του μοχθώ, κοπιάζω). Με την προπόνηση μαθαίνει πρωτίστως τα όρια των δυνάμεων και των ικανοτήτων του αλλά και την ανάγκη και τους τρόπους να τα υπερβαίνει διαρκώς. Σε πολλά επίσης από τα αθλήματα μαθαίνει τη συλλογικότητα, την επιτυχία ως συνεργασία.

Ο αθλητής είναι αποφασισμένος να υποστεί πολλά για να κερδίσει το στεφάνι της νίκης, από

την άλλη πλευρά όμως, γνωρίζει αυτό που σημειώνει και ο απόστολος Παύλος προς τον Τιμόθεο, το ότι δηλαδή «ἐάν δέ καί ἀθλή τις, οὐ στεφανοῦται, ἐάν μή νομίμως ἀθλήσῃ».

Αυτό το «νομίμως ἀθλήσῃ» δεν αρχίζει και δεν τελειώνει μόνο μέσα στον στίβο, αλλά περιλαμβάνει και τον τρόπο προετοιμασίας του. Περιλαμβάνει την εγκράτειά του, την άσκησή του, την πειθαρχία του και την επιμονή του, την υπακοή του στους κανόνες και τον δάσκαλό του, τον προπονητή του.

Στο σημείο αυτό θέλω με έμφαση να σημειώσω ότι η προπόνηση προϋποθέτει προπονητή στον οποίο ο αθλητής εμπιστεύεται την προετοιμασία του και γνωρίζει ότι του οφείλει τη νίκη του. Η ύπαρξη του προπονητή έχει μεγάλη σημασία για την άθληση. Ο προπονητής γνωρίζει τη μέθοδο για να κάνει τον αθλητή να αποδώσει στον καλύτερο βαθμό. Έχει σαφή γνώση της άθλησης, γνωρίζει καλά τη φυσική κατάσταση του αθλητή και με την ειδική μέθοδο που γνωρίζει και χρησιμοποιεί προσπαθεί σταδιακά να ανεβάσει τον αθλητή στο επίπεδο που μπορεί να αποδώσει και να πετύχει τον σκοπό του. Χωρίς προπονητή είναι αδύνατο να γίνει κανείς καλός αθλητής. Ένας σωστός αθλητής υπακούει και σέβεται τον προπονητή του, αποδέχεται και τηρεί –με ευλάβεια πολλές φορές– τις υποδείξεις του, πειθαρχεί στις εντολές του.

Ανάλογη είναι η εμπειρία των πνευματικών αθλητών. «Δώσε αίμα και λάβε πνεύμα», λέει

κάποιος από αυτούς, ενώ έτερος θα παρατηρήσει ότι κανείς δεν μπορεί να γνωρίσει τον Θεό «έν αναπαύσει και πλατυσμῶ». Όλη η ζωή της Εκκλησίας είτε αφορά τους μοναχούς είτε τους αγωνιζόμενους στον κόσμο χριστιανούς έχει ασκητικό χαρακτήρα, είναι μια διαρκής άθληση. Η άσκηση είναι το καλύτερο εργαλείο για την ανόρθωση της ψυχής και τη σωστή σχέση της με το σώμα. Αυτό δεν σημαίνει ότι η άσκηση είναι ο σκοπός της πνευματικής ζωής. Είναι το μέσο για την επίτευξη του σκοπού που είναι η θέωση του ανθρώπου.

Η Αγία και Μεγάλη Τεσσαρακοστή είναι μια κατ' εξοχήν ασκητική-αθλητική περίοδος, είναι η είσοδος στο στάδιο των αρετών, το οποίο έχει ήδη ανοιχθεί και κληθήκαμε όσοι θέλουμε να αγωνισθούμε να προσέλθουμε αναλαμβάνοντας τον καλό της νηστείας αγώνα. Το άθλημα αυτό της νηστείας, όπως εξηγείται στους υπέροχους ύμνους των ημερών, δεν αφορά μόνο το σώμα του ανθρώπου αλλά τον όλο άνθρωπο, διαφορετικά το άθλημα αυτό δεν είναι «εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ». Άσκηση είναι η αγάπη, είναι η άσκηση της αγάπης όπως ολοκάθαρα φαίνεται στο ευαγγελικό ανάγνωσμα της Κυριακής των Απόκρεω.

Ο άγιος Γρηγόριος Νύσσης τονίζει ότι: «στάδιον ὁ κοινός τῶν ἀνθρώπων βίος ἐστί, οἷς ἀντίπαλος ἐστίν ἡ κακία, πολυτρόπως τοῖς δολεροῖς παλαίμασι καταγωνιζομένη τούς προσπαλαίοντας».

Ο χριστιανός σε πολλά χωρία της Καινῆς Δια-

θήκης θεωρείται ως αθλητής, αγωνιστής, παλαιστής που αγωνίζεται τον καλόν αγώνα της πίστης. Σε όλη τη λατρευτική πράξη οι άγιοι είναι οι αθλοφόροι Κυρίου που πότισαν τη γη με το αίμα τους και το μαρτύριό τους χαρακτηρίζεται σαν άθληση.

Όπως στα σωματικά όμως, η ύπαρξη του προπονητού παίζει καίριο ρόλο, το ίδιο συμβαίνει και στα πνευματικά. Ο χριστιανός χρειάζεται έναν πνευματικό προπονητή, μύστη των μυστικών όλων των πνευματικών αθλημάτων για να μαθαίνει στην υπακοή και να αποκτήσει την πνευματική γνώση. Πνευματική ζωή χωρίς πνευματικό πατέρα και καθοδηγητή και μάλιστα έμπειρο, δεν είναι δυνατόν να κατορθωθεί και ο ασκούμενος στα πνευματικά παλαίσματα χριστιανός είναι πολύ εύκολο να πέσει σε πλάνη.

Να τονίσουμε επίσης ότι η άσκηση είναι δίχως νόημα, ευλογία και αγιασμό αν είναι απομακρυσμένη από την υπακοή στην Εκκλησία. Η δίαιτα δεν έχει καμία σχέση με τη νηστεία, η αγρυπνία με την αϋπνία, η μοιρολατρική στάση απέναντι στη φτώχεια με τη συνειδητή απόρριψη του περιττού και την εντρόφηση στην απλότητα. Συχνά ο νους μας είναι νοσηρός. Κάνουμε, λοιπόν, αυτό που λέει ο Κύριος στο Ευαγγέλιο, αυτό που οι θεοφόροι Πατέρες ορίζουν στους Ιερούς Κανόνες και αυτό που επιτρέπει ο πνευματικός μας πατέρας. Η αυθαιρεσία, η πρωτοτυπία, η ανυπακοή είναι άγνωστα για την Ορθόδοξη άσκηση.

Αλλά εάν ο αθλητής είναι παράδειγμα για τον πιστό και ο πιστός δείχνει στον αθλητή ποιος είναι ο αληθινός στίβος. Είναι στίβος που μπορούμε να νικήσουμε στον ίδιο αγώνα όλοι, στίβος που τέρμα του είναι η απέραντη αγάπη του Θεού και Πατέρα.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία προσφέρει στον άνθρωπο μια μοναδική πνευματική οδό, η οποία ολοκληρώνει τη σωματική γυμνασία και προετοιμασία του αθλητή, τον απεγκλωβίζει από τη μονομέρεια, η οποία οδηγεί πολλές φορές σε μη αθλητικούς δρόμους (ντοπάρισμα κ.λπ.) και τελικώς πέρα από τις ανθρώπινες διακρίσεις και τα μετάλλια, τον οδηγεί στη νοσηματοδότηση της ζωής του και στη μέγιστη νίκη, τη νίκη απέναντι στον θάνατο και στο μέγιστο έπαθλο, τη Βασιλεία του Θεού.

Το είναι του Θεού
και η άρνηση του ανθρώπου.
(Με αφορμή την Ανάσταση)

Η Ανάσταση του Χριστού είναι το θεμέλιο γεγονός της ζωής μας και της ζωής του κόσμου, αφού την ημέρα αυτή συνετελέσθη το πιο σημαντικό γεγονός στη ζωή μας.

Αυτό είναι η νίκη μας απέναντι στον θάνατο. Ο θάνατος αφαιρεί κάθε νόημα και κάθε προοπτική από τον άνθρωπο και τη ζωή του. Η Ανάσταση αποτελεί το γεγονός εκείνο το οποίο κρίνει την ποιότητα του προσώπου του Χριστού, αλλά και την ποιότητα του κάθε ανθρώπου.

Ο Χριστός αναστήθηκε! Και αναστήθηκε επειδή προηγουμένως πέθανε. Ο θάνατος του Χριστού αποδεικνύει με τον πιο αληθινό τρόπο ότι ο Χριστός έγινε και ήταν αληθινά άνθρωπος. Ο θάνατος ανήκει στην ανθρώπινη φύση. Ο θάνατος είναι ο καρπός της αυτονομίας του ανθρώπου από τη ζωή του Θεού.

Ο Θεός είναι η μόνη ζωή του κόσμου. Ο Θεός δεν υπάρχει! Υπάρχω σημαίνει άρχω κάτω από

κάποιον άλλον. Ο Θεός, λοιπόν, δεν υπάρχει.

Στο ερώτημα του Μωυσή «ποιο είναι το όνομά σου» η απάντηση του Θεού είναι απόλυτα σαφής και ξεκάθαρη. «'Εγώ είμι ὁ ὢν» (ΕΞ. 3,14). Εγώ είμαι αυτός που είναι. Αυτή η απάντηση είναι η μόνη που μπορεί να εξηγήσει τον Θεό.

Επειδή ο Θεός είναι γι' αυτό και ο άνθρωπος μπορεί να υπ-άρχει. Εάν ο Θεός δεν είναι τότε ο άνθρωπος γίνεται μὴ ὢν.

Γι' αυτό η αυτονομία από το είναι, από το ὄντως ὄν σημαίνει την εισβολή του θανάτου στη ζωή του ανθρώπου.

Το ότι λοιπόν ο Χριστός πέθανε σημαίνει ότι ήταν πλήρης και αληθής άνθρωπος. Γι' αυτό και πέθανε. Το ότι όμως αναστήθηκε σημαίνει ότι είναι αληθινά ο Θεός. Τέλειος Θεός και την ίδια στιγμή τέλειος άνθρωπος.

Αυτή είναι η ταυτότητα του Χριστού. Με την Ανάστασή Του, λοιπόν, επιβεβαιώνει ότι είναι.

Ο απόστολος Παύλος κατανοώντας αυτή τη μοναδική αλήθεια θα τονίσει: «Εάν ο Χριστός δεν αναστήθηκε, είναι μάταιη η πίστη μας και χωρίς περιεχόμενο το κήρυγμά μας. Ελάτε να φάμε και να πιούμε γιατί αύριο πεθαίνουμε» (Α' Κορ. 15,14-17). Αν, δηλαδή, ο Χριστός δεν αναστήθηκε είμαστε μη ὄντα, τα οποία αύριο θα εξαφανιστούν.

Ίσως κάποιος να ρωτήσει: Και γιατί ο άνθρωπος δεν μπορεί να είναι; Για τον απλό λόγο ότι το τέλος του είναι ο θάνατος.

Η Ανάσταση του Χριστού και η μετοχή του ανθρώπου σ' αυτή είναι ο μόνος τρόπος να είναι ο άνθρωπος.

Οι άνθρωποι πολλές φορές ενοχλούνται από την αλήθεια γιατί τους φαίνεται σκληρή. Αλλά η αλήθεια δεν είναι ούτε σκληρή ούτε μαλακιά, είναι η αλήθεια.

Ποια, λοιπόν, είναι η αλήθεια του ανθρώπου χωρίς τον Θεό; Ποιο είναι το μέλλον του; Το μέλλον του ανθρώπου χωρίς τον Θεό είναι η σκουπιδοποίηση του. Αυτό δεν λέγεται υβριστικά.

Αυτή είναι η οντολογική αλήθεια του ανθρώπου. Όταν ο άνθρωπος πεθαίνει γίνεται ένα ψόφιο κουφάρι που θα τρέξουμε να τον θάψουμε γρήγορα γιατί θα μυρίζει απαίσια. Ο άνθρωπος, λοιπόν, γίνεται ένα «σκουπίδι».

Κάποιοι καλοπροαίρετοι άνθρωποι, για τους κακοπροαίρετους δεν με ενδιαφέρει, θεώρησαν βαριά αυτή τη λέξη, ίσως και υβριστική.

Είναι όμως η μόνη λέξη που αποδίδει με τρόπο καίριο την αλήθεια για τον άνθρωπο τον αυτονομημένο από το είναι του Θεού. Αμφιβάλλει κανείς ότι χωρίς το είναι του Θεού ὁ άνθρωπος περιέρχεται στο τίποτα; Μα το ομολογούν οι ίδιοι.

Ποια ταυτότητα αποδίδουν στον εαυτό τους εκείνοι που αρνούνται το είναι του Θεού; Παραδέχονται ότι περνούν στην ανυπαρξία, στο μη ὄν, στη σκουπιδοποίηση.

Δεν υβρίζω λοιπόν, τους άθεους, περιγράφω τη

δική τους αντίληψη για τον εαυτό τους και εάν έχουν αντίρρηση ας έλθουν να το συζητήσουμε.

Γι' αυτό λοιπόν, για την Εκκλησία, η Ανάσταση του Χριστού είναι το μοναδικό εκείνο γεγονός που δίνει νόημα, αξία και προοπτική στον άνθρωπο.

Οι άγιοι και τα ιερά τους λείψανα που ευωδιάζουν και θαυματουργούν είναι η φανέρωση της προοπτικής του ανθρώπου, που το σώμα του γίνεται όχι ένα φόφιο κουφάρι, αλλά ένα ιερό λείψανο, που οι ίδιοι δεν γίνονται μη όντα, ούτε σκουπίδια, αλλά Θεοί εν μέσω Θεών.

Ο άνθρωπος λοιπόν, που μπολιάζεται στο Σώμα του αναστημένου Χριστού, την Εκκλησία Του, με το άγιο Βάπτισμα και παραμένει σε αυτό και τρέφεται με τη ζωή του Σώματος, το Σώμα και το Αίμα του Χριστού, έχει ζωή αιώνια και μέλλον αιώνιο και μεταβαίνει από τον θάνατο στη ζωή.

Όλα αυτά στην Εκκλησία είναι εμπειρικά, δεν είναι ιδεολογικά. Οι ιδέες στο τέλος γίνονται αηδίες που είναι ανίκανες να χαρίσουν τη ζωή. Στην Εκκλησία ο άνθρωπος δεν τρέφεται με ιδέες, αλλά με αληθινή τροφή.

Η δυνατότητα που του χαρίστηκε και η ικανότητά του να μετέχει στο είναι αποτελεί το μοναδικό μέτρο της αξίας του ανθρώπου και το μοναδικό νόημα, που είναι νόημα ζωής.

Τι νόημα έχει μια ζωή που τελειώνει στον θάνατο;

Δεν υπάρχει τίποτε που να είναι πιο σίγουρο στη ζωή μας απο το ότι κάποια στιγμή θα πεθάνουμε. Δεν κρατάμε τίποτε πιο σταθερά στα χέρια μας όσο τον θάνατό μας. Για τίποτε άλλο δεν είμαστε τόσο βέβαιοι, όσο για το ότι θα πεθάνουμε. Και για τίποτε άλλο δεν είμαστε τόσο αβέβαιοι, όσο για την ώρα που θα έλθει. Και ξέρουμε όλοι μας ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη ώρα.

Τι είναι ο θάνατος; Είναι η άρνηση της ζωής. Όταν ο Θεός είπε στον πρώτο άνθρωπο ότι τη μέρα που θα δοκιμάσει από τον καρπό αυτού του δέντρου θα πεθάνει, δεν τον απειλούσε. Του φανέρωνε τα σύνορα της ζωής. Του έλεγε απλά ότι δεν υπάρχει ζωή έξω από τον Θεό. Όπως λέμε σε ένα παιδάκι: «Παιδί μου, μη δοκιμάσεις να βγεις έξω από την ταράτσα, γιατί θα πέσεις και θα σκοτωθείς». Δεν το απειλούμε, απλά του φανερώνουμε τη φύση των πραγμάτων, τη δύναμη της βαρύτητας. Έτσι ακριβώς και με τον Αδάμ. Ποιο ήταν το

νόημα της εντολής; Ο άνθρωπος πλάστηκε ελεύθερος. Έπρεπε, λοιπόν, ελεύθερα να αποφασίσει αν θα ακολουθούσε τη ζωή της αυτονομίας ή τη ζωή της κοινωνίας. Ο άνθρωπος τι έκανε; Ακολούθησε την οδό της αυτονομίας. Προσέξτε κάτι. Γιατί έπλασε ο Θεός τον άνθρωπο; Για να ζήσει. Για να θεωθεί. Τι του υπόσχεται ο διάβολος; Να θεωθεί! Δεν του υποσχέθηκε άλλο προορισμό αλλά διαφορετικό δρόμο, τον δρόμο της αυτονομίας. Εκείνος ακολούθησε αυτόν τον δρόμο με αποτέλεσμα την πτώση. Η πτώση δεν είναι μια ηθική πτώση επειδή παραβίασε μια εντολή. Έχει οντολογικές συνέπειες. Η πτώση είναι είσοδος στη χώρα του πόνου, της φθοράς, της αρρώστιας, του θανάτου τελικά. Εκεί μπαίνει ο άνθρωπος. Γιατί; Διότι ουσιαστικά αυτονομείται απ' τη ζωή και την πηγή της ζωής.

Ο Θεός σέβεται απόλυτα την ελευθερία του πλάσματός Του. Γι' αυτό κι όταν μπαίνει στη ζωή του ανθρώπου, μπαίνει μ' αυτόν τον τρόπο: με το να ανακαινίζει την ανθρώπινη φύση αλλά να αφήνει την πρωτοβουλία στο κάθε ανθρώπινο πρόσωπο. Με την Ενανθρώπηση του Χριστού, μας χαρίστηκε μια άλλη φύση, η θεαθρώπινη, που όταν την κάνουμε δική μας, με τη συμμετοχή μας στη ζωή του Χριστού, έχουμε τη δυνατότητα να υπερβούμε τη θνητότητα και τη φθαρτότητα. Πριν την έλευση του Κυρίου και να θέλαμε να σωθούμε, δεν μπορούσαμε. Τώρα μπορούμε. Ο φυσικός θάνατος, όπως μας λέει ο λόγος του Θεού, δεν δόθηκε στον

άνθρωπο ως τιμωρία αλλά ως ευλογία. Ο Θεός επέτρεψε τη διάλυση του φθαρτού «ίνα μή τό κακόν ἀθάνατον γένηται». Ποιο θα ήταν το κακό που θα παρέμενε αθάνατο; Η παράλογη ζεύξη ενός θνητού κι ενός αθάνατου.

Θέλετε να το δείτε αυτό στην πράξη; Σκεφθείτε έναν άνθρωπο άρρωστο, να υποφέρει, να πονάει, να λιώνει, αλλά να μην πεθαίνει. Θα υπήρχε χειρότερη κόλαση γι' αυτόν; Αλλά και για τους δικούς του ακόμα. Σκεφθείτε έναν υγιή ακόμα, που γερνάει, γερνάει, γερνάει – αυτό σημαίνει φθορά – αλλά δεν πεθαίνει. Θα έφθανε στο σημείο να μην μπορεί αν σηκώσει το βάρος της ύπαρξής του. Γιατί δεν μπορεί να συνυπάρχει η φθορά με την αφθαρσία.

Ο άνθρωπος έχει θνητό σώμα αλλά αθάνατη ψυχή. Η ψυχή του ανθρώπου είναι άφθαρτη, ακριβώς γιατί είναι η πνοή του Θεού, γιατί χάρη στη δύναμη της Ανάστασης του Χριστού είναι έξω από τον θάνατο. Ο θάνατος συνεχίζει να υπάρχει και μετά την Ανάσταση, ώστε το φθαρτό που κουβαλάμε να ντυθεί την αφθαρσία.

Δεν ξέρω αν θυμάστε ένα τροπάριο της Μ. Παρασκευής: «Διά θανάτου τό θνητόν, διά ταφής τό φθαρτόν μεταβάλλεις, ἀφθαρτίζεις γάρ θεοπρεπέστατα, ἀπαθανατίζων τό πρόσλημμα» (β' τροπάριο Ε' Ωδής, όρθρος Μ. Σαββάτου). Ποιο είναι το πρόσλημμα; Η ανθρώπινη φύση μας. Τι το κάνει; Το απαθανατίζει. Πώς; Με τον θάνατο νικά

το θνητό. Διότι κατεβαίνει ο ίδιος ο Θεός στον θάνατο. Γιατί κατεβαίνει στον θάνατο; Ο θάνατος είναι ο χώρος του δικού μας παράλογου. Αν ο θάνατος είναι το τέρμα της ζωής μας, τότε ξέρετε τι είναι η ζωή; Είναι ένας χώρος όπου το άσκοπο και το ανόητο συναγωνίζονται καθημερινά. Δηλαδή το χωρίς νόημα. Και τον αγώνα ποιος τον κερδίζει; Το τραγικό! Ακριβώς, λοιπόν, σ' αυτή την αλογία ο Χριστός κατεβαίνει. Πώς κατεβαίνει όμως; Όχι μόνο ως Θεός. Αλλά ως άνθρωπος. Μπαίνει στον χώρο του δικού μας θανάτου. Και εκεί έρχεται να συγκρουστεί ουσιαστικά με τον θάνατο.

Μέχρι την εποχή του Χριστού, όσες φορές ο θάνατος και ο άνθρωπος συγκρούστηκαν, νίκησε ο θάνατος. Θυμάστε το ποίημα του Διγενή Ακρίτα; Ο Διγενής είναι ο δυνατός. Έχει παλέψει και έχει νικήσει τους πάντες. Μέχρι την ώρα που θα παλέψει με τον θάνατο στα μαρμαρένια αλώνια. Τότε για μια ακόμη φορά ο θάνατος θα νικήσει. Για πρώτη φορά ο Διγενής θα νικηθεί. Τι εκφράζει ουσιαστικά αυτό το ποίημα; Ότι ουσιαστικά, όσο δυνατός κι αν είναι ο άνθρωπος, ο θάνατος είναι πιο δυνατός από τον άνθρωπο.

Όλα αυτά όμως, μέχρι την εποχή του Χριστού. Ο Χριστός, όπως και ο Διγενής, θα κατεβεί στον θάνατο. Και μάλιστα, είναι πολύ όμορφα τα τροπάρια του Μ. Σαββάτου το πρωί, που «ζωγραφίζουν» αυτό το γεγονός μέσα από ύμνους. «Σήμεραρον ό ἄδης στένων βοᾷ», λέει. Ο Ἄδης στενάζει,

υποφέρει. «Με συνέφερε να μη δεχθώ στα σπλάγχνα μου τον γιο της Μαρίας. Ἄδειασε τους τάφους ο καρφωμένος πάνω στον σταυρό. Εγώ τον δέχθηκα σαν έναν απ' τους νεκρούς κι Αυτός μου κατάργησε τη δύναμη». Έτσι, λοιπόν, ο Χριστός κατεβαίνει στον θάνατο για δικό μας λογαριασμό. Για να συγκρουστεί με τον δικό μας θάνατο. Και τελικά με την Ανάστασή Του καταργεί και τον θάνατο και τον «τό κράτος έχοντα τοῦ θανάτου». Και έτσι πλέον, όπως λέει ο υμνωδός, ο Ἄδης βλέπει ότι Αυτόν που δέχθηκε στα σπλάγχνα του σαν κάποιον απ' τους νεκρούς μπήκε μέσα σαν μια βόμβα, θα λέγαμε, που τίναξε στον αέρα τον θάνατο και το κράτος του θανάτου.

Η Ανάσταση του Χριστού είναι η δική μας νίκη απέναντι στον θάνατο. Και μάλιστα δεν ξέρω αν έχετε παρατηρήσει κάτι. Πολλοί άνθρωποι που συνήθως δεν πάνε τον υπόλοιπο χρόνο στην εκκλησία, το βράδυ του Μ. Σαββάτου, με μια λαμπάδα στο χέρι, τρέχουν στα προαύλια των εκκλησιών. Επειδή είμαι λίγο πειραχτήρι, μερικές φορές κάποιους τους πειράζω. Θυμάμαι λοιπόν, κάποιον που κουβεντιάζαμε και μου λέει ότι «εγώ δεν πιστεύω στον Θεό» κ.λπ. Βέβαια εγώ του λέω:

«Είναι πρόβλημά σου. Ο Θεός δεν ήρθε για να φτιάξει οπαδούς. Αν εσύ Τον επιλέγεις ή όχι, είναι δική σου ελευθερία. Και δική σου ευθύνη. Όχι πρόβλημα δικό μου».

Βλέπω λοιπόν, ανοίγοντας την πόρτα του κελ-

λιού μου να πάω στην εκκλησία, στις 11 το βράδυ, αυτόν τον άνθρωπο με την οικογένειά του, με τα καλά τους ρούχα, με τις λαμπάδες στο χέρι. Οπότε –σημειώστε ότι τον γνωρίζω από παιδί– μου λέει:

«Πάτερ, καλή Ανάσταση, χρόνια πολλά!».

Του λέω χαμογελώντας:

«Ευχαριστώ πάρα πολύ, αλλά έχω μια απορία.

Τι δουλειά έχεις εσύ εδώ απόψε;».

Εκείνος τα έχασε λίγο. Λέω:

«Εδώ απόψε οι χριστιανοί γιορτάζουν την Ανάσταση του Χριστού. Εσύ γιατί ήλθες;».

Τα 'χασε λιγάκι. Μου λέει:

«Για το έθιμο...». Λέω:

«Γιατί δεν έρχεσαι και τα Χριστούγεννα;».

Τον χτύπησα στην πλάτη χαμογελώντας και του λέω:

«Δεν ήλθες! Σε έφερε!».

Ποιος τον έφερε, αυτόν και πολλούς άλλους; Η κραυγή της ανθρωπινής μας ύπαρξης, που συνειδητοποιεί από τα βάθη της ότι εκείνη τη νύχτα δόθηκε και κερδήθηκε η μεγαλύτερη μάχη των αιώνων. Η μάχη ανάμεσα στη ζωή και στον θάνατο. Ο άνθρωπος θέλει να ζήσει. Ζητάει τη ζωή και γι' αυτό έλκεται, σπρώχνεται από μια ακατανίκητη δύναμη, γιατί ξέρει ότι αυτό που θα ακουστεί σε λίγη ώρα –το «Χριστός Ανέστη»– τον αφορά άμεσα και προσωπικά. Όχι στην επιφάνεια της ζωής του αλλά στο βάθος και στη ρίζα. Και γι' αυτό ο άνθρωπος ασυνείδητα, σπρωγμένος από μια

μυστική εσωτερική δύναμη –που ίσως δεν την καταλαβαίνει κιόλας– πολλές φορές πηγαίνει στην Εκκλησία, να σταθεί έστω απέξω, έστω για λίγο...

Η Ανάσταση του Χριστού είναι η μοναδική αναίρεση του θανάτου. Δεν θα είχε όμως, καμιά σημασία αυτή η Ανάσταση αν ο Χριστός δεν ήταν τέλειος άνθρωπος. Γι' αυτό το «Χριστός Ανέστη», σημαίνει ότι ο άνθρωπος αναστήθηκε, νίκησε τον θάνατο. Από τότε υπάρχει η χώρα των ζώντων. Είναι το Σώμα του Χριστού, η Εκκλησία, στην οποία «θάνατος ούκέτι κυριεύει».

Ο Χριστός δεν μας έφερε μια ιδεολογία ή μια θρησκεία. Οι θρησκείες είναι όλες ανθρώπινα κατασκευάσματα. Πολύ σημαντικά όμως, γιατί δείχνουν ότι ο άνθρωπος δεν μπόρεσε ποτέ να ζήσει χωρίς τον Θεό. Γιατί; Γιατί ο Θεός είναι δομικό στοιχείο του ανθρώπου. Η σάρκωση του Θεού αυτό φανερώνει. Τι σημαίνει δομικό στοιχείο;

Κάθε κτίριο έχει μια ορισμένη δομή. Αν κάποιο στοιχείο της δομής του αλλοιωθεί, θα πέσει. Έτσι, λοιπόν, η σχέση του ανθρώπου με τον Θεό δεν είναι ποτέ, μα ποτέ θρησκευτικό πρόβλημα. Είναι καθαρά ανθρωπολογικό πρόβλημα. Είναι πρόβλημα υγείας και σωτηρίας του ανθρώπου.

Ξέρετε τι θα πει το ρήμα «σώζομαι»; Γίνομαι σώος, γίνομαι ακέραιος. Αυτή είναι η ερμηνεία του. Κι είναι πάρα πολύ σημαντικό μερικές φορές να βλέπουμε την ουσία των λέξεων. Πώς μας σώζει ο Θεός; Δεν μας σώζει από κάτι. Είναι ο ίδιος ο

Σωτήρας μας. Γιατί; Γιατί καθώς κοινωνεί με τη δική μας φύση την ξανακάνει οντολογικά ακέραια. Διότι όταν ο άνθρωπος δεν είναι οντολογικά ακέραιος, τότε ζει την τραγικότητα που ζούμε σήμερα. Σήμερα υπάρχουν άνθρωποι που είναι ανίκανοι να αγαπήσουν, να χαρούν, να αληθεύουν, να είναι δίκαιοι. Όλοι μας αναγνωρίζουμε την αξία των αρετών. Γιατί δεν τις κάνουμε πραγματικότητα; Διότι πολλές φορές είμαστε οντολογικά ανάπηροι να κάνουμε το καλό, είμαστε εγωκεντρικοί. Τι είναι ο εγωισμός; Είναι ο καρκίνος της ψυχής. Ο ανώμαλος πολλαπλασιασμός του «εγώ» μας, της αγάπης στον εαυτό μας, που τελικά μας πνίγει, μας απομονώνει από τους άλλους, μας κάνει να βλέπουμε στα πρόσωπα των άλλων τον εχθρό μας και την κόλασή μας.

Ουσιαστικά πολλές φορές μέσα στη ζωή μας κουβαλάμε τον θάνατο. Έχουμε επιλέξει τον θάνατο σαν τρόπο ζωής. Ο Χριστός είπε: «Μη φοβάστε αυτούς που μπορούν να σας σκοτώσουν το σώμα, αλλά αυτούς που μπορεί να καταστρέψουν και να σκοτώσουν την ψυχή σας» (Ματθ. 10,28). Και ουσιαστικά, σε πολλές περιπτώσεις αυτό που συναντάμε γύρω μας είναι η δυσωδία μιας πεθαμένης ψυχής.

Επιτρέψτε μου ένα συγκεκριμένο περιστατικό: Ήλθε κάποτε ένας άνθρωπος να μιλήσουμε. Είχε πολλά άσχημα πράγματα στη ζωή του. Όταν τελείωσε όλα αυτά, του έκανα ένα πολύ αφελές

ερώτημα, που τον έκανε να αντιδράσει και λίγο επιθετικά.

Του λέω: «Πάτε καθόλου εκκλησία;».

Μου απάντησε: «Θέλετε να σας πω την αλήθεια; Δεν αισθάνομαι καν την ανάγκη να πάω».

Του λέω: «Το κατάλαβα, γι' αυτό σας ρώτησα».

Μου λέει: «Τι καταλάβατε;».

Του λέω: «Αν σας πω, θα παρεξηγηθείτε;».

«Όχι», μου λέει και με κοίταξε περίεργος.

Του λέω: «Είστε ένα πτώμα. Αν χαϊδέψεις έναν πεθαμένο, θα καταλάβει τίποτε;».

Μου απαντά: «Όχι».

«Κι αν τον τσιμπήσεις μ' ένα καρφί;».

Μου λέει: «Ούτε και τότε».

«Αν του ρίξεις ένα ποτήρι καυτό νερό, θα αντιδράσει;».

«Όχι».

«Κι αν είναι παγωμένο;».

«Ούτε και τότε».

«Αυτό είσαστε», κατέληξα. «Διότι η ψυχή του ανθρώπου είναι πλασμένη απ' τον Θεό και ζητάει τον Θεό».

Η μεγαλύτερη απόδειξη ότι υπάρχει ακριβώς αυτός ο Θεός δεν είναι κανένα άλλο επιχείρημα παρά μόνο ένα: Ότι η θρησκευτική πίστη είναι διαχρονική και έχει την ίδια ηλικία με την ιστορία του ανθρώπινου γένους. Η πολλαπλότητα των θρησκειών ένα πράγμα σημαίνει. Ότι ο άνθρωπος δεν μπόρεσε να ζήσει χωρίς Θεό. Και όσοι κάνουν το

λάθος να λένε ότι ένας φόβος για τον Θεό μάς κάνει να είμαστε πιστοί, οι άνθρωποι αυτοί διαπράττουν αυτό που οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν «ύβρη». Δηλαδή να θεωρείς ότι από την αρχή της Δημιουργίας του κόσμου μέχρι σήμερα υπήρξαν ένα σωρό ανόητοι κι εσύ είσαι ο έξυπνος...

Ο Χριστός δεν έρχεται για να ιδρύσει μια ακόμη θρησκεία, αλλά την Εκκλησία. Το λέει ο Ίδιος στους μαθητές Του. Τους ρώτησε τι γνώμη είχαν για Εκείνον οι άνθρωποι. Κι εκείνοι του απάντησαν ότι κάποιοι έλεγαν ότι είναι ο Ηλίας, ο Ιερεμίας κ.λπ. Κι Εκείνος τους ρώτησε τι γνώμη είχαν οι ίδιοι για Εκείνον. Οπότε ο Πέτρος του απάντησε:

«Εσύ είσαι ο Χριστός, ο Υιός του ζωντανού Θεού» (Ματθ. 16,16).

Και ο Κύριος του είπε:

«Εσύ μεν είσαι ο Πέτρος, αλλά σε αυτή την πέτρα –στην αλήθεια δηλαδή ότι ήταν ο αληθινός Υιός του Θεού– θα οικοδομήσω την Εκκλησία». Και συνέχισε: «καί πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. 16,18). Έτσι, λοιπόν, η Εκκλησία και οι πύλες του Άδη φαίνονται πλέον να έρχονται κοντά.

Αυτή η αναμέτρηση του Χριστού στον Άδη και τελικά η Ανάσταση του Χριστού προσδιορίζει τη νίκη του ανθρώπου απέναντι στον θάνατο. Από εδώ και πέρα, μετά την Ανάσταση του Κυρίου, είναι δική μας επιλογή αν θα ζήσουμε ή αν θα πεθάνουμε. Για τους δούλους του Θεού δεν υπάρ-

χει θάνατος. Όταν εκδημούμε από το σώμα μας, επιδημούμε προς τον Θεό και αυτή η επιδημία είναι ανάπαυση και χαρά. Είναι μια μετανάστευση. Τι μας λέει το Ευαγγέλιο στη νεκρώσιμη ακολουθία; «Αυτός που πιστεύει σε μένα κι αν πεθάνει, θα ζήσει» (Ιω. 11,25). Δηλαδή ότι ο θάνατος είναι ουσιαστικά ένα πέρασμα από αυτή τη χώρα σε μια άλλη χώρα. Έτσι τον ζει η Εκκλησία στα εκατομμύρια των αγίων της, αλλά και στα πρόσωπα όλων των ανθρώπων.

Ο θάνατος έχει νικηθεί. Το θέμα είναι αν θέλουμε να είμαστε μέτοχοι αυτής της ζωής που νίκησε τον θάνατο...

Το σκάνδαλο και η μωρία

Τα μεγάλα γεγονότα του σχεδίου της θείας Οικονομίας, όπως το πάθος, ο θάνατος και η Ανάσταση του Χριστού, φανερώνουν την αλήθεια και οι διαστάσεις αυτών των γεγονότων μέσα στη ζωή μας είναι καθοριστικές, μια και όλα αυτά δεν είναι γιορτές της θρησκείας αλλά γεγονότα της ζωής.

Η παρουσία του Χριστού στον κόσμο σήμανε το τέλος κάθε θρησκείας και την αρχή της Εκκλησίας. Με την παρουσία του Χριστού στη γη, δεν είναι ο άνθρωπος που προσπαθεί να κατανοήσει τον Θεό, αλλά ο Θεός που κινείται και έρχεται προς τον άνθρωπο. Η Εκκλησία δεν είναι μια θρησκεία αλλά μια ζωή, μια κλήση στη ζωή του Τριαδικού Θεού. Ο Θεός δεν είναι μια ερμηνεία για τη δημιουργία του κόσμου. Όποιος έχει μια τέτοια γνώμη δεν ξέρει σχεδόν τίποτα για τον Θεό αλλά ούτε και στον δρόμο για να Τον μάθει βρίσκεται.

Ο Θεός είναι μια προσωπική ύπαρξη. Σχέση με τον Θεό δεν σημαίνει την αποδοχή της ύπαρξής Του, αλλά κοινωνία προσωπική και μετοχή στη

ζωή Του. Η σχέση με τον Θεό είναι μια αγαπητική σχέση. Η αγάπη θα παραμένει η μοναδική οδός για τη γνώση του προσώπου και κατά συνέπεια για τη γνώση του Θεού.

Τα γεγονότα της θείας Οικονομίας δεν είναι ιστορικές αναμνήσεις κάποιων μακρινών εποχών αλλά μνήμες και μαρτυρίες αλήθειας και ζωής. Εκφράζουν την κίνηση του Θεού προς τον άνθρωπο. Είναι πράξεις συγκεκριμένες και ταυτόχρονα σχέσεις προσωπικές. Είναι γεγονότα πάντοτε παρόντα και τελούμενα, άμεσα δεμένα με τη ζωή μας την οποία αποκαλύπτουν και ερμηνεύουν.

Αυτή την ερμηνεία για τη δική μας τη ζωή και τον δικό μας τον κόσμο, την απάντηση στους προβληματισμούς της σημερινής εποχής είναι ανάγκη να αναζητήσουμε και να αναζητούμε.

Σ' ένα τροπάριο των μακαρισμών της Μεγάλης Πέμπτης ψάλλεται:

«Ἐσταυρώθης δι' ἐμέ, ἵνα ἐμοί πηγάζῃς τὴν ἄφεσιν· ἔκεντήθης τὴν πλευράν, ἵνα κρουνοὺς ζωῆς ἀναβλύσῃς μοι· τοῖς ἡλοῖς προσήλωσαι, ἵνα ἐγὼ τῷ βάθει τῶν παθημάτων σου, τό ὕψος τοῦ κράτους σου, πιστούμενος κράζω σοι· Ζωοδότα Χριστέ, Δόξα τῷ Σταυρῷ Σῶτερ καὶ τῷ Πάθει Σου».

Φαίνεται ολοκάθαρα στον ύμνο αυτόν η προσωπική μας μετοχή και στην αιτία των Αγίων Παθών και στις συνέπειές τους.

Ο Χριστός με το πάθος Του αποκαλύπτει σε

μας έναν νέο τρόπο. Παρόλο όμως, που τόσες φορές γιορτάζουμε αυτά τα γεγονότα, είμαστε ανυποψίαστοι για τον τρόπο ζωής που αποκαλύπτουν.

Σ' έναν κόσμο που προσπαθεί να οργανωθεί, που δημιουργεί παγκόσμιους οργανισμούς, που εμπνέεται συστήματα και μεταρρυθμίσεις, που καθιερώνει «ἔτη παιδίου» και τα τοιαύτα, είμαστε ανυποψίαστοι για την πρόκληση που αντιπροσωπεύουν τα Πάθη του Χριστού απέναντι σε όλες αυτές τις προσπάθειες. Το μέγεθος αυτής της πρόκλησης αλλά και την ποιότητά της δίνει ο απόστολος Παύλος, που μιλώνοντας για το μυστήριο του Σταυρού θα πει:

«Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσι, ἡμεῖς δέ κηρύσσομεν Ἰησοῦν Χριστὸν ἑσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δέ μωρίαν» (Α' Κορ. 1,22-23).

Ποιο όμως είναι το σκάνδαλο και γιατί για τους Ιουδαίους ο λόγος για τον Σταυρό είναι σκάνδαλο;

Ας προσεγγίσουμε ιστορικά το γεγονός. Οι Ιουδαίοι περίμεναν τη σωτηρία σαν μια εκδήλωση της δύναμης του Θεού πάνω στους εχθρούς του Ιουδαϊκού Έθνους. Ο Μεσσίας γι' αυτούς είναι το όργανο με το οποίο θα ασκήσει ο Θεός τη δύναμή Του υπέρ των εκλεκτών Του Ιουδαίων. Η Σταύρωση του Χριστού και τελικά η απόρριψή Του από τους Ιουδαίους οφείλεται ακριβώς στο γεγονός ότι

παρουσίασε έναν Σωτήρα που δεν αποτελεί όργανο άσκησης οποιασδήποτε βίας ή δύναμης. Που έθεσε εν αμφιβόλω τα ιουδαϊκά κριτήρια για το ποιος είναι εκλεκτός και ποιος δεν είναι. Οι Ιουδαίοι βλέπουν στον σταυρικό θάνατο του Χριστού την άκρα αδυναμία και απόγνωση για οποιαδήποτε σωτηρία. Αφού δεν μπόρεσε να σώσει τον εαυτό Του, πώς μπορεί να είναι ο σωτήρας άλλων; Είναι λοιπόν, ανυπόφορο σκάνδαλο ένας σταυρωμένος να είναι ο Σωτήρας.

Αλλά αν για τους Ιουδαίους αυτό είναι ένα ανυπόφορο σκάνδαλο, για τους Έλληνες είναι μωρία. Οι Έλληνες σοφοί –Πλάτωνας, Αριστοτέλης, Ζήνωνας και άλλοι– είχαν γράψει «Πολιτείες» δηλαδή μελέτες μέσα στις οποίες οι σοφοί αυτοί άνδρες με όλη την επιστήμη και τη γνώση που διέθεταν, υποδείκνυαν πώς πρέπει να οργανωθεί η ανθρωπινή κοινωνία για να σωθεί. Η σοφή οργάνωση της κοινωνίας, η ορθολογική ρύθμιση των ανθρωπινων πραγμάτων είναι ό,τι χρειάζεται για να σωθεί ο κόσμος.

Ο κόσμος, σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, υποφέρει όχι για άλλο λόγο αλλά πρώτα και κύρια γιατί δεν ξέρει πώς πρέπει να οργανώσει τη ζωή του. Κάτω από τις προϋποθέσεις αυτές, το χριστιανικό κήρυγμα ότι ο μαρτυρικός υιός ενός μαραγκού από τη Ναζαρέτ της Γαλιλαίας φέρνει τη σωτηρία, ηχούσε στα ειδωλολατρικά αυτιά σαν καθαρή ανοησία.

Παρόλο που από την εποχή του αποστόλου Παύλου έχει περάσει τόσος καιρός, οι νοοτροπίες αυτές παραμένουν. Συναντά κανείς και στις μέρες μας τους «Ιουδαϊζόντες». Είναι όσοι πιστεύουν στη δύναμη. Τον Θεό τον βλέπουν σαν τιμωρό. «Πού είναι ο Θεός;» ρωτάνε. «Γιατί δεν επεμβαίνει; Δεν βλέπει την αδικία; Δεν βλέπει τι γίνεται σήμερα στον κόσμο;». Επέμβαση εννοούν τη συντριβή των αδικών, των αμαρτωλών. Το αν φυσικά θα είναι οι πρώτοι που θα συντριβούν από μια τέτοια ενέργεια, δεν το καταλαβαίνουν. Και αυτός είναι ο λόγος που απορρίπτουν τον Θεό, γιατί δεν Τον καταλαβαίνουν.

Ο Νίτσε θα βάλει στο στόμα του Ζαρατούστρα τούτα τα λόγια:

«Ο υπεράνθρωπος να γίνει το νόημα του κόσμου... Πολύ περισσότερα πράγματα έχουν κατορθωθεί με τον πόλεμο και το θάρος παρά με την αγάπη προς τον πλησίον... Σας γνωρίζω πως πρέπει να έχετε εχθρούς ώστε να τους μισείτε και όχι εχθρούς που να τους περιφρονείτε. Θέλετε να είσαστε υπερήφανοι για τους εχθρούς σας γιατί τότε οι επιτυχίες του εχθρού σας είναι και δικές σας νίκες».

Την ίδια ελπίδα για έναν καινούργιο κόσμο που θα προέλθει από τη βία και τη δύναμη εξέφραζε ο υπουργός προπαγάνδας του Χίτλερ όταν έλεγε στη χαρακτηριστική αποστροφή του:

«Κατάρρα στο έλεος και τη συμπάθεια...».

Αλλά και σήμερα η πάλη ανάμεσα στους ανθρώπους, ανάμεσα στις τάξεις των ανθρώπων είναι η μέθοδος και το όνειρο όσων πιστεύουν ότι η σωτηρία του κόσμου θα προέλθει από τη «δύναμη» μια και τη δικαίωση της ζωής τους τη βλέπουν κυρίως στη συντριβή των άλλων.

Είναι χαρακτηριστικό ένα ακόμη απόσπασμα από τον Νίτσε, του οποίου η φιλοσοφία φαίνεται να είναι και σήμερα η βάση πολλών «Ιουδαϊζόντων»:

«Ναι, μα τώρα πέθανε ο Θεός αυτός και ήτανε ο μεγαλύτερος κίνδυνός σας... Ο Θεός είναι νεκρός. Τώρα επιθυμούμε να γεννηθεί ο υπεράνθρωπος».

Δεν λείπουν επίσης από την εποχή μας και οι «Ελληνίζοντες». Αυτοί που και σήμερα επινοούν καινούργια συστήματα και θεωρίες, αυτοί που ελπίζουν στην επιστήμη και την τεχνική, στην ανθρώπινη σοφία. Ο μαρξισμός, ο σοσιαλισμός, η κεφαλαιοκρατία, ο μυστικισμός-αποκρυφισμός και τόσα άλλα, συναγωνίζονται στις μέρες μας ποιος θα παρουσιάσει το τελειότερο σύστημα, ποιος θα ρυθμίσει με τον καλύτερο τρόπο τα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και λοιπά προβλήματα. Καταστατικά, νόμοι, διατάγματα και συνέδρια που τα επεξεργάζονται είναι γεγονότα της καθημερινής επικαιρότητας.

Με όση συμπάθεια όμως, κι αν βλέπει κανείς αυτές τις προσπάθειες, όσο κι αν όλα αυτά παίζουν κάποιο ρόλο στη ζωή, τελικά θα ήταν αφέλεια να περιμένει κανείς μια ουσιαστική σωτηρία, μια

πραγματική αλλαγή απ' όλα αυτά. Και τούτο για δύο βασικούς λόγους. Ο πρώτος γιατί η ζωή δεν φυλακίζεται σε νόμους, διατάγματα και καταστατικά και ο δεύτερος γιατί όλα αυτά κινούνται στην επιφάνεια της ζωής ενώ ουσιαστικά αφήνουν ανέγγιχτες τις ρίζες και την ουσία της.

Δεν έλειψαν και εκείνοι που παλαιότερα και σήμερα πιστεύουν ότι η αρετή μας, σαν συμμορφωση στον νόμο και το θέλημα του Θεού, αποτελεί τον δρόμο για τη σωτηρία. Οι απαιτήσεις του αγαθού ήταν ανέκαθεν γνωστές σε όλες τις θρησκείες και τα φιλοσοφικά συστήματα. Αν συμμορφωθούμε σ' αυτές, τότε τα κοινωνικά και ατομικά προβλήματα λύνονται, έτσι πιστεύουν πολλοί. Το πρόβλημα όμως, είναι ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να τηρήσει το θέλημα του Θεού είτε από κακοτροπία είτε από ανημπόρια και μ' όλη την ψευδαίσθηση της αρετής του είναι φορτωμένος από ανομία και ενοχή.

Πώς λοιπόν, να σωθεί ο άνθρωπος αφού δεν μπορεί να σωθεί με την αρετή του, αφού η αρετή αυτή κι όταν υπάρχει είναι αποσπασματική, πολλές φορές φαινομενική, συνήθως στήριγμα στην υπεροψία και τον εγωισμό μας, αυτοδικαίωση και καταπίεση των άλλων;

Ο Εσταυρωμένος κηρύττει κραυγαλέα πως η αρετή μας είναι ικανή να σταυρώσει ακόμη και τον Υιό του Θεού. Ο Σταυρός λοιπόν, σημαίνει εγκατάλειψη κάθε ιδέας για αυτοδικαίωση.

Όσο κι αν στα μάτια και στ' αυτιά πολλών φαίνεται και ακούγεται σαν σκάνδαλο και μωρία ο λόγος του Σταυρού, ο Απόστολος Παύλος και μαζί με αυτόν η Εκκλησία θα κηρύττει πάντοτε σαν αφετηρία της λύτρωσης «Ίησοῦν Χριστόν καί τούτον Ἐσταυρωμένον».

Ο Σταυρός του Χριστού εισάγει στη ζωή του κόσμου τον Τριαδικό τρόπο ζωής. Την αλληλοπεριχώρηση των προσώπων. Ο Σταυρός του Χριστού καθιερώνει έναν νέο τρόπο ύπαρξης, «τον κενωτικό». Ο Σταυρός του Χριστού, η κενωτική αυτή κίνηση του Θεού προς τον άνθρωπό, είναι μια ταυτόχρονη πρόσληψη της αποτυχίας και της απελπισίας του ανθρώπου και μεταμόρφωσή της σε εμπιστοσύνη και ολοκληρωτική αυτοπαράδοση στα χέρια του Θεού. Με τον Σταυρό του Χριστού έχουμε την αποκατάσταση της καθολικότητας και της ενότητας στον κόσμο. Στον Σταυρό του Χριστού ο Θεός, ο άνθρωπος, ο κόσμος ο υλικός, η κτίση ενώνονται στην πρώτη παραδεισιακή ενότητα. Διά του Σταυρού η υλική κτίση θα γίνει το μέσο σχέσης και κοινωνίας με τον Τριαδικό Θεό και θα παύσει να υπηρετεί την ατομική ευζωία, τη διάσπαση και τη διαμάχη.

Ο Σταυρός του Χριστού αποκαλύπτει ότι, όταν ο άνθρωπος κενώνεται, όταν αδειάζει τον εαυτό του, όταν τον μοιράζει στους άλλους, τότε τον κερδίζει.

Είναι αλήθεια ότι αυτή τη γλώσσα δεν μας είναι εύκολο να την καταλάβουμε. Δεν μπορούμε να

καταλάβουμε πως θα κερδίσουμε τον εαυτό μας, προσφέροντάς τον. Εμείς πιστεύουμε ότι τον έχουμε, όταν τον κρατάμε. Τι είναι όμως αυτό που στ' αλήθεια κρατάμε;

Μέσα στην ιστορία των Αγίων Παθών υπάρχει ένα γεγονός που ίσως δεν το έχουμε προσέξει όσο χρειάζεται. Ο Χριστός είχε προειδοποιήσει τους μαθητές Του ότι πηγαίνει στα Ιεροσόλυμα για να σταυρωθεί. Και τώρα στον κήπο της Γεθσημανή, αντιμέτωπος με τη σπείρα που έρχεται να συλλάβει τον Χριστό, ο Πέτρος προβάλλει την αντίστασή του: «Ἐχων μάχαιραν εἵλκυσεν αὐτήν, καί ἔπαισεν τόν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον καί ἀπέκοψεν αὐτοῦ τό ὠτίον τό δεξιόν» (Ιω. 18,10).

Ο Πέτρος ζητάει να αποτρέψει τον θάνατο του Διδασκάλου με μια κίνηση αυτονόητη και συγκεκριμένη μα και ολότελα ανεδαφική. Είναι η αυθόρμητη αντίδραση του ανθρώπου που προσπαθεί να αποτρέψει την απειλή του θανάτου, εξουδετερώνοντας την απειλή και όχι τον θάνατο. Κίνηση κατανοητή και οικεία για το κοινό μας αίσθημα, για την κοινή μας άγνοια των ορίων ανάμεσα στη ζωή και στον θάνατο. Η χειρονομία αυτή του Πέτρου, μόνου απέναντι στη σπείρα των παρανόμων, μένει μετέωρη, τρυφερά ουτοπική και ατελέσφορη. Μοναδικό αποτέλεσμα ένα κομμένο αυτί κάποιου δούλου, το ωτίον του Μάλχου.

Ο Πέτρος είχε ακούσει από τον Δάσκαλό του

πως, αν ο κόκκος του σίτου δεν πεθάνει μέσα στη γη, είναι αδύνατο να ζωοποιηθεί και να φέρει καρπό. Αλλά ο λόγος αυτός, μεταφευμένος στην αλήθεια του ανθρώπου είναι μωρία για την κοινή μας λογική, τη λογική των πέντε αισθήσεων. Πώς είναι δυνατόν η αποδοχή του θανάτου να καρποφορεί τη ζωή, ο θάνατος να καταργεί τον θάνατο; Για τη λογική των πέντε αισθήσεων κάτι τέτοιο μόνο ως αλληγορία ή ως ποιητική εικόνα θα μπορούσε να γίνει αντιληπτό, αλλά οπωσδήποτε φαίνεται άσχετο με ό,τι οι αισθήσεις βεβαιώνουν.

Η κίνηση του Πέτρου θα επαναληφθεί αμέτρητες φορές μέσα στην Ιστορία. Και στη ζωή της Εκκλησίας αλλά και στην προσωπική μας ζωή. Θα προσπαθούμε πάντα να αποτρέψουμε τον θάνατο τραβώντας κάποιο μαχαίρι. Τελικά το μόνο που θα μας μένει θα είναι «το κομμένο αυτί κάποιου δούλου», το «ωτίον του Μάλχου».

Ρωτήσαμε προηγουμένως: Τι είναι αυτό που στ' αλήθεια κρατάμε; Και η απάντηση είναι το αποκομμένο από τη ζωή, το νεκρωμένο αυτί κάποιου δούλου, δηλαδή ένα νεκρό σώμα. Αυτό είναι τελικά που μένει παρόλες τις ποικίλες προσπάθειές μας.

Αλλά αυτό ακριβώς συνιστά και το πραγματικό σκάνδαλο. Γιατί σκάνδαλο δεν είναι ο Σταυρός του Χριστού. Σκάνδαλο είναι ο θάνατος. Ο δικός μας θάνατος. Αυτή η αδυσώπητη πραγματικότητα που στέκει δίπλα από την οποιαδήποτε προσπάθειά μας.

Σκάνδαλο είναι αυτή η ξαφνική βλάβη, το απροσδόκητο «λάθος» στην καλοασφαλισμένη οχύρωση της ατομικής μας ευζωίας, στο πλαίσιο της «κοινωνίας της αφθονίας». Αυτοκινητιστικό δυστύχημα, η επάρατη αρρώστια που αποφεύγουμε και το όνομά της ακόμη, κάποιο καρδιακό επεισόδιο και όλα τα μεγαλεπίβολα σχέδια, όλη η πανοπλία της αυτάρκειας καταρρέει και η γυμνότητά μας αποδείχεται σπαρακτική.

Αποκλειστικός στόχος του πολιτισμού μας στάθηκε η εξασφάλιση και η ατομική μας καλοπέραση, η σιγουριά που δίνουν οι μηχανές, το χρήμα, η θέση. Και αυτή η δύναμη μεταφράστηκε σε κοινωνική πόζα, σε κοινωνικές συντροφίες, σε δύναμη προσωπικότητας. Και τέλος λίγη «κουλτούρα» συμπληρώνει και τελειοποιεί την εικόνα. Και μέσα στην έννοια της κουλτούρας περιλαμβάνεται και η «πνευματική ανησυχία» που είναι της μόδας σήμερα, η κοινωνική και πολιτική στράτευση, οι αγώνες για περισσότερα κοινωνικά δικαιώματα κ.λπ.

Και ξαφνικά η βλάβη, το απροσδόκητο λάθος, το σκάνδαλο που αναστατώνει τη ζωή. Ο θάνατος χτυπάει κάπου πιο κοντά. Μαζευόμαστε στην κηδεία, το αγέρωχο ύφος μας γίνεται όλο μια αμηχανία. Το χάος αναπάντητων ερωτημάτων ανοίγεται μπροστά μας και αυτά τα ερωτήματα δεν είναι απορίες του μυαλού μας, αλλά φοβερά κενά της ύπαρξής μας. Ποιες ιδέες τότε ή ποια κοινωνική εξασφάλιση μπορεί να πληρώσει το κενό, μπορεί

να αναμετρηθεί με τον θάνατο;

Κι αν το πραγματικό σκάνδαλο είναι ο θάνατος, τότε πραγματική μωρία είναι να οικοδομήσεις την προσωπική σου ζωή και τη ζωή του κόσμου χωρίς να αναμετρηθείς με τον θάνατο, χωρίς να δεις τη ζωή μέσα από το παράθυρο του θανάτου.

Ο Σταυρός του Χριστού που μπαίνει πάνω στους τάφους των νεκρών μας σημαίνει τη νίκη πάνω στον χειρότερο εχθρό, πάνω στον χειρότερο δυνάστη της ανθρώπινης ζωής. Σ' αυτόν που στέκεται δίπλα μας και σαρκάζει τα οποιαδήποτε επιτεύγματά μας. Σ' αυτόν που απονοηματοποιεί και απολογοποιεί τη ζωή μας. Σ' αυτόν που αποτελεί την ουσιαστικότερη απειλή για την ελευθερία μας. Κι αν καυχόμαστε για τον Σταυρό του Χριστού, είναι γιατί ξέρουμε ότι ο Σταυρός Του, ζωή και ανάσταση υπάρχει για τον λαό Του.

Αλλά αν πολλοί σκανδαλίζονται βλέποντας τον Χριστό σταυρωμένο και νεκρό, εμείς καυχώμαστε γιατί ο Σταυρός και ο θάνατος του Χριστού, αυτά τα συγκεκριμένα και απτά γεγονότα φανερώνουν σε μας μια άλλη αλήθεια. Ότι ο Θεός δεν είναι ιδέα, αξία ή σύμβολο, αλλά πρόσωπο. Είναι μια προσωπική ύπαρξη. Και αυτή η αποκάλυψη είναι αρχή όχι για την αποδοχή της ύπαρξης του Θεού αλλά δυνατότητα προσωπικής ένωσης του ανθρώπου με τον Θεό.

Στην εποχή μας, που κυκλοφορούν τόσες απόψεις, ιδέες και κοσμοθεωρίες, πιστεύω ότι εμείς οι

άνθρωποι έχουμε ένα μεγάλο προνόμιο. Το προνόμιο να είμαστε πραγματικά απελπισμένοι. Και όσο πιο τίμιος είναι κανείς με τη σημερινή ζωή, τόσο βαθύτερη είναι η απελπισία του. Δεν μπορούμε πια να παρηγορηθούμε με τις παρηγόριες ηθικών βελτιώσεων. Μ' όλες μας τις προσπάθειες διαπιστώνουμε ότι κινούμαστε στην επιφάνεια της ζωής. Διαισθανόμαστε τελικά ότι αν υπάρχει κάποια λύση στο καίριο πρόβλημα της ζωής μας, που δεν είναι η πάλη ανάμεσα στο καλό και στο κακό, αλλά η πάλη ανάμεσα στη ζωή και στον θάνατο, αν υπάρχει κάποια αναίρεση του θανάτου, η μόνη που μπορεί να δώσει νόημα στη ζωή, αυτή η λύση δεν μπορεί να είναι θεωρητική αλλά υποστατική, ένσαρκη. Αν υπάρχει κάποια λύση, αυτή δεν μπορεί να είναι άλλη από τον Χριστό—όχι τον Χριστό-ιδέα, σύμβολο, ηθικό πρότυπο—αλλά τον συγκεκριμένο Χριστό της Εκκλησίας. Όχι η μίμηση του Χριστού της Δυτικής ηθικής αλλά η συμμόρφωση προς το υπόδειγμα του Χριστού, μετοχή στον έναν και μοναδικό «τρόπο υπάρξεως» που Αυτός απεκάλυψε.

Είναι πολύ βασικό στο σημείο αυτό να τονίσουμε και πάλι ότι το υπόδειγμα του Χριστού δεν προσφέρεται για μια αντικειμενική μίμηση, αλλά είναι δυνατότητα προσωπικής μετοχής που τελειουργείται στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας. Αφού ο Χριστός προσέλαβε και τον θάνατο του ανθρώπου «ἀπαθανατίζων τό πρόσλημμα», σε μια

αναφορά αγάπης από κει και πέρα, κάθε εκούσια νέκρωση της ατομικότητας είναι μια δυναμική μετοχή στη θεοπρεπέστατη αφθαρσία του φθαρτού, στον τρόπο ζωής που εγκαινίασε με τον Σταυρό και την Ανάστασή Του ο Κύριος.

Ίσως να μην έχουμε ακόμη απελπιστεί όλοι. Ίσως πολλοί να ελπίζουμε σε κάποιες άλλες λύσεις γι' αυτό και τον Χριστό Τον βλέπουμε σαν ιδέα και σύμβολο, σαν κοινωνικό αναμορφωτή μόνο και τα τοιαύτα. Γι' αυτό και το πρόσωπο του Χριστού μένει ακόμα άγνωστο.

Η αποκάλυψη όμως, του προσώπου Του θα 'ρθει στιγμή που θα γίνει. Επιφυλάσσεται σε εκείνο το στάδιο της οδυνηρής ωριμότητας όταν όλα τα λόγια έχουν ειπωθεί, οι συγκινήσεις έχουν όλες εξαντληθεί, οι ενθουσιασμοί και οι ελπίδες έχουν χρεοκοπήσει και ο άνθρωπος βρίσκεται μόνος και γυμνός απέναντι στην τραγικότητα της θνητής του ύπαρξης. Τότε μαθαίνει με μια μάθηση που ξεπερνάει τη διαλεκτική και τη διαίσθηση, πως είναι δυνατόν ο Χριστός νεκρός να είναι η ζωή και καρφωμένος στον Σταυρό να καταργεί τον θάνατο και την οδύνη.

Και τότε δεν είναι ο άνθρωπος που γνωρίζει τον Θεό αλλά ο Θεός που γίνεται γνώριμος στον άνθρωπο.

«Γνόντες τόν Θεόν, μάλλον δέ γνωσθέντες υπό Θεοῦ» (Γαλ. 4,9) θα πει ο απόστολος Παύλος στην προς Γαλάτας επιστολή του. Δεν είναι μόνο Δημιουργός ο Θεός, Πατέρας και Προνοητής, αλλά είναι

και εραστής του ανθρώπου που έφτασε ως την πρόσληψη της ανθρώπινης φύσης, ως την υποστατική ένωσή Του με τον άνθρωπο, έγινε Νυμφίος του ερωμένου σε μια άμεση εν σαρκί κοινωνία.

Απομένει στον άνθρωπο η ελεύθερη αγαπητική συγκατάθεση, η καλλιέργεια των προσωπικών του δυνατοτήτων, η υπέρβαση του εγώ για να εισέλθει στον νυμφώνα της ακατάλυτης από τον θάνατο ζωής. Έτσι ο σωματικός θάνατος του ανθρώπου, εντεταγμένος σ' αυτή την αγαπητική ένωση, δεν είναι πια σκάνδαλο αλλά μια μεταποίηση μόνο των συνθηκών της προσωπικής κοινωνίας Θεού και ανθρώπου, μια κατάποση του θνητού «υπό τῆς ζωῆς» (Β' Κορ. 5,4).

Αυτή η πρόσληψη από τον Θεό και μεταποίηση του θανάτου και των παθών του ανθρώπου σε ζωή και ανάσταση είναι το αδιάστατο παρόν της νυμφικής σχέσης του Χριστού με την Εκκλησία, η Καινή Διαθήκη του Θεού με τον άνθρωπο. Και είναι ένσαρκη αυτή η σχέση-Διαθήκη στο πρόσωπο του Θεανθρώπου Χριστού, του Νυμφίου της Εκκλησίας. Αυτό είναι το Ευαγγέλιο, το χαρούμενο μήνυμα που η Εκκλησία κομίζει στον κόσμο. Και όπως σημειώνει κάποιος σύγχρονος: «Μέσα στη νύχτα των ηθικολογικών παραποιήσεων του προσώπου του Θεού, των παιδαριωδών αντιλήψεων για έναν τρομοκράτη Θεό και σαδιστή πατέρα, που διψάει για ικανοποίηση της δικαιοσύνης του τιμωρώντας τον άνθρωπο, μέσα στο σκοτάδι αυτό της απελπι-

στικής αγνωσίας, η Εκκλησία σημαίνει απόψε το βράδυ τον ερχομό του Νυμφίου».

Ας μου επιτραπεί όμως, ένας ακόμη λόγος πριν από το τέλος για όσους φαίνονται απελπισμένοι από την Εκκλησία σήμερα και το μέλλον της στην πορεία του κόσμου.

Ο Σταυρός του Χριστού, ο θάνατός Του, είναι ένα γεγονός αδιάκοπα παρόν για την εμπειρία της Εκκλησίας. Όπως ο Σταυρός του Χριστού, το νεκρό σώμα του Χριστού πάνω στον Σταυρό ήταν ένα σκάνδαλο, έτσι και η Εκκλησία σταυρωμένη από τα ανθρώπινα πάθη, τις μικρότητες, τις φιλοπρωτίες, την άγνοια του ουσιώδους, είναι ένα ανυπόφορο σκάνδαλο. Ο Χριστός νεκρώνεται μέσα στα σχήματα της τυπολατρίας και της νομοκρατίας, στα πρόσωπα ανάξιων εκπροσώπων Του, στα όρια της κοσμικής περιφρόνησης, της υποταγής στον Καίσαρα.

Η όρασή μας όμως, είναι μυωπική. Δεν φτάνει να δει πίσω από τον Σταυρό το κενό μνημείο, τη δύναμη που «τελειούται εν ασθενεία», την Ανάσταση που είναι κάθοδος στον Άδη. Η εξωτερική αδυναμία της Εκκλησίας, η οργανωτική της διάλυση, η καταρράκωση του αντικειμενικού κύρους της είναι η μεγάλη της δύναμη. Ο αββάς Ισαάκ ο Σύρος λέγει τόσο χαρακτηριστικά: «Οὐδέποτε γάρ μανθάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν ἐν ἀναπαύσει καὶ πλατυσμῷ».

Όταν νεκρώνονται τα απτά τεκμήρια της ανθρώπινης ζωής της Εκκλησίας, τα είδωλα της ζωής, τότε ανοίγονται απεριόριστα τα όρια της ελευθερίας, του προσωπικού έρωτα για τον Νυμφίο Χριστό. Τότε η ελπίδα μας δεν είναι τα ανθρώπινα επιτεύγματα, αλλά μόνο η θεία ζωή, το «περισόν της ζωής» που χορηγεί ο Χριστός, η ένωση του Θεού με τον άνθρωπο, μέσα από τη θεία Ευχαριστία, την άσκηση, τα μυστήρια που δεν παύουν να λειτουργούν και στην πιο απελπιστική παρακμή των ιστορικών σχημάτων.

Μέσα, λοιπόν, σ' έναν κόσμο που σκανδαλίζεται από τον Σταυρό του Χριστού, σ' έναν κόσμο που άλλοι ελπίζουν στη δύναμη και άλλοι στη γνώση, εμείς ατενίζουμε το εκούσιο πάθος του Κυρίου μας. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες ο Χριστός για μια ακόμη φορά «ἐπείγεται τοῦ παθεῖν ἀγαθότητι». Για μια ακόμη φορά θα καταδεχθεί να αναρτηθεί στο ξύλο του Σταυρού και να αποκαλύψει στον κουρασμένο και ταλαιπωρημένο άνθρωπο της εποχής μας ότι η σωτηρία δεν βρίσκεται ούτε στην «δύναμη» ούτε στη «γνώση» αλλά στην αγάπη, στη σαρκωμένη αγάπη. Στην αγάπη που είναι και δύναμη και γνώση και κατανόηση του ανθρώπου.

Όσο κι αν είναι σκάνδαλο για τους μεν και μωρία για τους δε, η Εκκλησία θα κηρύττει «Ἰησοῦν Χριστόν καὶ τοῦτον Ἐσταυρωμένον» γιατί είναι Σταυρωμένος όχι από αδυναμία αλλά από

«παραιρορά έρωτικῆς αγαθότητος» για τον άνθρωπο.

Στην εποχή μας είμαστε το ίδιο απελπισμένοι και από τη δύναμη –που γέμισε και γεμίζει πολέμους και ερείπια τον κόσμο– και από τη γνώση – που έγινε τέχνη αδικίας και μέθοδος εκμετάλλευσης του ανθρώπου. Απέναντι σ' όλα αυτά ο Μονογενής Υιός και Λόγος του Θεού είναι ο μόνος που αγάπησε δωρεάν τον άνθρωπο, ο μόνος που έχυσε το αίμα Του για τη σωτηρία των άλλων και δεν έχυσε το αίμα των άλλων για τα συμφέροντα τα δικά Του.

Μακάρι να έχουμε το θάρρος και το κουράγιο να αναμετρηθούμε όλοι μας με αυτή την αλήθεια, να καταλάβουμε τις διαστάσεις που έχει η νέα ζωή που φανερώνεται από το μυστήριο του Σταυρού.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

Οικοδομώντας τις ψυχές
των ανθρώπων



Για μια ορθή λειτουργική αγωγή
- Ενορία, σχολείο, οικογένεια

Η θεολογία της Εκκλησίας μάς διδάσκει ότι τα Μυστήρια της Εκκλησίας είναι οι πύλες της σωτηρίας μας και ότι η Εκκλησία «ἐν τοῖς μυστηρίοις σημαίνεται». Μέσω των αγίων Μυστηρίων ο άνθρωπος γίνεται μέλος του Σώματος του Χριστού, ενώνεται μαζί Του. Μέσω των αγίων Μυστηρίων ο άνθρωπος διαρκώς προσλαμβάνεται από τον Θεό και σώζεται. Τα τελούμενα στην Εκκλησία δεν είναι πράξεις τις οποίες παρακολουθούμε, αλλά δυναμικά γεγονότα στα οποία μετέχουμε και τα οποία μας αφορούν άμεσα και προσωπικά. Πόσο όμως, γνωρίζουμε αυτά τα οποία μας αφορούν και κατά συνέπεια πόσο συνειδητά μετέχουμε σε αυτά;

Μια ματιά στον τρόπο με τον οποίο οι χριστιανοί τελούν τα Μυστήρια του Βαπτίσματος και του Γάμου, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο συμμετέχουν στη λειτουργική ζωή μόνο αποκαρδίωση μπορούν να μας γεμίσουν. Από την ιερότητα και

τον σεβασμό με τον οποίο κάποτε οι άνθρωποι συμμετείχαν μέχρι σήμερα, βλέπουμε μια διαρκή έκπτωση για την οποία η ποιμένουσα Εκκλησία έχει ακέραιη την ευθύνη. Ελάχιστοι είναι εκείνοι οι οποίοι γνωρίζουν τι κάνουν κι εμείς δεν είμαστε απλά θεατές, αλλά συνεργοί στην αποϊεροποίηση των Μυστηρίων της Εκκλησίας. Εμείς οι Επίσκοποι έχουμε τη μεγαλύτερη ευθύνη για την πλήρη εκκοσμίκευση των Μυστηρίων. Αυτή δε η εκκοσμίκευση οφείλεται πρώτα και κύρια στην απουσία λειτουργικής αγωγής του πληρώματος.

Από το περιεχόμενο των προσκλητηρίων για τη Βάπτισμα και τον Γάμο –περιεχόμενο το οποίο όχι μόνο γελοιοποιεί τα Μυστήρια αλλά ενίοτε αγγίζει και τα όρια της βλασφημίας–, από το γεγονός ότι το κύριο πρόσωπο στα Μυστήρια είναι πλέον ο φωτογράφος –ο οποίος καθορίζει ακόμη και τη στάση και συμπεριφορά των νυμφευομένων–, από την ένδυση και τη στάση των συμμετεχόντων και από την αδιαφορία ημών των ποιμένων για τα συμβαίνοντα και την ανικανότητά μας να διαχειρισθούμε τα πράγματα, φαίνεται η πτώση και η έκπτωσή μας.

Θυμάμαι λίγο παλαιότερα το πρόβλημα με τα Μυστήρια τα τελούμενα εις τα παρεκκλήσια των κτημάτων. Παρωδία Μυστηρίων, όπου ο λειτουργός ιερέας γίνεται υπάλληλος των επιχειρήσεων. Τότε η Ιερά Σύνοδος έλαβε μια απόφαση, η οποία έχει ήδη λησμονηθεί. Υπήρξα τότε εισηγητής και

θυμάμαι μια αποστροφή της εισήγησής μου: «Εάν πρόκειται να λάβουμε μια απόφαση την οποία δεν θα τηρήσουμε, καλύτερα να μην τη λάβουμε. Εάν η Ιερά Σύνοδος δεν έχει την τόλμη να εγκαλέσει αγίους αδελφούς σε περίπτωση αθέτησης της παρούσης, να μην τη λάβουμε». Η Ιερά Σύνοδος απέστειλε μεν τη σχετική εγκύκλιο, αλλά μετά από ένα μικρό διάστημα «ανακωχής» τα Μυστήρια με την ευλογία μας, συνεχίζουν να τελούνται στα κτήματα, ενώ στην περίπτωση του Μυστηρίου του Βαπτίσματος τα μπαλόνια και τα λοιπά ευτράπελα έφθασαν σε αυτή την είσοδο των ναών μας και είναι ζήτημα χρόνου να περάσουν και εντός αυτών. Φθάσαμε σε αυτό το σημείο, διότι εγκαταλείψαμε τη λειτουργική αγωγή των πιστών στον χώρο της ενορίας. Του λόγου το αληθές επιβεβαιώνει το ότι, όπου οι εφημέριοι ενδιαφέρονται, κατηχούν και διδάσκουν τον λαό του Θεού, εκεί τα πράγματα είναι διαφορετικά.

Η σημερινή τραγική κατάσταση –με τη δική μας ανοχή, γιατί όχι και συνενοχή– μας οδηγεί στην αδήριτη ανάγκη να αναλάβουμε τις ευθύνες μας για την κατήχηση του λαού μας. Λειτουργική αγωγή σημαίνει την κατήχηση του λαού για τη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας, για τη ζωή του μέσα στην Εκκλησία. Το πώς και το γιατί των τελουμένων. Σε διάφορα συνέδρια γίνεται εκτενής λόγος για τα Άγια Μυστήρια. Τα λεγόμενα, όμως, δεν φθάνουν στον λαό.

Η ενορία είναι ο κατεξοχήν χώρος της λειτουργικής αγωγής. Ομολογούμε ότι η θεία Λειτουργία είναι έργο του λαού. Αλλά ο λαός σε ποιο βαθμό γνωρίζει ποιο είναι αυτό το έργο, σε τι συνίσταται και σε τι τον αφορά; Η θεία Λειτουργία είναι η φανέρωση της Εκκλησίας. Πόσο αυτή η αλήθεια βιώνεται από τους πιστούς μας; Ο τρόπος με τον οποίο έρχονται οι χριστιανοί μας να κοινωνήσουν ή να πάρουν το αντίδωρο βεβαιώνει πόσο ξένοι και πόσο εχθρικοί αισθάνονται μεταξύ τους και όχι μέλη ενός σώματος. Η θεία Λειτουργία είναι η σύναξη της εν Χριστώ οικογένειάς μας. Πότε όμως, διδάξαμε στους πιστούς μας ότι η πρώτη πράξη λατρείας είναι ότι είμαστε μαζί γύρω από ένα τραπέζι, την Αγία Τράπεζα; Ακούμε τους χριστιανούς να λένε ότι πιστεύουν στον Χριστό κι ας μην πολυτηγαινούν στην Εκκλησία. Πότε εξηγήσαμε και διδάξαμε στους πιστούς ότι ο Χριστός δεν υπάρχει έξω από την Εκκλησία, διότι ο Χριστός είναι η Εκκλησία. Συνήθως τα επιχειρήματά μας είναι ηθικιστικά και όχι θεολογικά στην περίπτωση του παραπάνω ισχυρισμού.

Η θεολογία του Μυστηρίου του Βαπτίσματος είναι πολύ σημαντική. Αλλά η θεολογία της Εκκλησίας για το Βάπτισμα και η τελετουργία του Βαπτίσματος απέχουν πάρα πολύ. Εάν ρωτήσουμε τους πιστούς ποιος είναι ο λόγος για τον οποίο βαπτίζουμε ένα παιδί, θα διαπιστώσουμε ότι οι περισσότεροι πιστεύουν ότι το βαπτίζουμε για να

του δώσουμε ένα όνομα και όχι για το ότι με το άγιο Βάπτισμα το μπολιάζουμε στο Σώμα του Χριστού για να πάρει τη ζωή Του...

Από τα πρώτα χρόνια της ιερατικής μου διακονίας συνήθιζα σε κάθε Μυστήριο να κατηχώ τους πιστούς γι' αυτό το οποίο κάνουμε. Οι συμμετέχοντες άκουγαν με πολλή προσοχή και πολλοί μου έλεγαν ότι για πρώτη φορά μαθαίνουν γιατί βαπτίζεται ένα παιδί.

Η Εκκλησία έκανε αγώνα για να παραμείνει ο θρησκευτικός γάμος ισόκυρος με τον πολιτικό και ερχόμαστε εμείς με τον τρόπο που τον τελούμε και με τα όσα ανεχόμαστε, να υπονομεύσουμε τη σοβαρότητα του Μυστηρίου και να ακυρώσουμε στην πράξη τη θεολογία της Εκκλησίας μας.

Η νεκρώσιμη ακολουθία είναι μια θαυμάσια ευκαιρία, καθώς οι καρδιές είναι οργωμένες από τον πόνο, να σπείρει η Εκκλησία τον σπόρο και να ερμηνεύσει μέσα από τη θεολογικότητα ακολουθία το μυστήριο του θανάτου. Ο τρόπος με τον οποίο την τελούμε και ιδιαίτερα στα κοιμητήρια, καθώς επίσης και ο τρόπος με τον οποίο τελούμε τα μνημόσυνα και η δεκαρολογία περί των τρισαγίων θα συντελέσουν όλο και περισσότερο να επιλέγεται στο μέλλον η λεγόμενη κοσμική κηδεία, ως μέσο απελευθέρωσης από τον «ζυγό» της Εκκλησίας. Όταν στο τέλος της θείας Λειτουργίας και σε αυτές ακόμη τις ενορίες πλέον τελούμε ξεχωριστά τα μνημόσυνα, δεν έχουμε καταργήσει στην πράξη

την ίδια στιγμή την Εκκλησιολογία και την ευχαριστιακή θεολογία της Εκκλησίας και το γεγονός της θείας Λειτουργίας ως σύναξης της εν Χριστώ οικογένειάς μας; Όταν την ώρα της θείας Λειτουργίας αποδεχόμαστε και επισημοποιούμε την αποξένωση των μελών της οικογένειας, δεν έχουμε αποτύχει ως ποιμένες; Μέχρι τώρα κάποιοι μας θεωρούσαν αναγκαίο κακό, σήμερα διαπιστώνουν ότι μπορούν και να μας αποφύγουν.

Πρέπει όλοι οι ορθόδοξοι ναοί να γίνουν και πάλι χώροι λειτουργικής αγωγής των ενοριτών ώστε οι εκκλησιαζόμενοι να μη συμμετέχουν μ' έναν μαγικό τρόπο, αλλά να κατανοούν τα τελούμενα και τη σημασία τους για τη ζωή τους. Το κήρυγμά μας οφείλει να γίνει πρωταρχικώς λειτουργικό και θεολογικό, κατηχητικό και όχι ηθικιστικό. Όλη η ζωή του πιστού, οι σχέσεις των πιστών μεταξύ τους πηγάζουν από αυτό που είμαστε, από αυτό που γινόμαστε κατά την ώρα της θείας Λειτουργίας. Ότι δηλαδή θέλουμε να διδάξουμε στους πιστούς, είναι αυτό που ζούμε στη θεία Λειτουργία.

Ένα θέμα από τα πολύ σοβαρά, το οποίο αργά ή γρήγορα θα μας απασχολήσει είναι η γλώσσα της θείας Λειτουργίας. Ότι νομίζουμε εμείς οι κληρικοί ευκόλως νοούμενο, για τους πιστούς δεν είναι ούτε ως προς το λεξιλόγιο γνωστό. Είναι σημαντικό ο λαός του Θεού να καταλαβαίνει αυτά που ακούει και όσα διαδραματίζονται κατά τον

λειτουργικό χρόνο. Γνωρίζω τους προβληματισμούς και τις ενστάσεις, αλλά οφείλουμε να μην αγνοούμε το πρόβλημα. Αρκετά από τα επιχειρήματα που προβάλλονται τα θεωρώ πολύ επιφανειακά. Το θεωρώ αδιανόητο να μπορούν οι άλλοι λαοί, ακόμη και οι νεοπροσήλυτοι της Αφρικής να λατρεύουν τον Θεό «ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ» κι εμείς να λειτουργούμε με μια γλώσσα που όλο και λιγότερο την καταλαβαίνει ο λαός. Ασφαλώς δεν είναι μόνο η γλωσσική κατανόηση προϋπόθεση για μια ουσιαστική συμμετοχή στα τελούμενα, αλλά δεν λέμε την αλήθεια όταν την αγνοούμε τελείως. Για τα περισσότερα από τα νέα παιδιά η Εκκλησία είναι χώρος άγνωστος...

Η λατρεία μας πρέπει να ξαναβρεί τη θέση της στη ζωή των πιστών. Έχετε διαπιστώσει πόσος λίγος χώρος διατίθεται στα κατηχητικά βοηθήματα για τη λειτουργική αγωγή των παιδιών; Δεν θα έπρεπε ο βασικός κορμός της κατήχησης να είναι η λειτουργική αγωγή από την οποία μπορεί να πηγάζει ερμηνευτικά όλη η θεολογία της Εκκλησίας, όλη η ζωή των ανθρώπων. Αυτό που γινόμαστε στη θεία Λειτουργία θα μπορούσε να βοηθήσει τα παιδιά να κατανοήσουν καλύτερα τα προβλήματα της ηλικίας τους. Στη θεία Λειτουργία κατ'εξοχήν το δόγμα και το ήθος αλληλοπεριχωρούνται. Το ένα ερμηνεύει το άλλο και το δεύτερο επιβεβαιώνει το πρώτο.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στις λατρευ-

τικές εκδηλώσεις των πιστών. Να δοθεί δηλαδή, πολύ μεγαλύτερη προσοχή στην τελετουργία των Μυστηρίων. Όταν οι γονείς ή οι μελλονύμφοι προσέρχονται να δηλώσουν το Μυστήριο, είναι μια καλή ευκαιρία να κάνουμε μια ουσιαστική συζήτηση-κατήχηση γι' αυτό που κάνουν. Να αποβλέπουμε στις καρδιές των πιστών και όχι στις τσέπες τους. Να τους βοηθήσουμε να κατανοήσουν ότι η προετοιμασία και η συμμετοχή στο Μυστήριο δεν μπορεί να είναι κοσμική, αλλά χρειάζεται πρωτίστως η πνευματική προετοιμασία. Κάποιο μικρό βιβλίο, ειδικά γραμμένο για τον σκοπό αυτό, θα μπορούσε να συμπληρώσει τον λόγο μας.

Η κατήχηση των ενδιαφερομένων –γονέων όταν πρόκειται για Βάπτιση, μελλονύμφων όταν πρόκειται για Γάμο– είναι ανάγκη να αποτελέσει βασική μέριμνα των επισκόπων και απαίτησή τους έναντι των εφημερίων. Ο κατηχητικός και συμβουλευτικός μας ρόλος προϋποθέτει και φανερώνει αγάπη και μέριμνα για το ποιμνιό μας. Είναι ανάγκη να καταλάβουν ότι η βασική προετοιμασία δεν είναι το κέντρο που θα παραθέσουν γεύμα ή δείπνο σε συγγενείς και φίλους, αλλά η δική τους πνευματική προετοιμασία με τη συμμετοχή στη θεία Κοινωνία, με την προσεκτική επιλογή του αναδόχου, με την ύπαρξη λατρευτικής ατμόσφαιρας στο σπίτι που θα ζήσει το παιδί.

Επίσης είναι σημαντικό να προετοιμάσουμε τους μελλονύμφους για τον Γάμο τους. Η ακολου-

θία του Μυστηρίου έχει όλες εκείνες τις προϋποθέσεις, τις οποίες εάν αποδεχθούν και βιώσουν, θα φθάσουν στην πληρότητα της σχέσης και της αγάπης. Είναι σημαντικό να μιλήσουμε γι' αυτές εκφράζοντας με αυτόν τον τρόπο την ευθύνη μας αλλά και την αγάπη μας για το ξεκίνημα της νέας τους ζωής. Τα δακτυλίδια, τα στέφανα, το κοινό ποτήριο έχουν τεράστιους συμβολισμούς. Το αρχέτυπο του Γάμου τους, η σχέση του Χριστού και της Εκκλησίας μπορεί να φανερώσει το κενωτικό και γι' αυτό αγαπητικό ήθος του Γάμου.

Πρέπει να προσπαθήσουμε να πετύχουμε μια πιο ενεργή συμμετοχή των πιστών στα τελούμενα της Εκκλησίας. Όταν εμείς οι ποιμένες, οι λειτουργοί των Μυστηρίων, δεν μιλούμε στους άλλους, στο εκκλησίασμα, για τη λατρεία της Εκκλησίας, αυτό σημαίνει ότι η λατρεία της Εκκλησίας δεν μιλάει σε μας. Όταν κάτι το κατέχουμε καλά, μιλάμε γι' αυτό και στους άλλους και μάλιστα το εξηγούμε ώστε να είναι κατανοητό.

Το έργο της κατήχησης εντάσσεται στην ποιμαντική μέριμνα της Εκκλησίας και είναι το κύριο έργο της και η βασική της αποστολή. Η μέριμνα της Εκκλησίας θα πρέπει να είναι το πώς θα μορφώσει κατά Χριστόν τα μέλη της. Σήμερα πολλοί από τους ποιμένες έχουμε εγκαταλείψει το έργο της κατήχησης και το έχουμε εμπιστευθεί στους κατηχητές. Έχει τεράστια σημασία η σχέση των προσώπων αυτών με το βίωμα της Ορθόδοξης

λατρείας. Ο κατηχητής είναι στέλεχος της Εκκλησίας γι' αυτό οφείλει να είναι ενεργό μέλος της, να «παθαίνει» τα ιερά Μυστήρια, να τα ζει, να τα γνωρίζει, να τα αγαπά και να έχει ως κύριο μέλημά του τη μεταλαμπάδευση του Ορθόδοξου βιώματος στα πρόσωπα τα οποία η Εκκλησία τού ανέθεσε. Βασικός στόχος της Ορθόδοξης κατήχησης είναι η λειτουργική αγωγή. Πρέπει να εκπαιδεύσουμε τους κατηχητές μας, να ετοιμάσουμε το σχετικό υλικό και προπαντός να εξασφαλιστεί η συνεργασία ιερέως και κατηχητή, διότι λειτουργική αγωγή με τον ιερέα απόντα και τυρβάζοντα περί άλλα πολλά, είναι σχήμα οξύμωρο.

Η σχέση της οικογένειας με την Εκκλησία είναι ο βασικός παράγοντας της λειτουργικής αγωγής για τα μέλη της οικογένειας. Τα πρώτα στοιχεία της λειτουργικής αγωγής παλαιότερα τα προσέφερε το εικονοστάσι του σπιτιού με το αναμμένο καντήλι. Το κέντρο αναφοράς της οικογένειας ήταν αυτή η γωνιά του σπιτιού και η πρώτη επαφή του μικρού παιδιού με την πίστη ήταν οι άγιες εικόνες στο εικονοστάσι ή πάνω από το κρεβάτι του, η κίνηση για το άναμμα του καντηλιού –που αργότερα συμμετείχε κι εκείνο σ' αυτή την πράξη–, το σημείο του Σταυρού μετά το άναμμα και δυο λόγια προσευχής της μητέρας ή της γιαγιάς. Εκλεκτός θεολόγος, απογεγραμμένος από πολύ νέος στη Βασιλεία του Θεού, μου έλεγε πόσο καθορι-

στική για όλη τη σύντομη ζωή του ήταν η εικόνα του βοσκού πατέρα, ο οποίος φεύγοντας το πρωί για το βουνό στεκόταν μπροστά στα εικονίσματα κι έκανε βαθιά μετάνοια κι έτσι έφευγε και το απόγευμα που ξαναγύριζε, πήγαινε κατευθείαν στο εικονοστάσι, έκανε την ίδια μετάνοια και μετά χαιρετούσε τη γυναίκα του και τα παιδιά του. Ένα τέτοιο σπίτι ήταν ήδη παράγοντας λειτουργικής αγωγής.

Ένα σπίτι όμως, δεν μπορεί να δώσει κάτι που δεν έχει. Το καλό παράδειγμα τα παιδιά το παίρνουν πρώτα από τους γονείς τους. Το παιδί από την ώρα της σύλληψής του, σύμφωνα με έρευνες της γενετικής, καταλαβαίνει τα πάντα και συμμετέχει στα δρώμενα της οικογένειάς του. Το παράδειγμα της πίστης πρέπει οι ίδιοι οι γονείς να το εμφυτεύσουν στα παιδιά τους. Όταν ένα παιδί μεγαλώνει και διαμορφώνει έναν τρόπο ζωής σίγουρο είναι ότι εν πολλοίς εκφράζει το βίωμα που απέκτησε ζώντας μέσα στην οικογένειά του. Η οικογένεια πρέπει να καταλάβει ότι η λειτουργική αγωγή δεν είναι κάτι που διδάσκεται εκ των υστέρων και θεωρητικά σαν ένα μάθημα, αλλά κάτι που βιώνεται σαν ατμόσφαιρα στην οποία ζει όλη η οικογένεια από τη στιγμή της γέννησης του παιδιού.

Όπως η οικογένεια είναι ο φυσικός χώρος όπου το παιδί μαθαίνει να μιλάει και να επικοινωνεί με τα άλλα μέλη της οικογένειας, έτσι είναι και ο

φυσικός χώρος όπου το παιδί θα μάθει να προσεύχεται. Συμμετέχοντας στην προσευχή των άλλων, κάνοντας την προσευχή καθημερινή συνήθεια, το παιδί θα αποκτήσει την εμπειρία της προσευχής, μια παιδική εμπειρία στην αρχή, μια αυθεντική εμπειρία ώριμου ατόμου αργότερα. Ο καλύτερος τρόπος για να εισαγάγουν οι γονείς τα παιδιά τους στην εμπειρία της προσευχής είναι να μοιράζονται μαζί τους τις δικές τους στιγμές προσευχής.

Μια άλλη πτυχή της εκκλησιαστικής ζωής που είναι στενά συνδεδεμένη με την οικογενειακή λατρεία είναι ο εορτασμός των αγίων ημερών. Οι οικογενειακές παραδόσεις που σχετίζονται με τις εορτές και τις σαρακοστές είναι ζωτικής σημασίας για τη χριστιανική αγωγή. Ο λαμπρός χαρακτήρας των εκκλησιαστικών εορτών, αυτός που τις κάνει αληθινό πανηγύρι για τα παιδιά, διατηρείται όταν συνεχίζεται στο σπίτι. Μόνο το σπίτι μπορεί να προσφέρει στα παιδιά την αυθεντική εμπειρία ότι χαίρονται γιατί σήμερα είναι γιορτή. Από λειτουργική άποψη η γιορτή γιορτάζεται στην Εκκλησία. Μια προφορική εξήγηση του νοήματός της μπορεί να δοθεί στο κατηχητικό, αλλά τα παιδιά θα ζήσουν και θα χαρούν τη γιορτή μόνο μέσα στο σπίτι. Μάλιστα στις μικρές ηλικίες το σπίτι, κυρίως, θα εξηγήσει στα παιδιά ποια είναι η μεγάλη γιορτή που γιορτάζουμε, θα τα προετοιμάσει για να λειτουργηθούν και να κοινωνήσουν, θα τα βοηθήσει ίσως να μάθουν το απολυτίκιο της εορτής

που μπορούν να το ψάλουν και στο γιορτινό τραπέζι και να συνεχίσουν τη γιορτή στο σπίτι. Η οικογένεια, επίσης, θα διδάξει πρωτίστως τον τρόπο με τον οποίο το παιδί θα εορτάσει την ονομαστική του εορτή, αφού βέβαια έχει δει και έχει ζήσει το πώς εορτάζουν οι μεγάλοι. Ο εκκλησιασμός, η προετοιμασία και η μετοχή στη θεία Κοινωνία είναι η βάση και το θεμέλιο ενός ορθού εορτασμού. Τα δώρα και το φαγητό στη συνείδηση των παιδιών πρέπει να έλθουν σαν συνέχεια του πνευματικού εορτασμού.

Η οικογένεια, λοιπόν, καλείται κατ' αρχήν να βιώσει και εν συνεχεία να μεταδώσει στα νεαρά μέλη της τις βασικές έννοιες για τον Θεό, τη ζωή του Χριστού στη γη, για την προσευχή, τον εκκλησιασμό, για τις εορτές και τους αγίους. Οι γονείς όμως, χρειάζονται βοήθεια για την άσκηση αυτού του έργου και μάλιστα σήμερα, διότι από τους περισσότερους υπάρχει απόλυτη άγνοια. Αρχικά έχουν οι ίδιοι ανάγκη να κατηχηθούν, να αποκτήσουν αυτές τις γνώσεις και να συνειδητοποιήσουν τη βαρύτητα που έχουν για τα παιδιά τους. Πρέπει να κατανοήσουν ότι μια τέτοια αγωγή είναι η καλύτερη πρόληψη απέναντι σε μελλοντικές εξαρτήσεις. Χρειάζεται ακόμη να μάθουν να ξεχωρίζουν τις βασικές αλήθειες και την ουσία της χριστιανικής πίστης από όσα είναι δευτερεύουσες παραδόσεις ή ακόμη χειρότερα δεισιδαιμονίες.

Πώς όμως, μια σημερινή οικογένεια θα μπορέ-

σει να ανταποκριθεί σε αυτές τις ευθύνες, όταν έχει άγνοια για βασικές αλήθειες, όταν υπάρχει μεν καλή προαίρεση, αλλά και σύγχυση ανάμεσα στα πρωτεύοντα και δευτερεύοντα, όταν έχει χαμηλή εκτίμηση της λειτουργικής ζωής της Εκκλησίας; Πώς τότε μια οικογένεια θα μπορέσει να γίνει παράγοντας λειτουργικής αγωγής;

Στο σημείο αυτό και πάλι ανακύπτει η ευθύνη της ενορίας και των ποιμένων της για να εμπνεύσει μια πνευματική ατμόσφαιρα για την οικογένεια, να διδάξει τη σημασία της λειτουργικής αγωγής για την όλη ζωή της οικογένειας και για την πνευματική θωράκιση των παιδιών.

Σε πολλές ενορίες λειτουργούν σχολές γονέων. Σπάνια στα προγράμματά τους υπάρχουν θέματα για τη σημασία της λειτουργικής αγωγής των παιδιών, σπάνια προσφέρεται στους γονείς διδασχή για τη δική τους αγωγή, για την ευθύνη της οικογένειας για την εν Χριστώ αγωγή των παιδιών. Προσφέρει, όμως, η ενορία σήμερα μια τέτοια βοήθεια στην οικογένεια που θέλει να συνεργασθεί με την ενορία; Η αγωγή προϋποθέτει και παιδαγωγούς. Εμείς οι ποιμένες είμαστε παιδαγωγοί;

Είναι σημαντικό να κατανοηθεί, από μεν την ενορία ότι δεν έχει άλλη δυνατότητα και άλλο δρόμο πρόσβασης στη ζωή των παιδιών παρά μόνο την οικογένεια. Και πρέπει να βοηθήσουμε την οικογένεια να καταλάβει ότι δεν έχει άλλη δυνατότητα να δημιουργήσει πνευματικά αντισώματα

και εμπειρίες που θα βοηθήσουν τα παιδιά να αντισταθούν στις ποικίλες παγίδες που τα περιτριγυρίζουν, πέραν από τα λειτουργικά βιώματα και την εμπειρία του Θεού που αποκτάται στη λατρεία της Εκκλησίας. Είναι ανάγκη να μιλήσουμε στους γονείς και να συνεργασθούμε μαζί τους. Να μιλήσουμε όχι με λόγο κηρυκτικό και αφ' υψηλού αλλά με λόγο αγάπης και αλήθειας για όλα όσα μας πονούν όλους μας. Οι γονείς έχουν πολλές και μεγάλες αγωνίες για τα παιδιά τους, ως τους βοηθήσουμε να καταλάβουν ότι η χάρη του Θεού είναι δρόμος για να ειρηνεύσει η ψυχή τους.

Το σημερινό σχολείο είναι τελείως διαφορετικό από αυτό που γνωρίσαμε και διαρκώς αλλάζει. Αλλάζει κατά πολύ και η σύνθεσή του. Βασικές δυνατότητες λειτουργικής αγωγής μέσα στο σχολείο, όπως η πρωινή προσευχή, ο εκκλησιασμός και το μάθημα των Θρησκευτικών βρίσκονται υπό διαρκή αμφισβήτηση και ο τρόπος με τον οποίο γίνονται, όπου γίνονται ακόμη, ευτελίζει την αξία τους παρά παιδαγωγεί. Το σχολείο γενικότερα οι μαθητές το απαξιώνουν όλο και περισσότερο. Δεν προσφέρει στις μέρες μας καν αγωγή, πόσω μάλλον λειτουργική αγωγή. Σήμερα στον χώρο του σχολείου τη λειτουργική αγωγή την προσφέρουν κάποιοι, δυστυχώς λίγοι, εμπνευσμένοι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι αγωνίζονται κάτω από αντίξοες συνθήκες και υπό τη διαρκή αρνητική στάση των

συναδέλφων τους. Η προσευχή τείνει να εκλείψει και ο εκκλησιασμός έχει ουσιαστικά καταργηθεί. Το σχολείο πολλές φορές όχι μόνο δεν προσφέρει, αλλά και καταστρέφει προσπάθειες τις οποίες κάνει η οικογένεια. Σε πολλά Δημοτικά σχολεία το μάθημα των Θρησκευτικών έχει σχεδόν καταργηθεί. Διευθύντρια σχολείου της Αττικής, παίρνοντας θάρρος από τη σχετική Εγκύκλιο του Υπουργείου, κάλεσε επισήμως τους γονείς να δηλώσουν εάν επιθυμούν τις ώρες του μαθήματος των θρησκευτικών τα παιδιά να ασχοληθούν με άλλα θέματα. Από την άλλη πλευρά οι σχέσεις της ποιμαίνουσας Εκκλησίας με τους θεολόγους καθηγητές δεν είναι οι καλύτερες που θα μπορούσαν να υπάρχουν και αρκετοί από αυτούς κάνουν τυπικά το έργο τους, όταν δεν είναι εχθρικοί απέναντι στην Εκκλησία. Από την πλευρά μας, όμως, θα μπορούσαμε να ανακαλύψουμε τους συνειδητούς θεολόγους ή και λοιπούς καθηγητές και να συνεργασθούμε μαζί τους ώστε να τους δώσουμε εφόδια και να ενισχύσουμε τις καλές τους διαθέσεις ώστε στο σχολείο να περιωθηθεί ό,τι είναι δυνατόν να περιωθηθεί. Πιστεύω ότι πρέπει να κάνουμε και μια τίμια εξήγηση με την Πολιτεία, τι θέλει τελικά για το μάθημα των Θρησκευτικών, πώς το θέλει, γιατί το θέλει και πού στηρίζεται, αφού τα δήθεν επιχειρήματα για το τι συμβαίνει στην Ευρώπη αποδεικνύονται ψευδή. Η ουσία πάντως του όλου θέματος είναι ότι η λειτουργική αγωγή των παιδιών σήμερα επαφίε-

ται μόνο στη συνεργασία ενορίας και οικογένειας και βέβαια στη χάρη του Θεού.

Οι ευθύνες μας για την απουσία λειτουργικής αγωγής του πληρώματος δείχνει πρώτα τη δική μας σύγχυση και την αλλοίωση των θεολογικών μας κριτηρίων και σε πιο προσωπικό επίπεδο την απουσία λειτουργικού βιώματος. Το ήθος στην καθημερινή ζωή των πιστών, όταν δεν διαμορφώνεται από το γεγονός της λατρείας, γίνεται φαρισαϊσμός. Εάν αγράμματοι ιερείς, όπως ο άγιος Νικόλαος Πλανάς, συνήγειραν και χειραγώγησαν εις Χριστόν το πλήρωμα της Εκκλησίας, το πέτυχαν μέσα από τη λατρεία. Ο ηθικισμός του κηρυκτικού μας λόγου και ο ακτιβισμός των κατηχητικών μας βοηθημάτων δείχνει πόσο ξεραίνεται το πνευματικό έδαφος στην εκκλησιαστική μας ζωή, χωρίς το πότισμά της από τη λατρεία.

Προσοχή, λοιπόν, στη λειτουργική ζωή. Στον τρόπο με τον οποίο τελούμε τα Μυστήρια της Εκκλησίας, ξεκινώντας από την ενσυνείδητη συμμετοχή, από την αγωγή για ακατάκριτη συμμετοχή, μέχρι τον τρόπο των εκφωνήσεων, την ανάγνωση με προσοχή των ευχών και των αναγνωσμάτων, ώστε η μελωδία να μην κάνει ακατανόητο τον λόγο. Το λειτουργικό μας ήθος προδίδει τον βαθμό της δικής μας εκτίμησης στα τελούμενα.

Είναι σημαντικό να κατηχούμε τους πιστούς μας ότι ο λόγος της θείας Λειτουργίας είναι ένας

και μοναδικός και είναι η θεία Κοινωνία. Η παρουσία μας στον ναό χωρίς να κοινωνούμε είναι μια αποδοκιμασία της αγάπης του Θεού και συνιστά αμαρτία. Δεν μπορούμε να μένουμε αδιάφοροι για το θέαμα ενός εκκλησιασματος που διασώζεται η αξιοπρέπειά του μόνο επειδή κάποια βρέφη προσέρχονται στη θεία Μετάληψη. Η θεία Κοινωνία είναι δώρο του Θεού σε μας και ποτέ βραβείο για τις ανύπαρκτες αρετές μας.

Είναι επίσης σημαντικό να κατανοήσουν οι πιστοί ότι δεν πρόκειται για ατομικές πράξεις και μεμονωμένες ενέργειες αλλά πρόκειται για μετοχή στη ζωή του σώματος και ότι ο Χριστός δεν είναι ατομικός μας σωτήρας αλλά σωτήρας του σώματος. Μετέχω στο σώμα σημαίνει μετέχω στη ζωή των αδελφών μου. Η συμμετοχή στη θεία Κοινωνία είναι ένα γεγονός με εκρηκτικές και ουσιαστικά κοινωνικές προεκτάσεις. Πώς μπορούμε να μετέχουμε στο ίδιο σώμα και ο ένας να πεινά και ο άλλος να μεθάει;

Στη μετοχή στη θεία Κοινωνία στηρίζεται και από αυτή πηγάζει η μέριμνα για τους πτωχούς και ανήμπορους αδελφούς, όλο το φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας. Εάν είμαστε όντως ένα σώμα τότε φυσιολογικά θα συν-πάσχουμε ή θα συν-χαίρουμε με όλα τα μέλη του. Εάν δεν αισθανόμαστε το πρόβλημα του άλλου τότε δεν ζούμε, είμαστε νεκρά μέλη. Τις προεκτάσεις αυτές έζησε η πρώτη Εκκλησία όπου «ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά» (Πράξ. 4,32).

Ἰησοῦς Χριστός, το αντιλεγόμενο σημείο - Ἀνοιχτή ἐπιστολή σ' ἕναν νέο ἄνθρωπο

Παιδί μου,

Το κείμενο που ακολουθεί είναι γραμμένο για σένα, τον νέο ἄνθρωπο, αγόρι ή κορίτσι, που βρίσκεσαι στα χρόνια της εφηβείας ή της πρώτης νεότητας. Είναι γραμμένο σε τόνο προσωπικό, σαν να σε έχω μπροστά μου και να σου μιλάω. Το θέμα μου: ἕνα πρόσωπο, το πρόσωπο του Χριστού. Είναι γραμμένο με πολλή αγάπη και θα ἔλεγα με τη δική σου καθοδήγηση, γιατί ἀπαντά σε ἐρωτήματα που δέχθηκα μέχρι σήμερα ἀπό πρόσωπα της ηλικίας σου μέσα ἀπὸ μια πολύχρονη σχέση μαζί τους με ποικίλες ἀφορμές. Είναι ἀκόμη και η ἐξόφληση ενός χρέους, του χρέους που ἐνιωθα κάθε φορά, ὅταν μιλώνοντας με νέους της ηλικίας σου μου παρατηρούσαν με παράπονο: «γιατί να μη βρεθεί κάποιος να μας μιλήσει για ὅλα αυτά νωρίτερα;».

Σου προσφέρεται με την ίδια αγάπη με την οποία γράφτηκε και με την ευχή να κερδίσεις τη ζωή σου.

Ο Χριστός, ο χρόνος, ο θάνατος

Η αρχή για ένα καινούργιο μέτρημα του χρόνου, είναι η Γέννηση του Χριστού και η επί γης παρουσία Του. Το δεύτερο, ότι αυτή η είσοδος του Χριστού μέσα στον χρόνο τέμνει τον χρόνο και την ιστορία σε δύο μεγάλες περιόδους, την προ και την μετά Χριστόν.

Αλλά γιατί, θα ρωτήσεις ίσως, αυτό το πρόσωπο έχει τόσο κυριαρχική παρουσία μέσα στον χρόνο;

Σκέψου λίγο τον χρόνο και το νόημά του. Ξέρεις πολύ καλά ότι μέσα στη ροή του χρόνου υπάρχει ένα σκάνδαλο. Αυτό το σκάνδαλο είναι ο θάνατος. Ο θάνατος σταματά τον χρόνο και μάλιστα πολλές φορές αιφνιδιαστικά. Μέσα σ' αυτή την προοπτική ο κάθε χρόνος που περνάει είναι ένα βήμα προς το τέλος. Το ποτάμι του χρόνου κυλάει προς τον θάνατο. Αλλά αυτό αφαιρεί κάθε νόημα από τη ζωή. Σ' αυτόν τον χρόνο τον άσκοπο και τον α-νόητο και τον παρά-λογο σε κάποια στιγμή γεννιέται ο Χριστός. Ο Μονογενής Υιός και Λόγος του Θεού προσλαμβάνει την ανθρώπινη φύση και μπαίνει μέσα στον χώρο και τον χρόνο του ανθρώπου. Αυτή όμως η είσοδος ανατρέπει τα μέχρι τότε δεδομένα του χρόνου. Η πορεία του δεν

είναι πλέον πορεία προς τον θάνατο, αλλά γίνεται πορεία προς τη ζωή. Η έξοδος, διά του θανάτου, από τον χρόνο γίνεται, με την Ανάσταση του Χριστού, είσοδος στη Βασιλεία του Θεού. Ο χρόνος και ο άνθρωπος που είναι δεμένος με τον χρόνο, αποκτούν άλλες δυνατότητες. Ο Χριστός με τη Γέννησή Του, με την είσοδό Του στον χρόνο, γίνεται η αρχή ενός νέου χρόνου, γίνεται το νόημα του χρόνου, γίνεται –τέμνοντας τον χρόνο– το κέντρο της Ιστορίας και είναι και το τέλος της Ιστορίας, το τέλος με την έννοια της τελείωσης, της ολοκλήρωσης της Ιστορίας.

Καταλαβαίνεις, λοιπόν, γιατί οι Πατέρες της Εκκλησίας λένε ότι το μόνο αληθινά καινούργιο μέσα στην αέναη ροή του χρόνου είναι η Γέννηση του Χριστού, η Σάρκωση δηλαδή, του Υιού και Λόγου του Θεού. Γιατί δεν είναι άλλο ο Χριστός και άλλο ο Θεός. Ο Χριστός είναι ο ίδιος ο Θεός που προσλαμβάνει την ανθρώπινη φύση για να της ξαναδώσει την αρχική της ακεραιότητα. Η Γέννηση λοιπόν, του Χριστού δεν είναι μια στιγμή μέσα στον χρόνο, δεν είναι δηλαδή ένα γεγονός που προσδιορίζεται μόνο χρονικά, αλλά είναι μια οντολογική ανακαίνιση και του χρόνου αλλά κυρίως του ανθρώπου. Αρχίζουμε πλέον να μετράμε από μια νέα αφετηρία, από μια νέα αρχή τον χρόνο, από τον Χριστό, γιατί έχουμε μια καινούργια δυνατότητα για τον άνθρωπο και αυτή η δυνατότητα είναι η υπέρβαση του θανάτου και η θέωση του ανθρώπου.

Ο Χριστός, ο χρόνος και εσύ

Είναι στο χέρι σου να δεις επιφανειακά τη ζωή σου αλλά και την Ιστορία. Αν όμως, θέλεις να τη δεις ουσιαστικά, ας κάνουμε ένα βήμα παρακάτω. Το σήμερα δεν είναι ένας προσδιορισμός μιας χρονικής στιγμής. Είναι ο προσδιορισμός μιας άλλης ποιότητας ζωής. Χρόνος μετά Χριστόν σημαίνει ζωή μετά Χριστόν, μετά τη Σάρκωση του Χριστού, και ζωή μετά Χριστόν σημαίνει ζωή μαζί με τον Χριστό. Αντιλαμβάνεσαι λοιπόν, ότι η παρέλευση των χρόνων της ζωής μας είναι μια αφορμή προβληματισμού... Γιατί τι νόημα έχει να βιώνω το χρονικό γεγονός που λέγεται «τώρα» και να μη ζω την παρουσία Εκείνου που δίνει την αξία στον χρόνο, δηλαδή την αξία στη ζωή μου; Εάν λοιπόν, θέλουμε να είμαστε σοβαροί, θα πρέπει να προβληματιστούμε εάν ζούμε τον μετά Χριστό χρόνο μαζί με τον Χριστό.

Δύο ερωτήματα αισθάνομαι να γεννιούνται. Το πρώτο: Ποιος είναι ο Χριστός; Και το δεύτερο: Γιατί να ζήσω μαζί Του;

Δεν ξέρω ποιος ή ποια είσαι εσύ που διαβάζεις αυτές τις γραμμές. Μπορεί να είσαι κοντά στην Εκκλησία, να πιστεύεις στον Χριστό, να αγωνίζεσαι να ζεις σύμφωνα με το θέλημά Του.

Μπορεί να πιστεύεις, γιατί εμπιστεύθηκες, ίσως, την οικογένειά σου.

Μπορεί η πίστη σου να οφείλεται στην εκ μέρους σου προσωπική ανακάλυψη του Χριστού.

Μπορεί όμως, και να αμφισβητείς τον Χριστό, είτε γιατί πραγματικά δεν καταλαβαίνεις το πρόσωπό Του και τον λόγο Του είτε γιατί αμφισβητείς για να αμφισβητείς.

Μπορεί ακόμη, για διάφορους λόγους να αρνείσαι ή και να ειρωνεύεσαι την πίστη στον Χριστό.

Όποιος κι αν είσαι, είτε πιστός, είτε αμφισβητίας, είτε αρνητής, το ερώτημα το δικό μου σε σένα είναι πόσο καλά γνωρίζεις Αυτόν που πιστεύεις, πόσο καλά γνωρίζεις Αυτόν που αρνείσαι. Δεν σου κάνω τυχαία αυτό το ερώτημα. Μέσα από τις συζητήσεις μου με νέα παιδιά έχω διαπιστώσει ότι πολλά παιδιά έχουν μια λαθεμένη αντίληψη και ψευδή γνώση για το τι πραγματικά λέει η Εκκλησία για μερικά θέματα, και όταν κουβεντιάζω μαζί τους μου λένε στο τέλος: «Ξέρετε, για πρώτη φορά μαθαίνουμε τι πραγματικά λέει η Εκκλησία, ποια είναι η αληθινή πίστη και διδαχή της Εκκλησίας». Θέλω λοιπόν να σου μιλήσω απλά για τον Χριστό, να σου καταθέσω ποια είναι η εμπειρία της Εκκλησίας για το πρόσωπό Του. Η ευθύνη της επιλογής είναι δική σου.

Υπάρχει Θεός;

Πριν σου μιλήσω όμως, για τον Χριστό θέλω να αναφερθώ σε ένα ερώτημα που πολλές φορές τίθε-

ται από νέα παιδιά αλλά και από μεγάλους. Ερώτημα απλό και κλασικό: «Υπάρχει Θεός;». Δεν έχω να σου προσφέρω αποδείξεις ούτε για την ύπαρξη, ούτε για την ανυπαρξία Του. Την απάντηση στο ερώτημα αυτό θα μας τη δώσει η Ιστορία, δηλαδή η κοινή εμπειρία των ανθρώπων όλων των εποχών. Η Ιστορία, λοιπόν, μας υπογραμμίζει ότι το θρησκευτικό φαινόμενο είναι σύγχρονο με την ηλικία του ανθρώπου. Ο δικός μας ιστορικός και γεωγράφος, ο Πλούταρχος, μας λέγει απλά ότι «άνιέρου πόλεως καί άθέου, ούδείς έστιν ούδ' έσται ποτέ γεγωνός θεατής» και αυτή η κατάθεσή του είναι ο καρπός της εμπειρίας του και των περιηγήσεών του. Θα παρακάμψω όλη την ιστορία και θα έλθω στο σήμερα για να σου πω ότι η πληθώρα των παραθρησκευτικών ομάδων, η έξαρση του αποκρυφισμού και άλλα παρόμοια φαινόμενα δείχνουν ότι η θρησκευτική αναζήτηση είναι διαρκώς παρούσα μέσα στην Ιστορία. Μη χρησιμοποιήσεις το αστείο επιχείρημα ότι ο φόβος γέννησε την πίστη, γιατί αυτό προσβάλλει την κοινή νοημοσύνη. Ο άνθρωπος και τον καιρό της άγνοιας αλλά και τον καιρό της γνώσης αισθανόταν πάντα τη δίψα του Θεού.

Στη διαδρομή της Ιστορίας υπήρξαν άνθρωποι και πιστοί και άπιστοι. Όμως, ούτε οι μεν ούτε οι δε αποδεικνύουν την ύπαρξη ή την ανυπαρξία του Θεού. Ο Θεός δεν υπάρχει γιατί κάποιοι αναγνωρίζουν την ύπαρξή Του ούτε χάνεται επειδή

κάποιοι Τον αρνούνται. Η στάση των ανθρώπων απέναντι στον Θεό δεν οφείλεται στην ύπαρξη ή την ανυπαρξία Του, αλλά σε δικούς τους προσωπικούς λόγους. Ανάγεται στην περιπέτεια της ανθρώπινης ελευθερίας, αλλά και στον –εξαιτίας της ενέργειας των παθών– σκοτισμένο νου των ανθρώπων.

Η Εκκλησία και οι θρησκείες

Πολλοί ρωτούν: «Γιατί υπάρχουν πολλές θρησκείες; Πώς εγώ θα ξέρω ποια είναι η αληθινή;». Άλλοι θέτουν το ερώτημα καλοπροαίρετα και άλλοι κακοπροαίρετα. Λέγοντας κακοπροαίρετα εννοώ ότι κάποιοι νομίζουν ότι εντάσσοντας την Εκκλησία στις πολλές θρησκείες τη σχετικοποιούν, όμως η πραγματικότητα είναι διαφορετική.

Το πλήθος των θρησκειών τονίζει μια αναντίρρητη αλήθεια. Ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει χωρίς τον Θεό, όχι γιατί φοβάται, αλλά γιατί ο Θεός είναι δομικό στοιχείο του ανθρώπου, είναι, για να το πω πολύ απλά, το βασικό «υλικό» με το οποίο κατασκευάστηκε ο άνθρωπος. Χωρίς τον Θεό ο άνθρωπος αισθάνεται και είναι οντολογικά ανάπηρος. Αναζητώντας τον Θεό δεν ζητά κάποιον ισχυρό προστάτη γιατί φοβάται, αλλά την οντολογική ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του. Οι πολλές θρησκείες φανερώνουν την αγωνιώδη προσπάθεια του ανθρώπου να φθάσει στον Θεό. Τις

θηρσκειές τις έφτιαξαν οι άνθρωποι, είναι οι δρόμοι της δικής τους αναζήτησης. Η πολλαπλότητα των θρησκειών, το φαινόμενο των παραθηρσκειυτικών φαινομένων δείχνει την ασίγαστη δίψα αυτής της αναζήτησης. Είναι σημαντικό λοιπόν, παιδί μου, να καταλάβεις σωστά την Ιστορία.

Όλοι καταλαβαίνουμε όμως κάτι: ότι ενώ οι θρηρσκειές είναι πολλές, ο Θεός είναι Ένας. Η απάντηση, λοιπόν, του Θεού στην εναγώνια αναζήτηση του ανθρώπου, είναι ο Ιησούς Χριστός.

Ποιος είναι ο Χριστός

Ο Ιησούς Χριστός είναι ο Υιός και Λόγος του Θεού, το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδας. Αυτός που είπε και έγιναν τα πάντα. Αυτός στο όνομα του Οποίου στερεώθηκαν οι ουρανοί και θεμελιώθηκε η γη. Ο ευαγγελιστής Ιωάννης τονίζει στο Ευαγγέλιό του, ότι «ό Λόγος σάρξ έγένετο και έσκήνωσεν έν ήμίν» (Ιω. 1,14). Σου είπα προηγουμένως ότι ο Χριστός είναι η απάντηση του Θεού στην αγωνία του ανθρώπου και την αναζήτησή του και θέλω να σου το εξηγήσω περισσότερο αυτό.

Οι προσπάθειες του ανθρώπου να φθάσει τον Θεό αποδείχθηκαν μάταιες. Η πτώση του ανθρώπου δεν ήταν απλά και μόνο μια παράβαση, μια παρακοή ή μια ηθική αστοχία. Η πτώση του είχε σαν αποτέλεσμα τον οντολογικό ακρωτηριασμό του. Έτσι, ενώ πολλές θρηρσκειές φανερώνουν ότι ο

άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει χωρίς τον Θεό, φανερώνουν δηλαδή, την ασίγαστη δίψα του ανθρώπου για τον Θεό, ο άνθρωπος από μόνος του δεν μπόρεσε να φθάσει τον Θεό και να χορτάσει τη δίψα του.

Ο απόστολος Παύλος μιλώντας για το πότε ήλθε ο Χριστός, λέγει ότι ο Θεός «έξαπέστειλε τόν «Υιόν αυτού» (Γαλ. 4,4) όταν ήλθε το πλήρωμα του χρόνου. Πλήρωμα του χρόνου σημαίνει ο κατάλληλος καιρός, η κατάλληλη ώρα. Αυτό που έκανε, λοιπόν, τον καιρό κατάλληλο ήταν η συνειδητοποίηση ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να σωθεί με τις δικές του δυνάμεις.

Αυτό λοιπόν, που δεν μπορεί να κάνει ο άνθρωπος, να φθάσει μέχρι τον Θεό, το κάνει ο Θεός. Κλίνει τους ουραμούς και κατεβαίνει στη γη. Ο Θεός προσλαμβάνει την ανθρώπινη φύση και γίνεται άνθρωπος, για να μπολιάσει την ανθρώπινη φύση με το θεϊκό μπόλι. Ο Υιός του Θεού γίνεται Υιός του ανθρώπου. Ο Χριστός λοιπόν, δηλαδή ο ενανθρωπήσας Υιός του Θεού, είναι η απάντηση του Θεού στην αγωνία του ανθρώπου. Η παρουσία του Χριστού στη γη σημαίνει το τέλος της κάθε θρηρσκειάς και την αρχή της Εκκλησίας. Το τέλος της κάθε θρηρσκειάς με την έννοια αρχικά ότι ο Χριστός είναι το πλήρωμα, η απάντηση στη θρηρσκειυτική αναζήτηση. Ο άνθρωπος αναζήτησε τον Θεό και ο Θεός ήλθε συγκεκριμένα και πραγματικά να συναντήσει τον άνθρωπο και όχι μόνο να τον

συναντήσει αλλά και να τον καλέσει να γίνει μέτοχος της ζωής Του. Η Εκκλησία είναι η κλήση και η μετοχή στη ζωή του Χριστού. Η Εκκλησία είναι ο Χριστός, που προσφέρεται σε μας για να γίνει δικός μας και να γίνουμε δικοί Του. Όσοι Τον δέχθηκαν, τους έδωσε την εξουσία να γίνουν παιδιά του Θεού, μας λέγει χαρακτηριστικά ο ευαγγελιστής Ιωάννης.

Ο Χριστός όμως, είναι το τέλος της κάθε θρησκείας και από μια άλλη πλευρά. Από τη στιγμή που ο Θεός είναι Ένας και αυτός είναι ο Χριστός, τη δίψα του ανθρώπου για τον Θεό μόνο ο Χριστός μπορεί να τη σβήσει και κάθε αναζήτηση εκτός του Χριστού είναι μάταιη, δηλαδή χωρίς αποτέλεσμα.

Η μοναδικότητα του Χριστού

Αντιλαμβάνομαι το ερώτημά σου: «Γιατί ο Χριστός είναι ο αληθινός Θεός; Επειδή το λέμε εμείς, οι χριστιανοί; Επειδή το λέει η Εκκλησία;».

Πρέπει να σου πω ότι η Εκκλησία δεν φοβάται την αμφισβήτηση. Χωρίς αυτή την αμφισβήτηση, αυτός που μιλάει μαζί σου μέσα από αυτό το κείμενο, δεν θα ήταν ιερέας. Υπάρχει βέβαια, και η αμφισβήτηση για την... αμφισβήτηση. Δεν μιλάω γι' αυτή. Μιλάω για την αμφισβήτηση που πηγάζει από τη δίψα για την αλήθεια. Αυτή η δίψα είναι πιο δυνατή, όταν έχεις καταλάβει ότι η αλήθεια και η ζωή αλληλοπεριχωρούνται. Μιλάω για την

αμφισβήτηση που σε κάνει να μην αρκείσαι σε αυτό που σου είπαν οι άλλοι, αλλά να έχεις τη λαχτάρα να γίνεις εσύ προσωπικά μέτοχος της αλήθειας.

Δεν με ενδιαφέρουν οι άνθρωποι που η θρησκεία τους είναι ο «χριστιανισμός». Με ενδιαφέρουν οι άνθρωποι για τους οποίους ο Χριστός είναι η ανακάλυψη της ζωής τους και γι' αυτό επιλέγουν την Εκκλησία σαν τη ζωή της ζωής τους.

Το ερώτημα το δικό σου, λοιπόν, ήταν και δικό μου κάποτε. Όταν έψαχνα να βρω την απάντηση, τότε διαπίστωσα ότι ήταν και το ερώτημα ενός αληθινά μεγάλου, του αποστόλου Παύλου. Θυμάμαι τα λόγια που μου έκαναν εντύπωση: «Αν ο Χριστός δεν αναστήθηκε, είναι μάταιη η πίστη μας, χωρίς περιεχόμενο το κήρυγμά μας. Ελάτε να φάμε και να πιούμε, γιατί αύριο πεθαίνουμε» (Α' Κορ. 15,17).

Αν ο Χριστός δεν αναστήθηκε... Η Ανάσταση του Χριστού είναι το θεμέλιο της Θεότητάς Του. Η Ανάσταση, τελικά, είναι η μόνη αληθινή επανάσταση γιατί το πιο ανελέητο κατεστημένο είναι αυτό του θανάτου. Αυτό απονοσηματίζει τη ζωή μας. Η μόνη αληθινή αναίρεση του θανάτου είναι η Ανάσταση του Χριστού. Ο Χριστός, όμως, δεν είναι μόνο ο τέλειος Θεός αλλά ταυτόχρονα και ο τέλειος άνθρωπος. Ό,τι συμβαίνει στον Χριστό μάς αφορά άμεσα και προσωπικά. Στην Ανάσταση του Χριστού δεν εορτάζουμε μια «νίκη» του αρχηγού μας.

Εορτάζουμε τη δική μας ελευθερία απέναντι στον χειρότερο δυνάστη της ανθρώπινης ύπαρξης, τον θάνατο. Γι' αυτό σου είπα ότι η Ανάσταση του Χριστού είναι η μόνη αληθινή επανάσταση.

Ο απόστολος Παύλος δεν κρίνει, όπως είδες, τον Χριστό από τη διδασκαλία Του, αλλά από την Ανάστασή Του. Αν ο Χριστός δεν είχε αναστηθεί, τότε θα ήταν ένας καλός άνθρωπος, ένας σοφός άνθρωπος, αλλά όχι ο αληθινός Θεός. Η Ανάσταση του Χριστού, λοιπόν, φωτίζει και νοηματίζει και τον παρόντα κόσμο και τον μέλλοντα.

Ακριβώς επειδή η Ανάσταση του Χριστού είναι το θεμέλιο της Θεότητας Του, γι' αυτό όσοι πολέμησαν τον Χριστό, δεν πολέμησαν τη διδασκαλία Του αλλά την Ανάστασή Του. Αυτή είναι το μεγάλο σκάνδαλο. Ήταν έτοιμοι να Τον δεχθούν σαν έναν μεγάλο διδάσκαλο, σαν έναν μεγάλο επαναστάτη, ήταν έτοιμοι να αποδεχθούν τα πάντα για τον Χριστό εκτός από την Ανάστασή Του. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό γνώρισμα εκείνων που Τον πολέμησαν ήταν ότι δεν αρκέστηκαν να αρνηθούν την Ανάστασή Του, αλλά προσπάθησαν να εξευτελίσουν την προσωπικότητά Του.

Το αντιλεγόμενο σημείο

Υπάρχει μια εορτή μέσα στο εορτολόγιο που τη χαίρομαι ιδιαίτερα. Είναι αυτή της Υπαπαντής. Εκεί που ο γέροντας Συμεών παίρνει στα χέρια

του τον Ιησού, βρέφος σαράντα ημερών και λέει εκείνα τα μοναδικά προφητικά λόγια: «Οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον» (Λουκ. 2,34). Όταν τα πρωτοδιάβασα μου έκαναν μια παράξενη εντύπωση. Τότε δεν κατάλαβα το γιατί, σήμερα το καταλαβαίνω. Τα λόγια αυτά είναι το κλειδί για την κατανόηση της Ιστορίας.

Τι άλλο υπήρξε ο Χριστός μέσα στην Ιστορία; Γι' Αυτόν οι προφητείες των προφητών, γι' Αυτόν το κήρυγμα των αποστόλων, γι' Αυτόν το αίμα των μαρτύρων, γι' αυτόν τα δάκρυα και τα πνευματικά παλαίσματα των ασκητών, γι' Αυτόν οι ύμνοι, η δοξολογία, η προσευχή αναρίθμητων ανθρώπων. Αυτός το στήριγμα, η ζωή, η ελπίδα, το νόημα της ζωής πλήθους ανθρώπων. Από την άλλη μεριά είναι το μοναδικό πρόσωπο που δέχθηκε όχι μόνο τόση αμφισβήτηση, αλλά και την άρνηση, τις χονδροειδείς και τις πιο χυδαίες πολλές φορές ύβρεις και βλασφημίες των αρνητών. Προσπάθησαν να αρνηθούν ακόμη και την ανθρώπινη ύπαρξή Του, την ιστορική παρουσία Του επάνω στη γη και όταν δεν το κατάφεραν, μετά μανίας αγωνίσθηκαν να αρνηθούν τη Θεότητά Του. Κανείς άλλος από τους φερόμενους ως «ιδρυτές» θρησκειών δεν αμφισβητήθηκε τόσο, όσο ο Χριστός, κανείς δεν υβρίζεται και δεν βλασφημείται εκτός του Χριστού. Τι άλλο, λοιπόν, είναι η Ιστορία παρά το πεδίο όπου καθημερινάπραγματώνεται ο λόγος του Γέροντος

Συμεών; Ο Χριστός είναι το αντιλεγόμενο σημείο, δηλαδή ο κυρίαρχος της Ιστορίας, η αρχή, το τέλος και το νόημά της. Ο Χριστός είναι το μοναδικό πρόσωπο. Είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Ο μόνος Θεάνθρωπος, αλλά και ο μόνος Φιλάνθρωπος. Δεν είναι εκ του κόσμου τούτου, αλλά είναι η αλήθεια και η ζωή και η μοναδική ελπίδα του κόσμου αυτού.

Ποια γνώμη έχεις για τον Χριστό;

Κάποτε ο Χριστός ρώτησε τους μαθητές Του: «Τι γνώμη έχουν για μένα οι άνθρωποι;». Εκείνοι Του απάντησαν πως Τον θεωρούν σαν κάποιο προφήτη. Τότε ο Χριστός τους ρώτησε προσωπικά: «Εσείς τι γνώμη έχετε για μένα;». Ο Πέτρος για λογαριασμό των υπολοίπων έδωσε την απάντηση: «Εσύ είσαι ο Χριστός, ο Υιός του ζωντανού Θεού» (Ματθ. 16,13-16). Αυτή την ομολογία του Πέτρου, ο Χριστός τη χαρακτήρισε σαν την πέτρα επάνω στην οποία θα οικοδομήσει την Εκκλησία Του και ούτε οι πύλες του Άδη δεν θα μπορέσουν να υπερισχύσουν αυτής.

Εάν το ερώτημα αυτό απευθυνόταν σε σένα, εάν κάποιος σε ρωτούσε σήμερα: «Εσύ ποια γνώμη έχεις για τον Χριστό;», τι άραγε θα απαντούσες;

Το πρώτο που εγώ θέλω να σε ρωτήσω είναι εάν έχεις μια διαμορφωμένη γνώμη επάνω στο

ερώτημα αυτό. Πόσο Τον γνωρίζεις; Τον γνωρίζεις γιατί σου μίλησαν άλλοι γι' Αυτόν ή Τον γνώρισες προσωπικά; Τον έχεις ακούσει ποτέ σου άμεσα ή άλλοι σου λένε τι έχει πει Εκείνος; Και όταν σε ρωτώ εάν Τον έχεις ακούσει άμεσα, εννοώ εάν έχεις διαβάσει ποτέ σου με προσοχή το Ευαγγέλιο.

Δεν σου κάνω τυχαία αυτά τα ερωτήματα. Τα κάνω γιατί από τη μικρή μου εμπειρία έχω διαπιστώσει ότι πολλοί από αυτούς οι οποίοι μιλάνε για τον Χριστό, δεν Τον έχουν καν γνωρίσει, δεν γνωρίζουν τι πραγματικά έχει πει, δεν έχουν ούτε καν πιάσει στα χέρια τους το Ευαγγέλιο. Και όμως νομίζουν ότι μπορούν να μιλάνε και να αποφαινούνται για τον Χριστό. Δεν απευθύνομαι σε αυτούς, διότι απλά δεν τους θεωρώ σοβαρούς. Στο βασικό, λοιπόν, ερώτημα, η απάντηση θα πρέπει να είναι δική σου και να είναι και σοβαρή, γιατί από την απάντηση αυτή δεν κρίνεται ο Χριστός αλλά εσύ. Εκείνος κείται «εις πτώσιν καί ανάστασιν», πρόκειται, όμως, εδώ για τη δική σου πτώση ή για τη δική σου Ανάσταση και ζωή.

Χριστός και Εκκλησία

Όταν συζητάω πολλές φορές με ανθρώπους, μερικοί μου λένε: «Εγώ πιστεύω στον Χριστό, πιστεύω στη Θεότητά Του, αλλά δεν πιστεύω στην Εκκλησία». Ένας τέτοιος λόγος φανερώνει ότι οι άνθρωποι που τον χρησιμοποιούν δεν γνωρίζουν

ούτε τον Χριστό, ούτε την Εκκλησία ή για την ακρίβεια οι γνώσεις τους είναι πολύ μπερδεμένες.

Νομίζεις ότι μπορείς να ξεχωρίσεις τον Χριστό από την Εκκλησία; Ίσως το καλύτερο που θα είχες να κάνεις, εάν όπως λες πιστεύεις στον Χριστό, θα ήταν να ρωτήσεις τον Ίδιο. Τότε θα σου έλεγε ότι δεν μπορείς να ξεχωρίσεις αυτά τα δύο, χωρίς να ακρωτηριάσεις τη ζωή. Τότε θα σου έλεγε ότι η Εκκλησία είναι το Σώμα Του και Εκείνος είναι η κεφαλή της Εκκλησίας. Τότε θα σε πληροφορούσε, με την ίδια απάντηση που έδωσε και στον Πέτρο και την οποία αναφέραμε προηγουμένως, ότι η Εκκλησία είναι οικοδομημένη επάνω στο θεανδρικό Του πρόσωπο, στην πέτρα που είναι ο Ίδιος και ότι δεν μπορείς εσύ να απορρίψεις Εκείνη, που δεν θα μπορέσουν ούτε οι πύλες του Άδη να την καταλύσουν. Η Εκκλησία, λοιπόν, είναι του Χριστού και ο Χριστός είναι της Εκκλησίας. Έχει όμως, να σου πει και κάτι άλλο: ότι και εσύ είσαι του Χριστού και της Εκκλησίας. Ότι σου έδωσε τη δυνατότητα με το Άγιο Βάπτισμα να μπολιαστείς στο Σώμα Του, την Εκκλησία, και να ζήσεις τη ζωή της, που είναι η ζωή Του. Όπως ο χωρισμός της κεφαλής από το σώμα οδηγεί στον θάνατο, έτσι και ο χωρισμός του Χριστού από την Εκκλησία μέσα στη δική σου ζωή και συνείδηση—γιατί στην πραγματικότητα αυτός ο χωρισμός δεν υπάρχει—σημαίνει και οδηγεί στον δικό σου πνευματικό θάνατο. Ο Χριστός χωρίς την Εκκλησία είναι μια απλή ιδεολογία.

Η συνάντηση με τον Χριστό μέσα στο Σώμα Του, στην Εκκλησία, γίνεται η ζωή που νικά τον θάνατο.

Αντιλαμβάνομαι βέβαια, αυτό που θα ήθελες να μου πεις. Εσύ λέγοντας Εκκλησία εννοείς τους ιερωμένους παντός βαθμού και είσαι έτοιμος να επικαλεσθείς τα λάθη τους τα μικρότερα ή τα μεγαλύτερα, τα πραγματικά ή τα κατασκευασμένα, αυτά που φθάνουν σε σένα είτε μέσα από τα μέσα της ενημέρωσης είτε ακόμη και από προσωπικές σου εμπειρίες, και να μου πεις: «Μπορεί αυτές οι ενέργειες, αυτές οι πράξεις να έχουν σχέση με τον Χριστό, να εκφράζουν το ήθος της Εκκλησίας;». Εδώ βέβαια θα συμφωνήσω απόλυτα μαζί σου.

Πριν σου δώσω, όμως, την πλήρη απάντηση στην ένστασή σου, θα σε ρωτήσω: «Θα απέρριπτες την Εκκλησία της οποίας μέλη είναι οι μάρτυρες και οι άγιοι; Θα απέρριπτες την Εκκλησία της οποίας το ήθος εκφράζουν οι μάρτυρες και οι άγιοι της κάθε εποχής;». Νομίζω πως όχι. Θέλω, λοιπόν, να καταλάβεις κάτι. Στην Εκκλησία ανήκουν όλοι όσοι βαπτίσθηκαν, αλλά δεν την εκφράζουν όλοι. Την Εκκλησία την εκφράζουν οι θεωμένοι και χριστοποιημένοι άνθρωποι, αυτοί δηλαδή που έκαναν τη ζωή του Χριστού δική τους ζωή. Στον κύκλο των αποστόλων ανήκε και ο Πέτρος, αλλά αρνήθηκε με όρκο ότι γνωρίζει τον Χριστό. Όμως με τη μετάνοια και τα δάκρυά του αναδείχθηκε μέγας απόστολος.

Έπειτα από όλα αυτά νομίζω ότι μπορείς να

καταλάβεις ότι τον Χριστό δεν μπορείς να τον ξεχωρίσεις από την Εκκλησία. Αυτό που μπορείς να ξεχωρίσεις είναι το ήθος των ανθρώπων του Χριστού, των αγίων και αυτών που αγωνίζονται να βαδίσουν στα ίχνη τους, από το ήθος των μιμητών του Ιούδα, που ούτε σήμερα λείπουν από την Εκκλησία.

Ξέρω ότι υπάρχει κάποια εποχή στη διαδρομή της ζωής σου που αμφισβητείς τα πάντα, άλλοτε πιο ήπια και άλλοτε πιο δυναμικά. Σου είπα και προηγουμένως ότι δεν φοβάμαι την αμφισβήτηση. Η αμφισβήτηση είναι ένας ωραίος δρόμος για να φθάσεις στην επίγνωση και η επίγνωση τότε οδηγεί στην ευθύνη.

Εάν υπάρχει ένα ερώτημα, στο οποίο όμως, θα πρέπει εσύ να απαντήσεις, είναι εάν αμφισβητείς γιατί φάχνεσαι ή γιατί βολεύεσαι αμφισβητώντας. Είναι κι αυτός ένας τρόπος να μην αναλαμβάνει κανείς τις ευθύνες του.

Κάποια στιγμή της ζωής σου όμως, είτε το θέλεις είτε όχι, θα βρεθείς απέναντι στον Χριστό. Το τι θα κάνεις, το ποια στάση θα πάρεις απέναντί Του θα αφορά εσένα και τη ζωή σου. Εάν εγώ έχω κάτι να σου πω είναι ότι στο πρόσωπό Του κρύβεται η αλήθεια της δικής σου ζωής. Η άκρη του εαυτού σου είναι Εκείνος. Όλα τα γεγονότα της ζωής του Χριστού είναι σταθμοί της προσωπικής σου ζωής και ιστορίας. Σε αφορούν άμεσα και προσω-

πικά. Απαντούν στα καιρία υπαρξιακά σου ερωτήματα, έγιναν για σένα. Όταν μάλιστα η Εκκλησία εορτάζει τα γεγονότα της ζωής Του, δηλαδή τη Γέννηση, τη Σταύρωση, την Ανάσταση κ.λπ. δεν τα προβάλλει σαν αφορμές ιστορικής μνήμης, αλλά σαν μαρτυρίες αλήθειας και ζωής.

Ο Χριστός έρχεται σε μας όχι για να μας κρίνει, αλλά για να μας σώσει. Δεν ξέρω πόσο καταλαβαίνεις τη λέξη. Το ρήμα σώζομαι σημαίνει γίνομαι σώος, ακέραιος. Με αυτή την έννοια ο Χριστός είναι σωτήρας μας. Δεν μας σώζει από κάτι, αλλά μας προσφέρει τη χαμένη μας ακεραιότητα, μας ολοκληρώνει με τρόπο οντολογικό. Μετέχοντας στη ζωή του Χριστού, αποκτάμε τη δυνατότητα να υπερβούμε τον θάνατο και να ζήσουμε με τον πιο ουσιαστικό τρόπο. Ο Χριστός δεν είναι απειλή για τη ζωή μας, για την ελευθερία μας. Ο Χριστός είναι η εγγύηση της ελευθερίας μας, η μοναδική ποιότητα της ζωής μας, ο μόνος, όπως σου το είπα και σε άλλο σημείο, αληθινά φιλόανθρωπος. Είναι ο μόνος φιλόανθρωπος γιατί είναι ο μόνος που πέθανε για να ζήσουμε εμείς. Σήμερα οι μεγάλοι των εθνών σκοτώνουν αναρίθμητους ανθρώπους για τα δικά τους συμφέροντα.

Η αγάπη του Χριστού για μας είναι μια αρχοντική αγάπη. Με αυτή μας αντιμετωπίζει πάντοτε. Θυμάσαι καθόλου την παραβολή του άσωτου γιου; Πόσο αρχοντικά αντιμετώπισε το παιδί του και τότε που του ζητούσε εγωιστικά το μέρος της

περιουσίας που του αναλογούσε –θεωρώντας ότι η αυτονομία από τον πατέρα σημαίνει ζωή– αλλά και τότε που επέστρεψε μετανιωμένος συνειδητοποιώντας ότι τελικά δεν είχε αρνηθεί τον πατέρα, αλλά τον εαυτό του. Αυτή η αρχοντική αγάπη του Θεού είναι η μεγάλη ελπίδα όλων μας και τότε που ίσως αμφισβητούμε, αλλά και τότε που προστρέχουμε.

Παιδί μου,

Η Ιστορία είναι η ίδια η ζωή. Στο διάβα των δύο χιλιάδων χρόνων και στο τέλος αυτής της χιλιετίας ο Χριστός αποδείχθηκε το κέντρο και η αναφορά της. Όσοι επιχειρήσαν να αρνηθούν τον Χριστό, το μόνο που αληθινά πέτυχαν είναι να αρνηθούν και να ευτελίσουν τον άνθρωπο. Όσοι πολέμησαν τον Χριστό, τελικό στόχο είχαν τον άνθρωπο. Τον πολέμησαν γιατί ακριβώς ήταν και παραμένει το μέτρο και το κριτήριο της αξίας του ανθρώπου. Εσύ που έχεις το τραγικό προνόμιο να ζεις αυτόν τον ευτελισμό του ανθρώπου, αυτόν τον ευτελισμό που αγγίζει και σένα, να θυμάσαι πάντα ότι γι' αυτόν τον άνθρωπο, για την αξία και την αξιοπρέπειά του, ένας Θεός έγινε άνθρωπος. Αυτός ο Θεός και άνθρωπος ανέβηκε επάνω στον Σταυρό και κατέβηκε στον τάφο και στον θάνατο ώστε με την Ανάστασή Του να του χαρίσει τη σωτηρία. Είναι ο ένας και μοναδικός, ο Ιησούς Χριστός.

Εκείνος ναι, εμείς γιατί όχι; Ο Άγιος Πορφύριος και η δική μας ζωή

Για εμένα, το να πω δυο λόγια για τον άγιο Πορφύριο είναι κρίση, γιατί ο άγιος Πορφύριος υπήρξε πατριώτης μου.

Γεννήθηκε στον τόπο τον δικό μας, έζησε στον τόπο τον δικό μας, έζησε στην πόλη τη δική μας, περπάτησε στους δρόμους μας και, κατά συνέπεια, δεν άφησε σ' εμάς τους μεταγενέστερους καμία δικαιολογία, γιατί ουσιαστικά υπάρχει μόνο ένα ερώτημα: «Εκείνος ναι, εμείς γιατί όχι;».

Θεωρώ ότι είναι ευλογία μεγάλη και θεόπνευστη η απόφαση του σεπτού μας Οικουμενικού Πατριαρχείου, σ' αυτούς τους έσχατους και δύσκολους χρόνους, να ανακηρύξει αυτό, που πάντα πιστευόταν μέσα στον λαό του Θεού, και επίσημα δηλαδή, την αγιότητα και του αγίου Πορφυρίου και του αγίου Παΐσιου, γιατί και οι δυο τους είναι σημεία του Θεού μέσα στον κόσμο σήμερα.

Συνήθως, όταν διαβάζουμε το συναξάρι ενός αγίου, μπορεί να περάσει από το μυαλό μας ένα

ερώτημα: «Μήπως υπάρχουν πράγματα υπερβολικά;». Όμως, αυτές τις δύο αγιασμένες μορφές τις γνωρίσαμε, τις είδαμε, τις ακουμπήσαμε, τις μιλήσαμε. Δεν υπάρχει τίποτε το υπερβολικό. Αντίθετα, αυτά που λέμε εμείς, ίσως να υπολείπονται αυτού που ήταν εκείνοι και αυτού που φανέρωναν εκείνοι. Και είναι πάρα πολύ σημαντικό το ότι ζούμε σήμερα σ' έναν κόσμο, ο οποίος δεν έχει τίποτε άλλο να δώσει. Ο κόσμος ό,τι είχε να δώσει, το έδωσε. Δεν υπάρχει πουθενά αλλού ελπίδα. Και αν θελήσουμε για ένα λεπτό, να δούμε τον κόσμο χωρίς τον Θεό, θα τρομάξουμε, γιατί τότε πρώτοι εμείς στην πραγματικότητα δεν είμαστε τίποτε άλλο παρά ένα ωραίο ζώο, που κυνηγάμε σανό, για να καταλήξουμε στο τέλος και να γίνουμε ένα πεθαμένο κουφάρι, που μας πετάνε στη γη, για να μη βρομίσει ο τόπος.

Χωρίς τον Θεό, η μοναδική ουσία του ανθρώπου είναι η σκουπιδοποίησή του. Τι είναι όμως, ο άνθρωπος «έν Χριστώ»; Μας το δείχνουν ολοκάθαρα, την ίδια εποχή, οι άγιοι. Ο άγιος Πορφύριος και ο άγιος Παΐσιος. Έτσι, λοιπόν, σ' έναν κόσμο χωρίς ελπίδα ανθρώπινη, έρχεται η αγάπη του Θεού και φανερώνει την αξία και τη μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου στα πρόσωπα αυτών των δύο τελευταίων αγίων.

Ποιος είναι ο άγιος Πορφύριος; Πρώτα, με τη γλώσσα του υμνωδού της Εκκλησίας, είναι ο «νεόφωτος τῆς Ἐκκλησίας φωστήρ», ο οποίος διέλαμψε με την ένθεο σοφία, τη διάκριση, την άοκνη

ευχή, τη συμπάθεια, τη νήψη, την άφατο αγάπη. Είναι «διοράσεως ὁ κανών, συμπαθείας καὶ ἀγάπης ὁ θησαυρός, ὁ ἀρτίως εὐχῆ καὶ διακρίσει ὡς ἥλιος ἐκλάμψας, ὁ πεποικιλμένος θείου Πνεύματος δωρεαῖς, ὁ ταχύτατος βοηθός τῶν ἐμπεριστάτων, τῶν τεθλιμμένων ἢ χαρμονῆ, τῶν ἀδικουμένων ὁ προστάτης, τῶν νοσοῦντων ὁ θεραπευτής, ὁ χαρίτων πλησθεὶς πολλῶν ἐν ἐσχάτοις χρόνοις, καὶ ἰθύνας πιστοῦς καλῶς πρὸς λειμῶνας θείους»!

Με λίγα λόγια, ο ιερός υμνωδός «έν κοντῶ», περιέχει ὅλη τη ζωή του, την πραγματικά θαυμαστή και μοναδική, γιατί ὅσο γνωρίζει κανείς τον ἅγιο Πορφύριο, νιώθει ὅτι ἀπὸ μια ἐκρηξη ἔχει ἀπανωτές, πολλαπλές εκρήξεις, των οποίων η ἔκταση και το βάθος είναι δύσκολο να υπολογιστεῖ.

Ὅπως ἀκούσατε, γεννήθηκε στην Εύβοια. Πιο συγκεκριμένα, στον Ἅγιο Ἰωάννη Ἀλιβερίου, το 1906, ἀπὸ πολυμελή οικογένεια, ἀπὸ φτωχοῦς γονεῖς, που με δυσκολία συντηροῦσαν την οικογένειά τους. Πλην ὁμως, ευσεβείς γονεῖς.

Ο πατέρας του ἦταν ψάλτης στο χωριό και εἶχε ἀξιωθεῖ να γνωρίσει και τον ἅγιο Νεκτάριο. Φεύγει ο πατέρας στον Παναμά, γιατί η φτώχεια είναι μεγάλη. Ο Ευάγγελος, ὅπως ἦταν τότε το ὄνομά του –το τέταρτο παιδί της οικογένειας– πήγε μόνο στην πρώτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Σε ηλικία επτά ετών, πηγαίνει στη Χαλκίδα για να δουλέψει. Στα έντεκα πηγαίνει στον Πειραιά. Ἀλλά ταυτόχρονα, ο αγράμματος ἔχει διαβάσει και ἔχει

κλείσει στην καρδιά του τον βίο του αγίου Ιωάννη του Καλυβίτη και θέλει να τον μιμηθεί. Στα δώδεκα χρόνια φεύγει για το Άγιο Όρος, γιατί θέλει να γίνει μοναχός!

Μία στάση εδώ μόνο: Τόσα λίγα χρόνια, τόσο μικρό παιδί και τόσα πολλά καταφέρει! Και είναι πολύ σημαντικό αυτό, μιας και μιλάμε για μηνύματα, για τον τρόπο που μεγάλωσαν εκείνα τα παιδιά και μπόρεσαν να σταθούν στη ζωή, για τον τρόπο που μεγαλώνουμε τα παιδιά μας και τα κάνουμε ερείπια πριν καν μεγαλώσουν.

Στο Άγιο Όρος γνωρίζει τους δύο γεροντάδες – αυστηροί, αλλά γεμάτοι αγάπη– και αποφασίζει την απόλυτη υπακοή σ' αυτούς. Την πρόθυμη υπακοή, τη χαρούμενη υπακοή!

Από την άλλη μεριά, στα δεκατέσσερα γίνεται μοναχός, με το όνομα Νικήτας και σε δύο χρόνια μεγαλόσχημος.

Εκεί, στο Άγιο Όρος, τρέχει, ζει αυτή την ατμόσφαιρα τη θεία. Είναι σημαντικό να δείτε και να διαβάσετε –κι αν δεν το έχετε κάνει σας το συνιστώ– τα όσα γράφει για το πόσο τον επηρέασε το τραγούδι ενός αηδονιού. Για να σκεφθεί: «Για ποιον ξελαρυγγιάζεται αυτό το αηδόνι; Για ποιον κελαηδαί; Πού είναι το ακροατήριο να το ακούσει;». Όλα τα κάνει για τον Θεό! Και αυτό το κελάηδημα ενός αηδονιού, αποκαλύπτει στον μικρό μοναχό τα πάντα και τον οδηγεί να μιμηθεί τη ζωή αυτού του αηδονιού, για να μπορεί πάντα

να υμνεί και να δοξάζει τον Θεό!

Στα δεκαεννέα του χρόνια, αρρωσταίνει σοβαρά. Αναγκάζεται να επιστρέψει πίσω, με την ευλογία των γερόντων του, και η αίσθηση που έχει κανείς, βλέποντας όλη τη ζωή και το τέλος του, είναι ότι όλη αυτή η έξοδος του από το Άγιο Όρος ήταν μια έξοδος «έν υπακοή συνεχή» που τελικά τον οδηγεί πάλι από εκεί που ξεκίνησε.

Εγκαθίσταται πάλι στην Εύβοια, στο Μοναστήρι του Αγίου Χαραλάμπους των Λευκών στην αρχή, του Αγίου Νικολάου Βάθειας ύστερα, ενώ σε ηλικία είκοσι ενός ετών, ο τότε παρεπιδημών Αρχιεπίσκοπος Σιναίου Πορφύριος εκπλήσσεται από την προσωπικότητα ενός τόσο νεαρού. Τον χειροτονεί ιερέα, τον κάνει πνευματικό και στην ηλικία των είκοσι ενός ετών έχει ήδη ο Θεός χαρίσει το χάρισμά του –και όλα τα υπόλοιπα χαρίσματα– το διορατικό του χάρισμα.

Αργότερα, το 1940, παραμονές πολέμου, κατεβαίνει στην έρημο των Αθηνών, στην Πολυκλινική.

Εκεί εμείς, για πρώτη φορά, ακούσαμε για έναν παππούλη που είναι στην Πολυκλινική. Εκεί εμείς, ως φοιτητές τότε, ακούσαμε για πρώτη φορά τους Καθηγητές του Πανεπιστημίου να υποκλίνονται σ' έναν αγράμματο καλόγερο και να εκκλησιάζονται στο εκκλησάκι της Πολυκλινικής. Και θυμούμαι κάποτε, σε μια σύναξή μας νεανική, έναν παππούλη με ένα πρόσωπο χαμογελαστό, ειρηνικό –δεν τον ήξερα– να παρακολουθεί θεολογικά θέματα και ρωτώ:

«Ποιος είναι αυτός ο παππούλης;».

«Ο πατήρ Πορφύριος», μου απαντούν, «που είναι στην Πολυκλινική!».

Είναι η πρώτη γνωριμία! Αυτός ο παππούλης ενδιαφέρεται για όλα κι όχι μόνο για τα θεολογικά. Αναγνωρίζει τα πάντα. Ενδιαφέρεται να μαθαίνει. Μελετά, ο απόφοιτος της πρώτης Δημοτικού! Και τελικά, γίνεται ένας ευλογημένος και χαριτωμένος άνθρωπος!

Γνωρίζετε τον αγώνα του να κτίσει το Μοναστήρι, όπου ζει υπό άθλιες συνθήκες. Σε ένα τροχόσπιτο στην αρχή, σε ένα κελλάκι φτιαγμένο με τσιμεντόλιθους στη συνέχεια. Και παρόλα αυτά, βασανιζόμενος από πλήθος ασθενειών!

Το 1990 βλέπει το όνειρό του να γίνεται πραγματικότητα: Θεμελιώνεται ο ναός του Μοναστηριού. Και από εκεί και πέρα η πορεία του είναι γνωστή. Δεν θέλω να χάσω χρόνο, γιατί χρειάζεται πολύς χρόνος για να μιλήσεις για τα τόσα πολλά.

Ένα βήμα τώρα να κάνουμε παρακάτω. Είπαμε προηγουμένως ότι ήδη από πολύ μικρός αποκτά ένα χάρισμα. Το χάρισμα, όμως, δεν είναι μια προσωποληψία του Θεού. Είναι «αντιμίσηιο», όπως λέει πάλι ο υμνωδός, «πόνων καί βιοτής εύκλεοῦς». Με άλλα λόγια, από την παιδική του ηλικία αγαπά τον πόνο, αγαπά τον κόπο. Όπως είπαμε, κάνει υπακοή. Κόβει το δικό του θέλημα, πρόθυμος να υπηρετήσει τους πάντες, μη ζητώντας τίποτε για

τον εαυτό του. Κάνοντας τις πιο δύσκολες δουλειές ακόμη κι εκεί που εργαζόταν.

Τελικά όλα αυτά γίνονται από αγάπη. Από αγάπη για τον Χριστό! Αυτόν αγαπά. Με Αυτόν ζει. Εκείνον αποκαλύπτει και για Εκείνον κοπιάζει. Για Εκείνον δέχεται τα πάντα!

Έτσι, λοιπόν, καρπός αυτών των πόνων και των αγώνων της αγάπης του για τον Θεό είναι εκείνο που τελικά, σε ηλικία τριάντα τριών ετών, τον οδηγεί σε μια διαρκή διακονία στην Πολυκλινική. Εκεί στους ανθρώπους, εκεί στους αρρώστους! Στον πόνο των ασθενών, των συγγενών, αναπαύει τους ανθρώπους! Και εκείνος ξέρει πολλούς τρόπους, όχι μόνο με την προσευχή του, αλλά και με τη χάρη του Θεού, όπου Εκείνος ξέρει πού και πώς επεμβαίνει και θεραπεύει τους ανθρώπους.

Ο άγιος Πορφύριος φωτίζει την πορεία μας σε κρίσιμα ζητήματα της πνευματικής μας ζωής, αλλά και της καθημερινής ζωής. Αναδεικνύεται έτσι ως ένας γνήσιος πνευματικός πατέρας! Ο άγιος έχει μια καρδιά που αγαπά όλους, που προσεύχεται για όλους, που δεν κάνει διακρίσεις για κανέναν, που καλύπτει όλους με την προσευχή του! Είναι ο άνθρωπος που διακονεί ένα αναρίθμητο πλήθος ανθρώπων με αγάπη, αλλά και με ελευθερία.

Ο άγιος Πορφύριος είναι το πρότυπο του αληθινού πνευματικού πατέρα, αλλά και το «γγρασάρισμα» πολλών που σήμερα παριστάνουν ότι είναι, αλλά δεν είναι. Έχουν ένα κοινό γνώρισμα ο άγιος

Πορφύριος και ο άγιος Παΐσιος: είναι πατέρες πολλών πνευματικών παιδιών, χωρίς όμως να έχουν ούτε έναν οπαδό, διότι δεν επεδίωξαν να φτιάξουν οπαδούς μέσα από την πνευματική πατρότητα. Είναι η διακονία τους διακονία «ἐν ἐλευθερία».

Ο άγιος Πορφύριος παιδαγωγεί τους ανθρώπους. Μιλά με αγάπη και με καθαρότητα. Γνωρίζει τα λάθη τους. Στηρίζει τους ανθρώπους εκεί που δεν το περιμένουν.

Στο Μοναστήρι μου, στον Άγιο Γεώργιο Αρμά στην Εύβοια, είχα έναν άνθρωπο ο οποίος έφαλλε χρόνια. Κάποια μέρα, τρεις η ώρα τη νύχτα, χτυπάει το τηλέφωνό του:

«Έλα, Γιάννη παιδί μου, ο γέροντας είμαι, τι κάνεις;».

«Γέροντα, τι να κάνω; Μεσάνυκτα είναι, έχω μεροκάματο αύριο...».

«Παιδί μου, κοιμάσαι και το παιδί σου κινδυνεύει;».

«Κινδυνεύει το παιδί μου; Όχι...».

«Σήκω, παιδί μου, να κάνεις προσευχή. Εσύ εκεί κι εγώ από εδώ».

Σηκώθηκε ο άνθρωπος, έκανε την προσευχή του, δεν είχε ιδέα τίποτε. Το Σαββατοκύριακο το παιδί επιστρέφει. Το μεσημέρι στο τραπέζι, ο πατέρας ρωτά:

«Τι κάνεις, παιδάκι μου, πώς πας; Πώς πάει η ζωή σου;».

Το παιδί τον κοιτάζει. Του λέει:

«Βρε πατέρα, με ρωτάς κιόλας; Τι να σου πω τώρα; Να σου πω ψέματα; Ε, λοιπόν, δεν είμαι καλά. Και να σου πω κάτι; Θα σε στενοχωρήσω, αλλά θα στο πω. Την εβδομάδα που μας πέρασε, αποπειράθηκα να αυτοκτονήσω. Επιχείρησα τρεις φορές να πηδήξω από το μπαλκόνι, αλλά κάθε φορά που πήγαινα, ένιωθα ένα δυνατό χέρι στον ώμο να με καθηλώνει. Τόσο έντονο, ώστε γύρισα να δω ποιος είναι. Δεν βλέπω κανέναν. Επιχειρώ δεύτερη φορά, το ίδιο. Επιχειρώ τρίτη φορά, το ίδιο. Εκεί εγκατέλειψα την προσπάθεια...».

Και ο πατέρας κλαίγοντας του λέει:

«Δεν μου λες, παιδί μου, αυτό έγινε την περασμένη Τετάρτη, τρεις η ώρα τη νύχτα;».

Τώρα είναι ο γιος που εκπλήσσεται.

«Ναι, πατέρα, αλλά εσύ πού το ξέρεις;».

«Μου το είπε, παιδί μου».

«Ποιος σου το είπε;».

«Αυτός που σε κρατούσε από τον ώμο!».

Αυτό το περιστατικό δείχνει πώς ζει, πώς λειτουργεί και τι κάνει ένας άνθρωπος που είναι ολόκληρος δοσμένος στον Θεό. Επισημαίνει τα λάθη στους ανθρώπους με έναν πανέμορφο τρόπο, χωρίς να διστάζει να τους πει την αλήθεια, ακόμη κι όταν αυτή η αλήθεια δεν τους τιμά. Και όμως, εκείνοι τη δέχονται, διότι δεν έχουν απέναντί τους έναν σκληρό πατέρα, έναν κριτή, αλλά έναν γεμάτο αγάπη άνθρωπο του Θεού!

Ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα του γέροντα,

είναι ότι είναι πλήρης της Θεολογίας κι ας μην ξέρει γράμματα. Το Άγιο Πνεύμα τού την έχει αποκαλύψει στην καθαρή του καρδιά. Συναντούμε, έτσι, έναν γέροντα με αληθές εκκλησιαστικό φρόνημα!

Η Εκκλησία είναι η μεγάλη του αγάπη. Είναι η ζωή της ζωής του! Βλέπει, πέρα και πάνω από πρόσωπα, την Εκκλησία και τον αληθινό της τιμονιέρη, τον Χριστό! Δεν παρασύρεται από ευσεβισμούς. Εμπιστεύεται την Εκκλησία και αποδέχεται πάντα τις αποφάσεις της. Λέει χαρακτηριστικά για εμάς όλους: «Για να διατηρήσουμε την ενότητά μας, πρέπει να κάνουμε υπακοή στην Εκκλησία και στους Επισκόπους της. Υπακούοντας στην Εκκλησία, υπακούμε στον ίδιο τον Χριστό. Ο Χριστός θέλει να κάνουμε μία Εκκλησία με έναν Ποιμένα. Να πονάμε για την Εκκλησία. Να την αγαπάμε πολύ. Να μη δεχόμαστε να κατακρίνουν τους εκπροσώπους της».

Είναι ξεκάθαρος: Σε μια εποχή ισχυρής εκκλησιαστικής δίνης, όπου η ευσέβεια συναγωνίζεται την ασέβεια σε λόγους και κρίσεις, που αφορούν Αρχιεπισκόπους, Επισκόπους κ.λπ. ο γέροντας στηρίζει την Εκκλησία, τον Αρχιεπίσκοπο, όταν οι υπερ-ευσεβείς πολεμούν και χυδαιολογούν πολλές φορές! Και αυτό, όχι για τότε, για μας σήμερα! Γιατί εύκολα παρασυρόμαστε –συγχωρήστε μου τη λέξη– απ' αυτή που εγώ ονομάζω «εκκλησιαστική αλητεία», που δεν έχει καμία σχέση με το ήθος του αγίου Πορφυρίου.

Πότε ο άγιος Πορφύριος και ο άγιος Παΐσιος μίλησαν με τη γλώσσα των πολλών από τους σημερινούς, που δοκούν ότι είναι οι στύλοι της Εκκλησίας;

Εδώ θα μου επιτρέψετε μια παράφραση, που δείχνει ότι οι άνθρωποι του Θεού είναι πάντοτε οι ίδιοι. Στους δύο, στο θέμα αυτό, στον άγιο Πορφύριο και στον άγιο Παΐσιο, θα σας προσθέσω για ένα λεπτό, έναν άλλο άνθρωπο του Θεού: Τον μακαριστό Μητροπολίτη Χαλκίδος Νικόλαο, που με χειροτόνησε διάκονο.

Είναι ένας από αυτούς τους Επισκόπους που εκδιώχθηκαν αλλά, επειδή ήταν άνθρωπος του Θεού, είπε κάποτε: «Πατέρα Παύλε, πιστέψαμε πως εμείς θα σώσουμε την Εκκλησία και ο Χριστός μάς έδωσε μια κατραπακιά και μας ταπείνωσε!». Αυτό είπει!

Τα χαρίσματα του αγίου Πορφυρίου ήταν χαρίσματα της διακονίας της Εκκλησίας. Δεν τα χρησιμοποίησε για να καυχηθεί. Αυτό που είναι εκπληκτικό είναι ότι ξέρει τα δώρα, αλλά τα θεωρεί ότι είναι δώρα του Θεού και τίποτε δικό του. Όλα είναι του Θεού! «Μόνο οι αμαρτίες», λέει, «είναι δικές μου!». Στόχος του είναι η σωτηρία του ανθρώπου και όχι η εμμονή σε τύπους. Βλέπει μακριά και θέλει τη σωτηρία για όλους.

Κάποτε μια νεαρή καθηγήτρια, που όλη της η οικογένεια σεβόταν τον γέροντα, κυκλοφορεί στην πόλη της. Είναι χειμώνας. Κάποια στιγμή σταμα-

τά ένα αυτοκίνητο. Είναι η παρέα της. Της λένε:

«Πάμε στον γέροντα. Έρχεσαι;».

Η κοπέλα διστάζει.

«Βρε παιδιά», λέει, «βγήκα έξω για δουλειές, φοράω παντελόνι. Πώς να έρθω;».

Τελικά συμφωνούν να πάνε κι εκείνη να τους περιμένει στο αυτοκίνητο...

Μιλήσανε μαζί του όλοι οι άλλοι, εκτός από εκείνη. Και κανείς δεν του την ανέφερε.

Όταν φεύγουν, παίρνουν την ευχή του. Στον τελευταίο που βγαίνει από το κελλάκι του, του λέει:

«Πες στη Δέσποινα να έρθει μέσα».

Πάνε και της το λένε.

«Βρε παιδιά, σας είπα μην του πείτε τίποτε!».

«Μα δεν του είπαμε τίποτε!».

Εκείνη πήγε διστακτική. Κάθισε. Άρχισε να τη ρωτά:

«Τι κάνεις; Πώς είσαι;».

Και κάποια στιγμή τής λέει κιόλας:

«Καλά έκανες κι έβαλες παντελόνι, γιατί σήμερα κάνει κρύο!».

Συγκρίνετε τη συμπεριφορά του αγίου Πορφύριου και ενός σύγχρονου ιερωμένου, ο οποίος, επειδή η μαθήτριά του Κατηχητικού φόρεσε παντελόνι, όταν τη συνάντησε στον δρόμο δεν της είπε ούτε καλημέρα...

Εκείνη τον χαιρέτησε. Κι αφού δεν πήρε απάντηση, διαμαρτυρήθηκε:

«Σας είπα καλημέρα», του είπε.

Κι εκείνος απάντησε:

«Αν έβρισκα ένα ψόφιο σκυλί, μια γάτα χτυπημένη, θα τη φρόντιζα, εσένα όμως όχι!».

Μπορείτε, λοιπόν, να κρίνετε και να συγκρίνετε ποιος είναι άνθρωπος του Θεού και ποιος είναι άνθρωπος που υπηρετεί τον εαυτό του. Ποιος νοιάζεται για τη σωτηρία των ψυχών και ποιος νοιάζεται για την προβολή τη δική του.

Ερχόμαστε σ' ένα άλλο θέμα που είναι συγκλονιστικό: Πώς αντιμετώπισε τις αρρώστιες του; Το ερώτημα δεν είναι «ποια αρρώστια είχε ο άγιος Πορφύριος;», αλλά είναι: «ποια αρρώστια δεν είχε;». Διότι είχε σοβαρότατες ασθένειες, με προεξάρχοντα τον καρκίνο!

Είναι ευλογία ότι υπάρχουν άνθρωποι που συνεχίζουν τη δική του παράδοση και στάση: Αυτός που θεράπευσε πολλούς, ασθενεί από καρκίνο! Και τώρα ακόμη, και μετά την κοίμησή του, ξέρω προσωπικά από περιστατικά γνωστά μου. Ήταν εκείνος που ποτέ δεν έκανε προσευχή για τον εαυτό του, για να απαλλαγεί από τις αρρώστιες του! Κι έλεγε σαν μικρό παιδί ντροπιασμένο:

«Ντρέπομαι να προσευχηθώ στον Χριστό να με κάνει καλά...».

Τι να Του ζητήσει; Τον εμπιστευόταν απόλυτα. Ότι είχε κι ό,τι ήταν, ήταν ο Χριστός! Τι να ζητήσει, λοιπόν; Έτσι έζησε με τις ασθένειές του! Χρόνια ολόκληρα ταλαιπωρήθηκε, πόνεσε, υπέφερε,

αλλά «τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;» (Ρωμ. 8,35).

Εκεῖνος, λοιπόν, ἐβλεπε τις αρρώστιες ὡς ἀφορμές για να ἀγαπά περισσότερο τον Χριστό! Για να ταπεινώνεται! Να νιώθει ὅτι βρίσκεται στα χέρια Του κάθε στιγμή! Ο Θεός τον χάρισε στην Εκκλησία, παρά το πλήθος των ασθενειών του, χρόνια ολόκληρα για να μπορεῖ να φωτίζει τον λαό του Θεοῦ και να τον οδηγεί.

Απὸ ὅλη τη ζωή του ἁγίου Πορφυρίου εκπέμπεται ἓνα μήνυμα. Το βασικό του βίωμα που εἶναι και το βασικό του μήνυμα: «Ο Χριστός εἶναι ἡ ἀγάπη μας, ὁ ἐρωτάς μας! Ο Χριστός εἶναι το παν!». Το ἔλεγε πολλές φορές αὐτό. Ο Χριστός εἶναι ἡ χαρά, τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, ἡ εὐτυχία! Ο Χριστός εἶναι ἡ ἐλπίδα μας! Ἡ σχέση με τον Χριστό εἶναι ἀγάπη, εἶναι ἐρωτάς, εἶναι ἐνθουσιασμός, εἶναι λαχτάρα του βίου! Ο Χριστός εἶναι το παν! Εἶναι ἐρωτάς ἀναφαίρετος. Ο ἐρωτάς του Χριστοῦ. Ἀπὸ ἐκεῖ πηγάζει ἡ χαρά.

Αὐτός ὁ ασθενικός, ὁ ταπεινός, ὁ ἀγράμματος, μιλάει γι' αὐτό που ζεῖ. Και με τον τρόπο που μιλά, φαίνεται πόσο το ζεῖ!

Πολλές φορές ρωτῶ τους χριστιανούς:

«Ἄν σας ρωτήσω, ἀν πιστεύετε στον Χριστό, ἴσως να μου πείτε: “Μα, πάτερ, γιατί μας ρωτάς; Γιατί εἴμαστε ἐδῶ;”.

Ἄν σας ρωτήσω, ἀν ἀγαπάτε τον Χριστό, δὲν ξέρω ποια θα εἶναι ἡ ἀπάντησή σας».

Και τώρα ρωτῶ, ἀκούγοντας πῶς μιλοῦσε ἐκεῖνος:

«Εἶναι πολλοί που μιλοῦν σήμερα ἔτσι για τον Χριστό που πιστεύουν; Που Τον ζουν ἔτσι, που Τον ἀγαποῦν; Ἡ, ουσιαστικά, ψάξαμε για κάποια θρησκεία και βουλευτήκαμε; Πόσο ζούμε αὐτόν τον ἐρωτά;».

Γιατί αὐτός ὁ ἐρωτάς – ὁ ἀληθινός ἐρωτάς – ἀλλάζει τον ἅγιο. Αὐτό ἀλλάξε τον ἅγιο. Αὐτό ἔκανε ἐκεῖνο τὸ μικρό παιδί να δοθεῖ με τόση ἀγάπη για μια ολόκληρη ζωή.

Δόθηκε ὅλος στον Χριστό κι ὁ Χριστός Του δόθηκε ολόκληρος! Ἐτσι, λοιπόν, αὐτό εἶναι τὸ βασικό του μήνυμα, ἀλλά και ἡ ουσιαστική του ἀλήθεια. Ἐμεῖς πολλές φορές ἀντιμετωπίζουμε ἀσθένειες και δοκιμασίες. Πῶς τις ἀντιμετωπίζουμε; Με γκρίνια, με παράπονο, με τὴν αἴσθηση τῆς ἀδικίας.

«Γιατί σε μένα, ἀλλά ὄχι σε σας;».

Πόσο ξέρουμε τι πραγματικά μας χρειάζεται; Τι μας ἔχει λείψει; Εἶναι αὐτή ἡ ἐμπιστοσύνη και ἡ ἀγάπη. Αὐτό ἔχει ὁ ἅγιος και γι' αὐτό ἀντιμετωπίζει τις αρρώστιες του, τους ἀνθρώπους, τὰ πάντα, με ἓνα μοναδικό κριτήριο: τον Χριστό και τὴν ἀγάπη Του!

Πόσο ὁμορφα μιλοῦσε για τὰ παιδιά: «Αὐτὰ τὰ ἔρημα τὰ παιδιά... Ὅλα τὰ ἔχουν κάνει, ἀλλά ἐγώ τὰ ἀγαπάω, τὰ ἀγαπάω πολύ!».

Στο σημεῖο αὐτό, θα ἤθελα να σας πῶ ἀκόμα

δυο λόγια, ξέροντας κι εσείς τα δικά μου ενδιαφέροντα και την ευαισθησία μου για κάποια πράγματα, που ο γέροντας έστειλε ως μηνύματα σε όλους τους γονείς και σε όλους εμάς τους μεγαλύτερους, για τα παιδιά.

Ο Χριστός μιλούσε ως «ὁ ἐξουσίαν ἔχων» (Ματθ. 7,29). Κι ο γέροντας μιλάει ως «ἐξουσίαν ἔχων», δηλαδή ξέροντας τι λέει, ως ακριβῆς γνώστης των πραγμάτων. Στην οικογένεια βρίσκεται μεγάλο μέρος της ευθύνης για την κατάσταση του ανθρώπου. Ποιος μπορεί να αμφιβάλλει γι' αυτό; Ο άγιος το ξέρει από την εμπειρία και την αγάπη του. Κι εμείς το ξέρουμε, όμως από τα παθήματά μας πολλές φορές.

Κι όμως, πόσο φροντίζουμε σήμερα αυτό που είναι «οικογένεια»; Γιατί από αυτό θα εξαρτηθεί η ζωή των παιδιών μας κι όχι από τα χρήματα που θα τους δώσουμε ή από τα πτυχία που θα πάρουν.

Πόσο ξεκάθαρος είναι όταν λέει ότι: «Ἡ αγωγή των παιδιῶν ξεκινάει ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς μητέρας τους!».

Πῶς περνάει ἡ μητέρα ἐκείνη τὴ φάση τῆς ζωῆς τῆς; Εἶναι ἥρεμη; Εἶναι προσευχόμενη; Χαϊδεύει τὴν κοιλιά τῆς; Γίνεται μία ἐκφραση αγιότητας, φάλλει ὕμνους στὸν Θεό; Γιατί ὅλα αὐτὰ περνοῦν καὶ πηγαίνουν στα παιδιά. Κι γι' αὐτὸ θα γεννηθῶν εὐλογημένα παιδιά!

Ζει στὴν ἔνταση, στὸν θυμὸ, στὴν ταραχὴ, στὰ πάθη; Ὅλα αὐτὰ με τὴ σειρά τους θα περάσουν

στα παιδιά. Κι ὅταν ἀργότερα θα διερωτηθῶμε «μα τι συμβαίνει με αὐτὸ τὸ παιδί;» πού να υποψιαστούμε πού βρίσκεται ἡ αἰτία...

Και λέει καὶ κάτι ἀκόμη ὁ ἅγιος Πορφύριος: «Εκείνο που σώζει καὶ φτιάχνει καλὰ παιδιά εἶναι ἡ ζωὴ τῶν γονιῶν μέσα στο σπίτι!».

Μπορεῖ κανεὶς να το ἀμφισβητήσει; Ὁ ἅγιος ἀποφαίνεται, δὲν υποθέτει. Ξέρει, βεβαιώνει, γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητα. Ὅπως ἀκριβῶς ξέρει πολὺ καλὰ –γιατί το ἔχει ζήσει– ὅτι ἡ υπερπροστασία τῶν γονιῶν κάνει τὰ παιδιά ἀνώριμα, μέχρι καὶ τὸν θάνατό τους ἀκόμη. Γιατί, ἀκριβῶς, δὲν ὑπάρχει ἡ αγάπη τοῦ παιδιοῦ ὡς δῶρο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὡς ἐγωιστικὸ ἀπόκτημα δικό μας!

Αὐτὴ ἡ διαφορά εἶναι τεράστια καὶ καλύπτει ὅλο τὸ φάσμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς αγωγῆς. Να καὶ ἡ ἐπόμενη ἐπισημάνσή του: «Τὸ παιδί θέλει τοὺς γονεῖς τοῦ ἀνθρώπου θερμῆς προσευχῆς. Ὁχι χρημάτων, ὄχι ωραίων σπιτιῶν, ὄχι ἀνθρώπους που προσφέρουν εὐκαιρίες, ἀλλὰ ἀνθρώπους θερμῆς προσευχῆς!».

Οἱ γονεῖς που εἶναι ἀνθρωποὶ θερμῆς προσευχῆς δὲν ἐμποδίζουν τὴν ἐπέμβαση τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν τους. Κι γι' αὐτὸ τονίζει στὴ συνέχεια: «Ἡ αγιότητα τῶν γονιῶν εἶναι ἡ καλύτερη αγωγή τῶν παιδιῶν».

Θα μας πει καὶ κάτι ἀκόμη καὶ θα ἔλθει σε πλήρη σύγκρουση με τὴν ἐποχὴ μας καὶ με μερικούς που παριστάνουν τοὺς παιδαγωγοὺς επιστήμονες:

«Τα παιδιά με τους συνεχείς επαίνους δεν οικοδομούνται!». Γι' αυτό χαλάσαμε τα παιδιά μας.

Μα η Ψυχολογία λέει... Ποια Ψυχολογία; Η Ψυχολογία που λέει, ξέρει τι είναι η ψυχή του ανθρώπου; Ας δώσει πρώτα απάντηση σ' αυτό το ερώτημα, «τι είναι ψυχή»;, για να δούμε μετά τι είναι εκείνο που λέει.

Όπως ανέφερα και προηγουμένως, μόνο επιγραμματικά μπορεί κανείς να μιλήσει για τον άγιο και τα μηνύματά του. Ο άγιος είναι ένα ουσιαστικό μήνυμα. Ο άγιος είναι η απάντηση του Θεού στη ζωή του ανθρώπου. Αφού αυτός είναι άγιος, ο Θεός είναι μαζί μας.

Αυτό είναι εκείνο, το οποίο μπορεί κανείς να βγάλει τελικά ως συμπέρασμα: Αφού αυτός είναι άγιος, ο Θεός έχει στήσει τη σκηνή Του ανάμεσά μας. Αφού αυτός μπόρεσε κι έγινε άγιος κι έζησε ως άγιος, δηλαδή ενωμένος με τον Θεό, τότε μπορούμε κι εμείς! Ο άγιος δεν είναι αυτός που κάνει καλές πράξεις. Άγιος είναι Ένας: «Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός!». Είσαι ενωμένος με τον Χριστό; Είσαι μέτοχος της αγιότητάς Του, την οποία φανερώνεις στην καθημερινή σου ζωή.

Αυτό έκανε ο άγιος Πορφύριος! Ο άνθρωπος της ασταμάτητης και ακαταπόνητης προσευχής. Έτσι αντιμετώπιζε τα πάντα, με την ευχή στο στόμα και την ψυχή.

Θα μπορούσε κανείς να αναφέρει πάρα πολλά περιστατικά. Αυτό που έχει σημασία, πιστεύω,

είναι να μπορέσουμε να συνειδητοποιήσουμε ότι ο άγιος Πορφύριος, όπως και ο άγιος Παΐσιος, με τον τρόπο της ζωής τους, αστέρια και οι δύο φωτιζόμενα από τον λαμπρό Ήλιο της Δικαιοσύνης, ο καθένας μέσα από τον δικό του τύπο και τρόπο φανέρωσαν την ίδια αλήθεια: Ο καθένας «τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ θνητῇ σαρκί αὐτοῦ» και σ' αυτόν τον τρόπο της ζωής και σ' αυτή την κλίση καλούν όλους μας.

Δεν έχουμε τίποτε πια να περιμένουμε από τον κόσμο μας. Όλοι και όλα έδωσαν εξετάσεις. Έχουμε το προνόμιο να είμαστε αληθινά απελπισμένοι. Κι αλίμονό μας, αν δεν έχουμε ακόμη απελπιστεί τελείως από τα ανθρώπινα συστήματα και τους ανθρώπους. Ο άγιος Πορφύριος και ο άγιος Παΐσιος μας δείχνουν πού είναι η ελπίδα και η ζωή. Μακάρι να τους καταλάβουμε.

Η ταυτότητα της Ορθοδοξίας

Έχετε διερωτηθεί για ποιο λόγο η Εκκλησία επιμένει να εικονίζει το πρόσωπο του Χριστού; Μήπως η εικόνα είναι ένα είδωλο;

Η εικόνα του Χριστού κατ' αρχήν είναι μια ομολογία πίστης, μια αισθητή φανέρωση της αλήθειας ότι ο Θεός έγινε άνθρωπος. Η εικόνα του Χριστού κηρύσσει άφωνα αλλά εύγλωτα ότι «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», ότι «γέγονεν εἰς ἐξ ἡμῶν» και ότι εμεῖς «ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ» (Ιω. 1,14).

Εφόσον ο Θεός έγινε άνθρωπος τότε μπορεί να εικονισθεί. Η εξεικόνισή του από την άλλη πλευρά είναι η βεβαιότητά μας ότι ο Θεός έλαβε πραγματικά την ανθρώπινη φύση.

Εικονίζοντας, λοιπόν, τον Χριστό η Ορθόδοξη Εκκλησία κηρύσσει τη μεγάλη αλήθεια της Ενανθρώπησης του Υιού καὶ Λόγου του Θεού. Αν αρνηθούμε τη δυνατότητα του εικονισμού, θέτουμε εν αμφιβόλω την αλήθεια της Ενανθρώπησης και την πραγματικότητα της ανθρώπινης φύσης του Χριστού.

Η εικόνα –και μάλιστα μέσα στην παράδοση της Ορθόδοξης εικονογραφίας– δεν αποβλέπει στην ακριβή αποτύπωση της μορφής, αλλά στη φανέρωση της ζωής του προσώπου. Μέσα στην υλικότητά της είναι ένα πνευματικό γεγονός. Το άγαλμα των παπικών εκφράζει το μέρος, την εξωτερική μορφή, η εικόνα εκφράζει το όλον, τη ζωή του προσώπου και μάλιστα τη ζωή του προσώπου όχι σε μια συγκεκριμένη στατική χρονική στιγμή, αλλά όλη την πορεία και τον αγώνα για τη θέωσή του.

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία δεν λατρεύουμε την ύλη ειδωλοποιώντας την, αλλά τιμάμε το πρόσωπο που εικονίζεται. Η διδασκαλία της Ορθόδοξης Θεολογίας είναι σαφής και δεν επιδέχεται παρερμηνείες. «Ἡ τιμή τῆς εἰκόνος ἐπὶ τό πρωτότυπον ἀναβαίνει». Ὅπως βλέποντας τη φωτογραφία ενός δικού μας ανθρώπου, δεν μας συγκινεί το χαρτί της φωτογραφίας, αλλά το πρόσωπο που φανερώνεται σ' αυτή και όπως θα διακινδύνευε τη σοβαρότητά του και τη διανοητική του υπόσταση εκείνος που θα κατηγορούσε τη μάνα που φιλάει τη φωτογραφία του παιδιού της, επί ειδωλολατρία, κατά τον ίδιο τρόπο εκθέτει τη σοβαρότητά του και την ποιότητα της κρίσης του εκείνος που κάνει πως δεν καταλαβαίνει ότι η τιμή, ο σεβασμός και η ευλάβεια προς την εικόνα αναφέρεται στο πρόσωπο που εικονίζεται.

Η εικόνα, λοιπόν, του Χριστού φανερώνει και κηρύσσει τη μεγάλη αλήθεια ότι ο Θεός «έφανε-

ρώθη ἐν σαρκί» (Α΄ Τιμ. 3,16), έγινε άνθρωπος και εμείς, επειδή είδαμε τη δόξα Του, μπορούμε και να την εικονίσουμε.

Ας δούμε, όμως, τι φανερώνουν και τι θέση έχουν οι εικόνες της Παναγίας και των αγίων μέσα στη ζωή και την παράδοση της Εκκλησίας.

Είπαμε προηγουμένως ότι ο Θεός έγινε άνθρωπος. Γιατί όμως έγινε; «Ἵνα Θεόν τόν Ἄδάμ ἀπεργάσεται», για να κάνει τον άνθρωπο Θεό. Ο λόγος της θείας Ενανθρώπησης είναι η θέωση του ανθρώπου, η μετοχή του ανθρώπου στη ζωή του Θεού, μέσω των άκτιστων ενεργειών του Θεού.

Αν λοιπόν, η εικόνα του Χριστού μάς λέει «Ναι, ο Θεός έγινε άνθρωπος», οι εικόνες της Παναγίας και των αγίων μάς διαβεβαιώνουν ότι ο άνθρωπος μπορεί να θεωθεί. Μας διδάσκουν και αυτές ότι τον δρόμο που άνοιξε ο Χριστός μπορούν να τον περπατήσουν οι άνθρωποι. Οι άγιοι που εικονίζονται, και μάλιστα στην κατάσταση της θεώσεως –το φωτοστέφανο είναι το σύμβολο της μετοχής τους στις άκτιστες ενέργειες του Θεού, ταυτόχρονα δε φέροντες τα στίγματα του πνευματικού αγώνα– είναι οι άνθρωποι που περπάτησαν αυτόν τον δρόμο και έφθασαν στο τέρμα, τη θέωση. Η παρουσία τους είναι ενισχυτική και για τη δική μας πορεία.

Η Ορθοδοξία, λοιπόν, χρησιμοποιώντας στη θεία λατρεία την εικόνα και μάλιστα όπως διαμορφώθηκε από την παράδοση των αγίων της, ούτε

προσθέτει ούτε αφαιρεί στην αποκεκαλυμμένη αλήθεια για τον Θεό, τον άνθρωπο και τον κόσμο, αλλά εκφράζει με ακρίβεια αυτή την αλήθεια.

Έτσι ο ορθόδοξος χριστιανός όταν βλέπει μια ορθόδοξη εικόνα κάνει τον σταυρό του και την ασπάζεται. Παίρνει το θυμιατό και τη θυμιάζει. Ανάβει κερί ή καντήλι μπροστά της και όλη αυτή η ευλάβειά του αναβαίνει στο πρωτότυπο, στο θείο πρόσωπο που εικονίζει. Όλες αυτές οι συμβολικές πράξεις εκφράζουν την προσωπική σχέση του πιστού με το εικονιζόμενο πρόσωπο.

Ένα δεύτερο στοιχείο της ταυτότητας της Ορθοδοξίας είναι η στάση της απέναντι στην ύλη. Δεν θα βρει κανείς στην Ορθόδοξη παράδοση ούτε υποτίμηση ούτε υπερτίμηση της ύλης. Ούτε ειδωλοποίηση ούτε δαιμονοποίησή της. Δεν θα συναντήσει ούτε τον μανιχαϊκό διχασμό απέναντι στην ύλη και το πνεύμα, ούτε τον πλατωνικό δυαλισμό σώματος και ψυχής.

Η Ορθοδοξία, λοιπόν, χρησιμοποιεί την ύλη για τον λόγο και με τον τρόπο που δόθηκε από τον Θεό.

Από την ύλη μπορεί να γεννηθεί η πνευματική ζωή και από το πνεύμα μπορεί ο άνθρωπος να οδηγηθεί σε μια υλιστική ζωή.

Ο ορθόδοξος χριστιανός είναι πνευματικός μέσα στην υλικότητά του και υλικός μέσα στην πνευματικότητά του.

Είναι πνευματικός μέσα στην υλικότητά του όταν βλέπει και αντιμετωπίζει την ύλη του σώματός του σαν ναό του Θεού, σαν αγιασμένο σκεύος. Όταν μέσα από το υλικό του σώμα φανερώνεται η ζωή του Θεού, όπως συμβαίνει με τα ιερά λείψανα των αγίων και με τα σώματά τους που διατηρούνται ακέραια.

Είναι υλικός μέσα στην πνευματικότητά του όταν η πνευματική του ζωή ξεκινάει με την ύλη του ύδατος μέσα στο άγιο Βάπτισμα και την ύλη του αγίου Μύρου στο Μυστήριο του Χρίσματος. Όταν χρησιμοποιεί την ύλη του άρτου και του οίνου μεταποιημένη διά του Αγίου Πνεύματος σε Σώμα και Αίμα Χριστού για να αυξήσει τη ζωή του Θεού μέσα του. Όταν χρησιμοποιεί την ύλη του αγίου Ελαίου στο Ευχέλαιο ή όταν ασπάζεται την ύλη των αγίων λειψάνων για να αντλήσει χάρη και αγιασμό.

Η πνευματική ζωή εκφράζεται με τη στάση απέναντι στην ύλη όπως βιώνεται μέσα από τη νηστεία και τη σωματική άσκηση, τα οποία μαζί με την προσευχή αποδεικνύονται όπλα ακαταμάχητα εναντίον των δαιμονικών δυνάμεων. Από την άλλη πλευρά, η ύλη του σώματος μετέχει στον δοξασμό του ανθρώπου, μετέχει στη θέωση και ακτινοβολεί τις άκτιστες θείες ενέργειες.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία καλεί τον άνθρωπο σε μια ασκητική στάση απέναντι στην ύλη. Και ασκητική στάση σημαίνει: ούτε υποδούλωση στην ύλη

ούτε απόρριψή της. Σημαίνει ότι η ύλη καθ' εαυτή και η χρήση της δεν μπορούν να προσφέρουν ένα νόημα ζωής στον άνθρωπο. Ο ασκητικός χαρακτήρας της Ορθοδοξίας είναι ο αντίποδας της σημερινής καταναλωτικής κοινωνίας, του σημερινού καταναλωτικού τρόπου ζωής, που δεν είναι τίποτε άλλο παρά η υποδούλωση του ανθρώπου στην ύλη.

Ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός εκφράζει θαυμάσια τη μεσότητα της Ορθοδοξίας στη στάση της απέναντι στην ύλη με τα χαρακτηριστικά του λόγια: «Σέβω τήν ὕλην δι' ἧς ἡ σωτηρία μου ἤργασται».

Ένα τελευταίο χαρακτηριστικό της Ορθοδοξίας είναι ο χαρακτήρας της ορθόδοξης ευσέβειας, της αυθεντικής πνευματικής ζωής. Η ορθόδοξη ευσέβεια έχει εκκλησιαστικό και λειτουργικό χαρακτήρα και όχι απλώς θρησκευτικό ή χριστιανικό. Γιατί έξω από την Εκκλησία δεν υπάρχει Χριστιανισμός και έξω από τη θεία Λειτουργία δεν υπάρχει ευσέβεια. Όταν λέμε Ορθοδοξία δεν εννοούμε στενά την ορθή πίστη σαν γνώση αλλά σαν έκφραση και ζωή. Για να το πούμε καλύτερα, Ορθοδοξία θα πει ορθή λατρεία.

Η Ορθόδοξη Θεολογία είναι αδύνατον να χωριστεί από την Εκκλησία, δηλαδή από την ευσέβεια που είναι ζωή, όχι άχρωμα χριστιανική και αόριστα πνευματική, αλλά ζωή μέσα στη λειτουργική εμπειρία της Εκκλησίας.

Ευσέβεια δεν είναι ότι ο καθένας μας θέλει να φαίνεται ως ενάρετος και άγιος, μα ότι όλοι είμαστε μέσα στη λειτουργική σύναξη της Εκκλησίας. Έξω, λοιπόν, από την Εκκλησία δεν υπάρχει Χριστιανισμός και έξω από τη θεία Λειτουργία δεν υπάρχει Εκκλησία και επομένως ούτε σωτηρία. Αληθινά ευσεβής δεν είναι αυτός που κάνει καλές πράξεις και έχει ηθική ζωή, αλλά αυτός που συμμετέχει στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας γιατί τότε και μόνο τότε γίνεται μέτοχος της ζωής του Θεού. Είναι πέρα για πέρα λάθος και ξένο προς την Ορθόδοξη παράδοση, αυτό που μερικές φορές κάποιιο υποστηρίζουν, ότι δηλαδή δεν πολυπειράζει αν δεν πηγαίνει κανείς στην Εκκλησία, αρκεί να κάνει καλές πράξεις. Ας το ξεκαθαρίσουμε μια για πάντα. Χριστιανός είναι αυτός που έχει τη ζωή του Χριστού και όχι αυτός που κάνει καλά έργα μόνο, γιατί καλά έργα κάνει και κάποιος που δεν είναι χριστιανός. Και τη ζωή του Χριστού την αποκτά ο άνθρωπος με τη συμμετοχή του στη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας και ιδιαίτερα στη θεία Λειτουργία. Πνευματική ζωή δεν σημαίνει καλή συμπεριφορά, αλλά παρουσία του Αγίου Πνεύματος στη ζωή του ανθρώπου. Η πνευματική ζωή αρχίζει με το Βάπτισμα, καλλιεργείται με το Χρίσμα, αυξάνεται με τη θεία Κοινωνία και καθαρίζεται από κάθε μολυσμό με την ιερά Εξομολόγηση. Βέβαια, όταν η χάρη του Θεού υπάρχει σ' έναν άνθρωπο, θα φανερώνεται

και στη ζωή του με τους καρπούς της αγάπης, της αλήθειας, της χαράς, της ειρήνης, της δικαιοσύνης, της ανθρωπιάς. Δεν συμβαίνει όμως πάντα και το αντίθετο. Σε πολλούς ανθρώπους μια καλή συμπεριφορά μπορεί να πηγάζει είτε από τη φύση τους είτε από τον εγωισμό τους, όπως στην περίπτωση του φαρισαίου.

Δεν μπορεί να αποδοκιμάζεις με τη στάση σου τον Χριστό και να θεωρείς τον εαυτό σου χριστιανό. Και είναι αποδοκιμασία του Χριστού όταν Εκείνος σε καλεί κάθε Κυριακή στο τραπέζι Του και σου προσφέρει τον εαυτό Του κι εσύ δεν πας καθόλου ή κι όταν πηγαίνεις, δεν κοινωνείς παρά σε ελάχιστες περιπτώσεις. Πόσο χαίρομαι τους ορθόδοξους χριστιανούς άλλων χωρών που έχουν κατανοήσει ότι γι' αυτό ακριβώς είναι ορθόδοξοι γιατί συμμετέχουν στο Δείπνο της Ευχαριστίας!

Αν επίσης, η εικόνα είναι ουσιαστικό στοιχείο της Ορθοδοξίας, τότε δεν μπορεί να θεωρείται ορθόδοξος χριστιανός αυτός που δεν έχει εικονοστάσι στο σπίτι του, αυτός που δεν ανάβει το καντήλι μπροστά στην εικόνα. Όχι μια εικόνα ως διακοσμητικό στοιχείο αλλά ως αντικείμενο λατρευτικής ζωής.

Η ορθόδοξη πνευματική ζωή με τη στάση της απέναντι στην ύλη και τον ασκητικό της χαρακτήρα –και θέλω πάλι στο σημείο αυτό να τονίσω ότι άσκηση σημαίνει ελευθερία απέναντι στην ύλη– αποτελεί τον αντίποδα του σύγχρονου καταναλωτικού τρόπου ζωής. Δεν μπορεί για έναν αληθινό

χριστιανό η κατανάλωση να αποτελεί τρόπο ζωής. Το μάθημα μου δόθηκε πρόσφατα από άνθρωπο που ζει στο εξωτερικό. «Γιατί, πάτερ, να χρειαζόμαστε δύο και τρία φαγητά στο τραπέζι μας; Το ένα νομίζω είναι αρκετό. Η τροφή είναι για τον άνθρωπο και όχι ο άνθρωπος για την τροφή».

Να προχωρήσω και σε μερικά ακόμη πιο επώδυνα: Δεν μπορεί να είσαι αληθινός ορθόδοξος χριστιανός και να διαθέτεις τρία και τέσσερα σπίτια όταν ο άλλος δεν έχει κανένα. Για σένα ελεημοσύνη δεν είναι να δώσεις 100 ή 1.000 ευρώ, αλλά ένα από τα σπίτια σου στον πολύτεκνο που δεν έχει πού να μείνει. Δεν μπορεί να απαιτείς ενοίκιο 700 ευρώ από τον πατέρα με τα τρία παιδιά που ο μισθός του δεν φθάνει τα 1.000 ευρώ. Δεν μπορεί να λες «δεν νοικιάζω σε αυτόν το σπίτι μου, επειδή έχει τέσσερα παιδιά». Δεν μπορεί να έχεις στην άκρη καταθέσεις πλούσιες κι ενώ ο διπλανός σου χρειάζεται άμεσα χρήματα για μια επείγουσα επέμβαση, εσύ να κάνεις ότι δεν άκουσες τίποτε.

Με λίγα λόγια δεν μπορεί να μπαίνεις μέσα στον ναό, να προσκυνάς την ξύλινη εικόνα και στη συνέχεια μέσα κι έξω από τον ναό να ασεβείς, να αδικείς, να καταστρέφεις με τις πράξεις και τις παραλείψεις σου τη ζωντανή εικόνα που είναι ο άνθρωπος.

Σωστή συμμετοχή στην Ορθόδοξη Εκκλησία σημαίνει αγώνα πνευματικό ενάντια στους σύγχρονους εικονομάχους, που μάχονται όπου γης αλλά και δίπλα μας τις ζωντανές εικόνες του

Θεού. Και οι πρώτοι εικονομάχοι είναι όλοι αυτοί που αρνούνται να δουν στον άνθρωπο την εικόνα του Θεού και βλέπουν στο πρόσωπό του την εξέλιξη του πιθήκου, ώστε να μπορούν να τον εκμεταλλεύονται, να τον αντιμετωπίζουν σαν πιόνι στη σκακιέρα τους.

Μια ουσιαστική κατανόηση του πνεύματος της Ορθοδοξίας θα είχε σαν αποτέλεσμα να δούμε με άλλο μάτι τον κόσμο που μας περιβάλλει, να σταματήσουμε να καταστρέφουμε το φυσικό περιβάλλον, να λερώνουμε τους δρόμους, να μολύνουμε την ατμόσφαιρα, να ασχημονούμε απέναντι στη φύση.

Η βίωση της αλήθειας της Ορθοδοξίας θα μας μάθαινε να βλέπουμε τον Θεό στο πρόσωπο των αδελφών μας, να σεβόμαστε τον κόσμο σαν δώρο του Θεού, να στραφούμε από την επιφάνεια στο βάθος της ύπαρξής μας, θα μας οδηγούσε στην ανεύρεση ενός νέου, κοινοτικού και αγαπητικού τρόπου ζωής.

Αυτή θα ήταν η μόνη αληθινή επανάσταση που θα μπορούσε να αλλάξει τη μορφή και τη ζωή του τόπου μας και του κόσμου όλου. Η μόνη αλήθεια που θα μπορούσε να νοηματοδοτήσει τη ζωή, η μόνη διέξοδος στον σημερινό αδιέξοδο κόσμο.

Μακάριοι και ευλογημένοι όσοι θα πιουν από το κρασί αυτό της Ορθόδοξης παράδοσης και ζωής, τρυγώντας από το αμπέλι της Εκκλησίας. Είναι οι μόνοι που θα μπορούσαν να αποτελέσουν την ελπίδα...

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ «ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΧΑΡΑ» ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 2019 ΣΤΙΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΛΥΧΝΙΑ Α.Ε.». Η ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΕΓΙΝΕ ΣΤΟ ΑΤΕΛΙΕ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΕΝ ΠΛΩ»

ΠΑΥΛΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ

Άνθρωπος που δεν είναι ταπεινός
δεν μπορεί να αγαπήσει



Ο ΑΓΙΟΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΤΣΑΠΙΚΗΣ
ΟΠΩΣ ΤΟΝ ΕΖΗΣΑ

Έν πλω

Έν πλω

ΔΕΝ ΕΧΟΥΜΕ ΑΛΛΟ ΔΡΟΜΟ
ΑΠΟ ΤΗΝ

ΑΓΑΠΗ!

† ΠΑΥΛΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ
ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ

Πρόλογος:
Αρχιμ. Εφραίμ Τριανταφυλλόπουλος

Ο Χριστός είναι η χαρά, το φως το αληθινό, η ευτυχία! Ο Χριστός είναι η ελπίδα μας! Η σχέση με τον Χριστό είναι αγάπη, ενθουσιασμός, λαχτάρα του βίου! Ο Χριστός είναι το παν! Είναι έρωτας αναφαίρετος. Ο έρωτας του Χριστού. Από εκεί πηγάζει η χαρά.

Χριστιανός είναι αυτός που έχει τη ζωή του Χριστού και όχι αυτός που κάνει καλά έργα μόνο, γιατί καλά έργα κάνει και κάποιος που δεν είναι χριστιανός. Και τη ζωή του Χριστού την αποκτά ο άνθρωπος με τη συμμετοχή του στη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας και ιδιαίτερα στη θεία Λειτουργία. Πνευματική ζωή δεν σημαίνει καλή συμπεριφορά, αλλά παρουσία του Αγίου Πνεύματος στη ζωή του ανθρώπου.

Η βίωση της αλήθειας της Ορθοδοξίας θα μας μάθαινε να βλέπουμε τον Θεό στο πρόσωπο των αδελφών μας, να σεβόμαστε τον κόσμο σαν δώρο του Θεού, να στραφούμε από την επιφάνεια στο βάθος της ύπαρξής μας, θα μας οδηγούσε στην ανεύρεση ενός νέου, κοινοτικού και αγαπητικού τρόπου ζωής.

Αυτή θα ήταν η μόνη αληθινή επανάσταση που θα μπορούσε να αλλάξει τη μορφή και τη ζωή του τόπου μας και του κόσμου όλου. Η μόνη αλήθεια που θα μπορούσε να νοηματοδοτήσει τη ζωή, η μόνη διέξοδος στον σημερινό αδιέξοδο κόσμο.



www.enploeditions.gr

ISBN: 978-960-619-059-9



9 789606 190599